8080
F8

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN
03655607

3080

OVERZICHT

van de

GESCHIEDENIS VAN SUMATRA'S WESTKUST

en van de

STAD PADANG

door

J. K. Koops Dekker.

Uitgegeven door de Winkel Maatschappij
voorheen P. Bäumer & Co.
te Padang

1919.

F 8

8080
F8

ANTIQUARIAAT
C.P.J. VAN DER PEET
N. SPIEGELSTRAAT 33-35
AMSTERDAM

OVERZICHT

van de

GESCHIEDENIS VAN SUMATRA'S WESTKUST

en van de

STAD PADANG

door

J. K. Koops Dekker.

Uitgegeven door de Winkel Maatschappij
voorheen P. Bäumer & Co.
te Padang

1919.

UNIV.
LEIDEN
BIBL.

Oudere geschiedenis van Sumatra's Westkust en van de plaats Padang tot 1819.

Omtrent de geschiedenis van Sumatra's Westkust vóór de 17de eeuw is ons betrekkelijk weinig met zekerheid bekend.

Een oud Padangsch handschrift vertelt van een machtig Minangkabausch keizerrijk, dat de tegenwoordige Padangsche Bovenlanden omvatte en zijn macht had uitgebreid tot aan de Westkust, vanaf het Atjehsche sultansrijk in 't noorden tot aan het koninkrijk Indrapoera in 't zuiden, terwijl het in 't oosten grensde aan het koninkrijk Djambi en Indragiri.

Hoe groot de luister van het Minangkabausche rijk ook in de vorige eeuwen moge geweest zijn, reeds in het begin der 17de eeuw was die zeer getaand en toen later in 1680 door twist over de erfopvolging het rijk nog in drie deelen werd verdeeld, was de macht der vorsten al heel gering.

Trouwens rechtstreeksche macht hadden die vorsten niet over alle onderdanen van hun rijk, daar zij over verschillende onderdeelen van hun gebied hunne „wakils" hadden aangesteld, die zich persoonlijk in hun gebied onafhankelijk voelden en daarnaar ook handelden, zoo b.v. geheel zelfstandig verdragen sloten en verbraken.

In het begin der 17de eeuw waren het vooral de Atjehers, die zich, zoowel aan de Oostkust als aan de Westkust van Sumatra hadden gevestigd als handelaren, waarbij de panglima gesteund door eenige gewapenden, de bevolking in bedwang hield. Het oude handschrift vertelt, dat een der Minangkabausche vorsten gehuwd was met de oudste dochter van den sultan van Atjeh, maar deze vrouw zoodanig veronachtzaamde, dat zij zich hierover bij haren vader beklaagde, die daarop den Minangkabauschen vorst ter verantwoording riep. Deze zou, om zijn schoonvader gunstig voor hem te stemmen, alle landschappen aan de kust, van af het Atjehsche rijk tot aan Indrapoera in 't zuiden, als erfelijk gebied aan het

Atjehsche rijk hebben afgestaan.

Zeker is het, dat bij de komst der Hollanders op de Westkust alle aldaar gelegen landschappen de opperheerschappij van den Sultan van Atjeh erkenden en de Atjehsche panglima's de macht in handen hadden. Deze maakten echter van hun macht misbruik door het plegen van vexatiën, waardoor zij de bevolking verbitterden en dat later de oorzaak werd van hunne verdrijving van deze kusten.

De komst der Hollanders op Sumatra had evenals hun verschijnen op andere eilanden in den Archipel, uitsluitend handel drijven ten doel. In het begin der 17de eeuw was de hoofdzetel der Oost Indische Compagnie op Sumatra in Atjeh gevestigd, van waaruit in 1660 een zekere koopman Balthazar Bort naar Java vertrok en op zijn doorreis daarheen ook Padang aandeed. De aldaar aanwezige Panglima stelde hem voor te Padang handelsbetrekkingen te openen, waartoe de onderkoopman Jacob de Kouter met een adsistent en vier matrozen werd achtergelaten en in een klein bamboehuisje werd onderdak gebracht. Dit was onze eerste vestiging te Padang.

Misschien meer nog dan elders in den Archipel onthielden de Hollanders zich van inmenging in zaken, het land en de bevolking betreffende en hielden uitsluitend de handelsbelangen in het oog. Vandaar een opvallende onbekendheid met land en volk in die dagen bij de Compagnies-dienaren, welke duidelijk aan den dag kwam, toen zich het gezag op hechtere grondslagen en in het binnenland ging vestigen. Waar het er echter op aan kwam, hunne handelsbelangen te vestigen, te verdedigen, dan wel uit te breiden, waren de Compagnies-dienaren zeer actief.

De komst der Hollanders ter Westkust was voor de verschillende hoofden in de landschappen, die van de onderdrukking der Atjehers te lijden hadden, een welkome aanleiding om zich van die overheersching vrij te maken. Aan den anderen kant was de verdrijving der Atjehers voor de Hollanders een welgevallig werk, wegens hunne concurrentie in den handel. Toen dan ook in 1664 de hooge regeering een schip met drie jachten, waarop 300 soldaten

waren ingescheept, naar de Westkust zond en die macht te Indrapoera aankwam, was de radja van dat rijk der Compagnie zeer genegen en sloot hij een verbond met de Hollanders ter verdrijving der Atjehers, die zonder veel tegenstand van Tikoe, Padang en Pariaman werden verdreven.

De radja van Indrapoera stond tevens het eiland Poelau Tjinko, in de baai van Painan, aan de Hollanders af, waarop toen de hoofdvestiging werd gesticht. Voorts zouden Pariaman, Padang en Tikoe handelskantoren krijgen. Eerst in 1666 werd de hoofdvestiging van Poelau Tjinko naar Padang overgebracht.

Het zou te ver voeren om, de geschiedenis dier eerste vestigingen in haar geheel te behandelen. In het algemeen kan daarvan gezegd worden, dat gaandeweg nieuwe handelskantoren werden opgericht, naarmate daarmede handelsvoordeelen konden worden verkregen, terwijl een reeds opgericht kantoor werd verlaten, wanneer aldaar geen voordeelen meer behaald werden, of die door een concurrent te zeer bedreigd werden.

De Atjehers toch, hoewel uit onze vestigingen verdreven, bleven actieve concurrenten, die meermalen, al of niet met de inheemsche bevolking verbonden, de handelskantoren der Compagnie bedreigden en soms met succes aanvielen. Ook de Engelschen hadden zich op de Westkust gevestigd, b.v. te Natal en te Tapanoeli, terwijl hun hoofdvestiging te Benkoelen was en zij waren felle concurrenten.

De handel steunde op verdragen, door de Compagnie met de bevolking gesloten, die echter even gemakkelijk weer werden verbroken bij verandering van hoofden of inzichten, waarbij dikwijls geweld met geweld moest worden gekeerd en waarbij de Hollander niet altijd overwinnaar was.

De handel der Hollanders bestond in den invoer van lijnwaden uit Ceylon, Koromandel en Bengalen; ijzer uit Europa en later ook zout, overgevoerd van Java, terwijl zij de landsproducten inkochten, als benzoë (Singkel en Tapanoeli), kamfer (Singkel en Ajer Bangis), goud

(Natal, Ajer Bangis en Tikoe), rottan en damar (Pariaman) en peper (Pasaman, Tikoe en Indrapoera).

Langzamerhand waren, hetzij door verdragen, hetzij door aankoop, gedeelten van of geheele landstreeken—als vaste bezittingen aan de Oost Indische Compagnie gekomen, aldus de basis vormende van het Nederlandsche grondbezit op Sumatra's Westkust.

Maar het algemeen verval der Oost Indische Compagnie sloeg — en in niet geringe mate — terug op hare bezittingen in deze gewesten en wellicht meer dan eenige andere plaats in Indië ondervond Padang de rampen, die de oorlogen van de Republiek der Vereenigde Nederlanden met Engeland en Frankrijk, over deze gewesten brachten. Van de vele bezittingen toch van de Oost Indische Compagnie in den Archipel was de Westkust niet de voordeeligste en waar de verdediging van waardevoller streken alles te wenschen liet, bleef er voor Padang niets te wachten over.

De toenmalige regeering was van een andere opinie, dan de bekende Engelsche gouverneur Sir Thomas Stamford Raffles, die schreef: „Our discoveries in Menangkabau enhance the value of Padang town; it is the key „of that place and of all which is valuable in Sumatra".

Toen — en herhaaldelijk nog daarna—is er sprake geweest om Padang te verlaten en alleen de vertoogen der gezaghebbers hebben de regeering weerhouden daartoe over te gaan.

Men zegt, dat die gezaghebbers daarbij niet geheel vrij waren van eigenbelang, daar Padang, hoewel langzamerhand een lastpost geworden voor de Oost Indische Compagnie, voor de landsdienaren, die gerechtigd waren voor eigen rekening handel te drijven, nog ruime winsten afwierp. Zoo had het opperhoofd von Erath zich in zes jaren een groot vermogen te Padang verworven en toen aan zijn opvolger Chassée (*) bij diens terugkeer te Batavia in 1795 werd medegedeeld, dat het de aandacht had

(*) Deze Chassée was een broeder van den bekenden „Antwerpschen Chassée", en werd later raadslid in de Indische regeering.

getrokken, dat hij te Padang aanzienlijke sommen had overgewonnen, schreef hij rondweg aan de regeering, dat hij, als Compagniesdienaar te veel verstand van den handel had, om daarmede te Padang geen goede zaken te maken.

De maatschappelijke toestanden te Padang in die dagen lieten alles te wenschen over. Hoewel de Hollanders, volgens de gesloten verdragen, eene onbetwiste opperheerschappij te Padang voerden, onthielden zij zich— zooals reeds gezegd — van elke inmenging in zaken, het volk en het bestuur betreffende. De Hollanders en de vreemdelingen, die zich op het gebied der Oost Indische Compagnie bevonden, waren aan de rechtsmacht der Compagnie onderworpen. Echter hadden de gezaghebbenden niet de middelen om dat gezag te handhaven, waardoor overtredingen en misdaden vrijwel ongestraft gepleegd konden worden.

Het hoogste inlandsche bestuur berustte bij den toeankoe van Padang, die in deze waardigheid door de hooge regeering moest worden bevestigd. Van een eigenlijk bestuur van dezen toeankoe was geen sprake. Moord en diefstal kwamen zeer zelden tot klaarheid en hoogstens werd een verbanning uitgesproken.

Volgens een plan, dateerende van 1781, bestond de plaats Padang in die dagen uit een rij, meest door Europeanen bewoonde, huizen, die zich uitstrekte langs de rivier, dat is de tegenwoordige Moeara (Handelskade), vanaf het spruitje Poelau Karam (Kali Ketjil) tot aan de Kerkstraat. Ongeveer ter halverwege van deze rij liep een straat noordelijk, zich oostelijk ombuigende.

Vermoedelijk wordt met dezen weg bedoeld een der tegenwoordige gangen — waarschijnlijk die, welke uitkomt op de Chineesche kerk—in het Chineesche Kamp en die zich oostelijk afboog naar dat gedeelte van het Chineesche Kamp, waar men nog vele ouderwetsche gebouwen aantreft.

Aan het einde der eerste rij, waarin zich ook het kerkje met een spits toeloopend dak bevond, stond het fort, waarvan de plaats thans geheel is ingenomen door

Chineesche woningen en een klein eind verder begon de pasar of de wijk, waar voornamelijk de Inlandsche handelaren woonden.

Aan de overzijde van de rivier vond men een hospitaal, peperpakhuizen, een speelhuis van het opperhoofd en eenige kleine woningen van burgers en Inlanders.

Vlak achter de bovenomschreven rijen woningen begon de wildernis, begroeid met nipah- en kokospalmen en hier en daar een klein plekje ontgonnen grond vertoonende, waar de Padangsche burgers groenten, Turksche tarwe en andere eenjarige gewassen teelden.

Het drassige terrein, dat thans nog bestaat langs de Nipahlaan en achter den zandigen zeeoever, strekte zich toen nog veel verder uit en werd afgewisseld door, met alang-alang begroeide plekken. Groote wegen waren er toen nog niet. Ook was, volgens de kaart, de spruit Kali Mati niet overbrugd.

In 1824 hing de kolonel Nahuys het volgende, ongunstige tafereel van Padang op:

„Padang, met betrekking tot deszelfs woningen, „bouworde en zindelijkheid beschouwd, is wel het onaan„zienlijkste en ongeregeldste plaatsje door Europeanen „bewoond, dat ik immer in Indiën bezocht heb en ik kan „naar waarheid zeggen, dat ik in gansch Padang geen „drie goede huizen gevonden heb.

„De bruggen en wegen zijn zeer onregelmatig en „slecht onderhouden; op de meeste plaatsen hebben de„zelve geen genoegzame doorspoeling van wind, en schij„nen niet anders te zijn dan paden door hooge nipah- en „alang-alangvelden".

Voorwaar, de kolonel Nahuys zou, indien het hem gegeven was hier even een kijkje te nemen in het Padang van heden, zeker niet het oude Padang herkennen.

Na bovenstaande korte beschrijving zal het gemakkelijker zijn te begrijpen, waarom Padang in 1781 op roemlooze wijze overging in Engelsche handen.

Van het uitbreken van den oorlog met Engeland

werd in Juni 1781 door de Indische regeering kennis gegeven aan den gezaghebber te Padang, den heer van Heemskerck, met de mededeeling, dat van Batavia voor Padang geen hulp te verwachten was, doch dat hij zooveel inlandsche soldaten in dienst kon nemen, als hij vermeende noodig te hebben.

De Engelschen te Benkoelen, bevreesd voor de gevolgen van den oorlog ten opzichte van den handel, hadden den heer van Heemskerck ondershands voorgesteld, bij het uitbreken van den oorlog op Sumatra's Westkust neutraal te blijven en elkaar in de wederzijdsche bezittingen met rust te laten, maar de Hollandsche regeering betwijfelde zeer of het bestuur te Benkoelen wel bevoegd was tot het doen van dergelijke voorstellen en of de bevelhebbers van Engelsche vlootafdeelingen zulk een overeenkomst wel zouden eerbiedigen, waardoor voor de regeering eene onzekerheid zou ontstaan, welke nadeelig moest werken op de verdediging. Daarom werden deze voorstellen ook afgeslagen.

Intusschen kregen de Engelschen te Benkoelen versterking, doordat een 5-tal Engelsche Oost-Indië-vaarders, elk bewapend met 36 stukken van 9 tot 12 pond en bemand met 110 tot 127 koppen—allen Europeanen—, van plan zijnde naar Engeland terug te varen, in straat Soenda de tijding kregen van het uitbreken van den oorlog en daarop koers zetten naar Benkoelen om nadere informatiën in te winnen.

Te Benkoelen was intusschen ook het bericht van het uitbreken van den oorlog gekomen en was uit Madras het bevel gekomen om, indien de Engelsche macht daartoe groot genoeg werd geacht, met den meesten spoed Padang en de overige Nederlandsche bezittingen op Sumatra's Westkust op te eischen, deze — zoo noodig met geweld — te nemen, ze daarna te verwoesten en de Compagnies-dienaren naar Engeland over te voeren.

Het bestuur te Benkoelen besloot voor de uitvoering van dien last gebruik te maken van de aanwezige 5 Engelsche Oost-Indië-vaarders, wier bewapening en bemanning werden versterkt met geschut en 110 uitgelezen

mannen en 25 artilleristen. De leider der expeditie was Henry Botham, die in last kreeg Padang onvoorziens aan te vallen, dan wel op discretie op te eischen, al de Compagnies-gebouwen te plunderen en onder den voet te loopen en alle Compagnies-dienaren naar Benkoelen over te voeren.

De militairen stonden onder bevel van den kapitein der artillerie, Frederik Mandeville, een Pruis van geboorte, die — kort vóór den oorlog — eenigen tijd te Padang had doorgebracht, waar hij veel beleefdheid genoten en zich met den toestand der plaats volkomen bekend gemaakt had.

De toebereidselen werden met de grootste geheimhouding uitgevoerd en te Benkoelen werden alle vaartuigen, zonder uitzondering gedurende acht dagen na vertrek van de expeditie aangehouden, opdat men te Padang niet zou kunnen gewaarschuwd worden.

Het eskader, den 8sten Augustus 1781 van Benkoelen uitgezeild, kwam den 16den d.a.v. voor Poelau Tjinko. Hoewel dit nietige fortje slechts een garnizoen had van 11 Europeesche en 7 Inlandsche militairen, waarvan nog 6 onbekwaam waren, achtten de Engelschen het niettemin geraden de bezetting te verschalken en naderden zij met Hollandsche en Fransche vlaggen in top.

De Hollandsche bevelhebber, Thomas van Kempen, die nog geen bericht had van het uitbreken van den oorlog, zag geen kans om zich met eenig succes tegen deze overmacht te verdedigen en trachtte de meest gunstige voorwaarden te krijgen door een capitulatie. Poelau Tjinko moest zich overgeven met alle, tot de Oost Indische Compagnie behoorende bezittingen, de particuliere bezittingen zouden worden gelaten aan de eigenaars, die echter slechts 5 minuten tijd kregen om het noodige bij elkaar te pakken, waarna zij werden ingescheept.

Hierop vertrok het eskader naar Padang. Het plan was met een afdeeling van 300 man in de Boengoesbaai, de Brandewijnsbaai (tegenwoordig Koninginnebaai met Emmahaven) of bij Ajer Manis te landen, daarna het gebergte bij Padang over te trekken en van daar het kruit-

magazijn in het fort in brand te schieten en te doen springen en van de daardoor ontstane verwarring gebruik te maken, om de plaats te vermeesteren. Dit helsche plan was opgemaakt door den te Padang zoo goed bekenden kapitein Mandeville, die ook de uitvoering daarvan op zich nam.

Evenwel werd dit verhinderd door een hevige noordwester-bui, waardoor het eskader in den avond van den volgenden dag bij Poelau Pisang ten anker kwam.

De op de Engelsche schepen gereed gehouden debarkementsmacht bestond uit 330 geoefende matrozen, 110 Engelsche en Sipaische infanteristen en 25 Europeesche kanonniers.

Te Padang was het gesteld als volgt:

Op het vlakke terrein, langs den rechteroever van de Padangrivier vond men, van het zeestrand af, eerst zware klapper en nipahbosschen, daarna eenige huisjes en tuinen, zich uitstrekkende tot Poelau Karam en de daarloopende spruit, welke de scheiding uitmaakte tusschen de Compagnies-gronden en die der Maleiers.

Vandaar begon de stad, bestaande, langs de rivier, uit 22 meest planken, met atap gedekte, huizen en eenige kleine tuinen. Daaraan grensde het fort. Dit bestond uit een steenen vierkant, waarvan elke face ongeveer 95 meter was en de muren ruim zes meter hoog waren. Inwendig was het vol woon- en pakhuizen. Het was voorzien van vier bastions en bewapend met 27 stukken van zes en drie pond, welke echter zeer weinig uitwerking konden hebben, daar het fort de riviermonding niet bestreek en behalve aan de rivierzijde, van alle kanten werd ingesloten door woningen, tuinen en kampoengs. Op elk bastion stond een groote klapperboom, waarvan de wortels het metselwerk hadden ondermijnd en een groot stuk van den muur hadden doen instorten. Daar bovendien het fort beheerscht werd door het aan de overzijde van de rivier gelegen gebergte, had het niet de minste waarde als verdedigingsmiddel tegen eenen, met geschut bewapenden vijand.

Aan de monding van de rivier, mede aan den

rechteroever, was een halvemaan-batterij opgeworpen van klei en zoden, bewapend met zeven stukken, terwijl het zadel van het gebergte aan den linkeroever tot het beheerschen van het pad naar Ajer Manis, een kleine post of uitkijk met vier stukken had.

Tijdens de verschijning van het Engelsche eskader voor Padang bestond het garnizoen aldaar uit:

1 vaandrig (commandant),
55 Europeesche,
21 Sipaische en
10 Boegineesche militairen.

---

87 te zamen, onder welke slechts één kanonnier. Het was een tuchteloze bende, bestaande voor twee derden uit matrozen, die wegens ziekte achtergebleven en daarna als soldaat ingelijfd waren, om in de vacatures door overlijden of vertrek te voorzien.

Van al dat volk was slechts een 50-tal geschikt ter defensie, zijnde de overigen „door ziekten en continueele debauches in het drinken van soeri (palmwijn) al meest niet in staat een geweer te dragen".

De tucht onder hen was zoo gering, dat — toen de Engelsche expeditie voor Padang kwam — zij eenparig weigerden dienst te doen, zoo hun niet de te goed staande soldij over een halve maand werd uitbetaald.

Van Heemskerck begreep, dat in die omstandigheden er niet aan te denken viel, om zich met eenige kans op succes te verdedigen en dat het eenige, wat hij doen kon, was, de meest voordeelige voorwaarden bij de capitulatie te krijgen.

Maar toen Botham den volgenden dag onder parlementaire vlag landde, eischte hij niet alleen Padang, maar ook alle andere nederzettingen der Hollanders op de Westkust op, met inbegrip van de Compagnies-eigendommen, terwijl de Compagnies-dienaren als krijgsgevangenen naar Benkoelen zouden worden opgezonden. Van nadere concessies wilde Botham niet hooren, zeggende, dat hij strenge orders had onder geen andere voorwaarden de capitulatie te mogen aanvaarden.

De raad van Padang, zich volkomen bewust van zijn onmacht, moest deze voorwaarden wel aannemen en zoo ging op den 19en Augustus 1781 Padang met alle andere nederzettingen der Hollanders op Sumatra's Westkust, zonder dat er een schot was gevallen, in Engelsche handen over.

Na alle waarden te hebben overgenomen en de Compagnies-eigendommen, die niet konden worden medegenomen, te hebben vernield, vertrok het eskader op 10 September van de reede van Padang, de Compagniesdienaren als krijgsgevangenen naar Benkoelen medevoerende en een brik, benevens eene bezetting, te Padang achterlatende.

Het bericht van de overgave van Padang werd overgebracht door den schipper Borch, die — onbekend met den toestand — met zijn schip te Padang willende binnenvallen, van den Apenberg de Engelsche vlag zag waaien en daarom buiten de reede ten anker kwam. Hij kreeg de sommatie zich met zijn schip over te geven, maar kapte in den nacht zijn ankers en zeilde naar de straat Soenda, alwaar hij een Hollandsch convooi, onder Jan Diederik Schrijver, ontmoette, aan wien hij van het gebeurde kennis gaf.

Bij ontvangst van dat bericht te Batavia, noemde de hooge regeering deze overgave: „een nooit verwachte lachite".

Blijkbaar had men te veel verwachtingen gehad van de hulp, door de Inlanders te Padang te verleenen. Van Heemskerck, intusschen van Benkoelen naar Engeland vervoerd, waar hem spoedig vergund werd naar Holland terug te keeren, werd ter zake dan ook vervolgd. In zijn memorie van verdediging legt hij uiteen, waarom hij de, door de inlandsche hoofden te Padang aangeboden hulp niet had geaccepteerd. Na een alles behalve vleiende beschrijving van handel en wandel van hoofden en volk te Padang, gaf hij eenige bewijzen van de onbetrouwbaarheid dezer lieden, terwijl ook uit de verklaring van een der Engelsche schippers bleek, dat meerdere Maleiers, bij aankomst van het eskader voor Padang, zich naar

boord hadden begeven, zich zeer vergenoegd betoonende met het plan der Engelschen en verzekerende, dat zij niets van de Maleiers zouden te vreezen hebben. Ook hadden inlandsche inwoners van Padang een huisje, staande in de onmiddellijke nabijheid der Compagnies-gebouwen in brand gestoken, hopende aldus een grooten brand te veroorzaken.

In verband met al deze feiten was de raad te Padang niet genegen de hulp aan te nemen, die de hoofden hadden aangeboden, vreezende dat het hun alleen te doen was om aan kruit, lood en geweren te komen.

Het proces eindigde eerst in 1787, nadat van Heemskerck veel ellende had geleden en zelfs gevangen had gezeten, met zijn vrijspraak.

Wat er — na de overgave van Padang — aldaar gebeurde, kan slechts afgeleid worden uit stukken, betrekking hebbende op de weder overname onzer bezittingen op Sumatra's Westkust van de Engelschen, daar Engelsche geschriften daarover niet handelen.

Bij den vrede van Parijs op 2 September 1783 werden n.l. onder meer alle Nederlandsche bezittingon op Sumatra's Westkust, die door de Engelschen waren veroverd, weder aan de Hollanders teruggegeven. De Indische regeering was echter op de teruggave dezer gewesten, die weinig of niet winstgevend waren geweest, niet erg gebrand en maakte daarmede geen haast. Ook van Engelschen kant maakte men daarmede geen haast, zeggende, dat nog geen bevelen van het Britsche Gouvernement waren ontvangen. Eerst in Juli 1785 kwam het nieuw benoemde opperhoofd Christraan Hendrik von Erath, te Benkoelen, om met het Engelsche raadslid Miller, naar Padang te vertrekken, tot overname van deze bezittingen.

De toestanden, welke te Padang heerschten, waren verre van gunstig.

Alleen Padang was bezet (150 man); Poelau Tjinko, Ajer Adji en Pariaman waren door de Engelschen niet bezet geweest; zij hadden er zich toe bepaald de aldaar aanwezige Compagnies-gebouwen te verwoesten, zooals

ook op Padang was geschied.

De Engelschen hadden hunne lijnwaden voor zoodanig lage prijzen van de hand gedaan, dat de bevolking nu niet meer genegen was, om de vrij wat duurdere Hollandsche lijnwaden te koopen en daar die handel de voornaamste was op de kust, liet de toekomst zich op dat gebied niet gunstig aanzien.

De peperkultuur was schromelijk achteruit gegaan, — zooals in eene missive van de regeering van December 1786 werd uitgedrukt—: „gemerkt het geheele land „door binnenlandsche onlusten is opgevreten, alzoo de „Engelschen er mede gediend waren, dat het eene land „het andere ruïneerde om zelve secuurder te zijn, waar„door ze het zoover gebracht hadden, dat er bijna in het „geheel geen pepertuinen meer zijn, zijnde er geen vorst, „die met ons in verband staat, of hij heeft geoorloogd, „zijn land is verwoest en de inwoners zijn verloopen, „door de staatkunde der Engelschen, die wel begrepen, „dat zij Padang niet in bezit zouden houden en dus de „Inlanders met elkaar lieten oorlogen, dat telkens geschiedt, „wanneer zij niet in teugel gehouden worden".

De heer von Erath had het niet mogelijk gevonden van het geringe, hem door de regeering medegegeven personeel iemand af te zonderen om uitsluitend de inkomende en uitgaande rechten te innen, daar het niet doenlijk was geweest „in zulk een land van verwarring alles „alleen te beheeren, alzoo de verbasterde gemoederen van „het geheele land en de door de kracht van het geld der „Engelschen bedorvene en aan duizenden van schelmerijen „en ongeregeldheden overgegeven inwoners hem aanstonds „deden ondervinden, dat hij zoo schielijk geen dienaren „zoude bekomen om de belangen van de Compagnie te „kunnen vertrouwen".

Hij had daarom den kapitein der Chineezen het genot dier rechten gegund tegen een som van 1000 rijksdaalders. Het pachtstelsel in optima forma.

De toestand der inlandsche maatschappij te Padang was allertreurigst geworden.

Die plaats en omstreken was: „vol van twistende

„menschen, verraderlijke moordenaars, ten eenenmale ont-„aarde en van ons afgetrokken gemoederen. Voornamelijk „hadden de vele geldsommen, door de Engelschen gedu-„rende hun verblijf telkens gespendeerd om daarvoor rust „en vrede te koopen en hun lijf en leden te bewaren, „den Inlander zoo verbasterd, dat zij niets anders deden „dan stelen, rooven, moorden, brandstichten en wat voor „roekeloosheden anders in den ouden Sumatraan ooit re-„geeren kunnen.

„De bergvolken en kooplieden, voor hun eigen „landslieden aan het strand bang zijnde, waren de eenig-„sten, die naar onze terugkomst verlangden, hoewel er „ook al enkelen onder waren, die aan het waggelen ge-„weest zijn.

„Dit werd voornamelijk toegeschreven aan den door „het Engelsche bestuur aangestelden panglima of hoofdre-„gent te Padang, die voortdurend uitbazuinde, dat de Ne-„derlandsche Compagnie niet zou terugkeeren, welk begrip „door den tijd meer en meer veld won.

„Hij kon daardoor als een oppermachtig dwingeland „te werk gaan. Zijne woning was het algemeen toevluchts-„oord van moordenaars, waaruit hij zich een lijfwacht „had gevormd, welke hij tot het uitvoeren van allerhande „schelmstukken bezigde.

Von Erath trachtte dien toestand te verbeteren door de benoeming van nieuwe hoofden.

De Christen-maatschappij had te Padang ook bittere tijden te doorworstelen gehad.

De Engelschen hadden de wreedheid gehad bij schriftelijke overeenkomst, al de Christenen en de Europeesche ingezetenen te stellen onder het uitsluitend gezag van den panglima, „die zich dan ook zoodanig heeft doen gelden, dat de meeste burgers zich de herinnering daar-aan schamen". Verscheidene meisjes van Europeesche afkomst werden in dien tijd gedwongen tot het Mohamedaansche geloof over te gaan en daarna tot bijzitten (enkele tot wettige vrouwen) genomen door Padangsche hoofden, terwijl ook menig Christenkind gestolen en als slaat naar de bovenlanden gezonden werd.

Volgens beschrijvingen, handelende van die tijden, hebben de Engelschen in 1784 Padang en de burgerij aan hun lot overgelaten, met medeneming van alles, wat maar eenigszins tot hunne verdediging zou hebben kunnen dienen.

De burgers Zacharias Bastensz, Boudewijns en P. Oland namen, met den panglima en de panghoeloe's in rapat vergaderd, het gezag op zich, maar moesten zich natuurlijk geheel naar den wil der Inlanders schikken.

Waar de ongelukkige Europeanen al aan onderworpen waren, verhalen genoemde beschrijvingen in de volgende woorden:

„En werkelijk in dien tijd, toen de Engelschen de „Christen-bewoners van Padang zonder eenige middelen „van tegenweer aan hun eigen lot hadden overgelaten, „vatte een binnenlandsch priester, genaamd Toeankoe „Apkier, het voornemen op, om al die verlatenen tot het „Islamismus te bekeeren en bij weigering door geweld „daartoe te dwingen.

„Hij kwam ten dien einde met 3 à 4 duizend berg„bewoners in de nabijheid van Padang. Maar de Christen„bevolking, wie geen ander middel overbleef om dit lot „te ontkomen, dan eene eensgezinde zelfverdediging, sloeg „de handen ineen en riep de hulp in van eenige daar „gevestigde en ten handel zijnde Chineezen, die eenige „kleine stukken geschut in hun bezit hadden. Deze leende „men en plantte dezelve op vluchtig opgeworpen „batte„rijen, die op den ouden bazaar achter het oude fort „waren aangelegd en van waar de bekeerder komen „moest.

„Hij werd er nu zoo hartelijk ontvangen, dat hem „de lust tot bekeeren in eens verging en zij weldra met „bebloede koppen de vlucht namen. Tegelijkertijd vertoon„de zich aan den zeekant een dertigtal Atjinsche vaartui„gen, die eene landing wilden beproeven om gemelden „priester in zijn doel behulpzaam te zijn, doch de burgers, „de handen aan den wal ruimer gekregen hebbende, be„manden onderling een kleine Chineesche brik en een „wankang en staken daarmede in zee, ontmoetende de

„vijandelijk gezinde prauwen in de nabijheid van Poelau „Saoe, ongeveer een halve mijl van Padang. Hier leverde „men slag; de Atjineezen delfden het onderspit; tien of „twaalf werden in den grond geboord of overzeild en de „overigen redden zich door de vlucht, waarop de burgers „naar hunne haardstedeñ teruggekeerd, van dezen bekeer„der geen overlast meer hadden, hoewel men in dien on„rustigen, door willekeur zich kenmerkenden toestand „bleef totdat men, na het eindigen van den oorlog, te „Batavia besloot weder bezit van Padang te nemen".

Te Padang werd een college opgericht voor het uitoefenen van justitieele macht over openbare moordenaars, brandstichters en dieven. In dit college namen zitting: het opperhoofd, de secundo, de vaandrig, de chirurgijn, de essayeur, de scriba en een boekhouder. Een bekwaam persoon zou worden gekozen als fungeerend officier van justitie. Ook de versterking van Padang werd ter hand genomen. Er werden twee plannen ontworpen, maar de uitvoering dezer plannen stuitte af op de kosten. Twee kleine welbewapende vaartuigen, die aangevraagd werden, werden niet toegestaan. Alleen werd aan von Erath toegestaan een versterkte pagger om zijn woning te laten maken en een veldschans met een paar batterijtjes op te werpen, wat alles bij elkaar 800 rijksdaalders zou mogen kosten.

Van het weder oprichten der vestigingen ten noorden van Ajer Bangis werd definitief afgezien.

Intusschen ging het met den handel steeds treurig. De Engelschen hadden zich gevestigd op Poelau Pinang, op de Oostkust en de Maleiers gingen—zeer tot verbazing van de Compagnie—langs een grooten, maar veiligen weg te Poelau Pinang ter markt. Door deze tegenslagen in den handel kwam het plan weer boven om Padang weer te verlaten. Dat zulks toen niet is geschied, mag vermoedelijk hoofdzakelijk gedankt worden aan de vertoogen van von Erath. Deze schreef in zijn consideratiën van 22 December 1789:

„De algemeene stem van Padang, bezaaid en krie„lende met Nederlandsch Christenbloed, wendt zich thans

„in deze kermende tot U Hoog Edelhedens hooge barm-
„hartigheid, dat het Hoogst dezelve gunstig behage een
„oog van ontferming op hen te werpen en het herte der
„gerespecteerde Heeren Meesters te vermurwen, dat zij
„hen als ongelukkige nazaten, wier voorouders uit hun
„gesproten zijn, niet van zich afschuiven of verstooten
„mogen.

„Het bloed der onmondige Christenkinderen schreeuwt
„tot U Hoog Edelheden om medelijden; het ijst, wanneer
„het bedenkt, hoe barbaarsch onder het kort bestier van
„eenen vreemden meester hunne vaderen gedeeltelijk van
„hen afgescheurd, vervoerd, ontroofd, verkocht, vermoord
„of door honger ten grave en allemal in de uiterste ar-
„moede en ongelukken gebracht werden.

„Zoo oud als jong vindt zich thans onder de milde
„regeering van zijn lands vaderen weer herleven; getroost
„zich onder een nog aanhoudende drukkende armoede,
„een ieder zijn wijnstok weer te planten; aangename
„kalmte en rust doet hen langzamerhand alle geleden
„ongelukken vergeten; zij vleien zich, dat zij, onder de
„bescherming van hunnen ouden meester, zich ook schielijk
„weer zullen hersteld vinden in den ouden staat van hun
„eenvoudig en gelukkig leven.

„Dat het dan U Hoog Edelheden gunstig behagen
„moge, niet tegenstaande ook nog de commerciecle in-
„zichten een weinig verschillende zijn mochten met het
„hart van milde landsvaderen de hooge gerespecteerde
„heeren en meesters te disponeeren, dat de zelven endelijk
„door een favorabel besluit de volle gerustheid bij hunne
„onderdanen alhier herstellen mogen".

„Bij brief van 21 December 1790 schreef von Erath:

„Aangemoedigd, zoowel door het genoegen, dat U
„Hoog Edelheden hebben laten blijken over den nederigen
„teekenar in a. p. onder den 22sten December 1789 inge-
„diende consideratiën nopens de tegenwoordige gesteldheid
„van den handel der Nederlandsche maatschappij op Su-
„matra's Westkust, als ook gevoelig aangedaan over het
„formulier dat de hooggerespecteerde heeren en meesters
„onder den 15den December 1788 geschreven hebben aan

„hunne dienaren onder het oog te brengen 't welk aan-
„toont den zorgelijken staat, waarin zich een in vroegere
„dagen zoo bloeiend lichaam thans door vele rampspoeden
„gereduceerd vindt.

„Daarbij geroerd en in 't binnenste van mijn hart
„doorgriefd zijnde door den dagelijkschen aanblik van
„zoovele arme Christen onderdanen der maatschappij al-
„hier, gezegend met een rijkdom van kinderen, die aan
„schoonheid den dageraad trotseeren en, onder een nog
„maar zuinig genot van rijst en zout, gezegend en weel-
„derig opgroeien:

„Geroerd door de angst en vrees, die men ziet
„heerschen over de gezichten van jong en oud, oorspron-
„kelijk uit de bekommering, die de publieke geruchten
„overbrengen, dat zij zonder medelijden staan van hunne
„vaderen afgescheurd te worden, van weer over gelaten
„te worden aan alle rampspoeden van of te moeten buigen
„voor een heidensch vorst, of, zoo zij bijzonder gelukkig
„zijn, weer te komen onder het gezag van dien grootschen
„meester, die alle volkeren, die niet in zijn schoot geboren
„zijn, met bijzondere minachting aanziet:

„Geroerd over dat alles; geroerd en geslingerd door
„gemoedsbewegingen, die zoowel voor de belangen van
„mijn meester waken, als gevoelen den bedrukten staat
„dier personen, over welke ik hier mede als burgervader
„gesteld ben, vind ik mij verplicht thans de pen weder
„op te vatten en U Hoog Edelen eenige nadere vertoogen
„voor te leggen, rakende de belangen der maatschappij
„alhier, zoowel ten opzichte van den handel als met be-
„trekking op hare onderdanen, namelijk de Christen bur-
„geren en ingezetenen dezer plaats".

Na opnieuw te hebben aangetoond, hoe de handel te Padang en elders langs de Westkust voor de Compagnie winstgevend zou kunnen worden gemaakt, zoodat: „er nog geene noodzakelijkheid is, een zulk heerlijk stuk land te abandoneeren, waarvan het uitzicht op voordeeliger tijden nog op lang na niet hopeloos is", gaat von Erath voort als volgt:

„Ik kom mij bij U Hoog Edelheden vertoonen als

„een smeekend onderdaan, als een gevoelige medeburger „van Padangs ingezetenen, als voorspreker voor een aan„merkelijk getal arme Christeninwoners van deze plaats, „wier ongelukkige staat mij bekend is en die nu reeds „vijf jaren lang tusschen hoop en vrees leven over hun „te verwachten noodlot.

„Dat mijn voorstel en bede de harten vermurwe „van die landsvaderen, bij welken een onderdaan verplicht „is een medelijdend gehoor te verzoeken".

(Na eene nominatieve opsomming der huisgezinnen, vervolgt von Erath aldus:)

„Deze beschrijving toont U Hoog Edelheden aan, „dat alhier 51 burger-christen-huishoudingen zijn, bevat„tende 184 zielen.

„Alle Compagnies-dienaren zijn hiervan geëxpedieerd „en buiten dit getal tenminste nog ruim 40 vrouwen en „kinderen, die bij het retabliseeren van deze plaats suc„cessievelijk aan nieuw overgezonden dienaren getrouwd „zijn en mede aan de bovenstaande familien geparenteerd „en hier geboren zijn, dan die ik hier niet onder het „getal der burgers plaatsen wil alzoo daardoor vrouwen, „mannen en kinderen vaders verkregen hebben die in „den dienst der maatschappij en dus gedekt zijn.

„Deze 184 Christen-zielen hebben hier allemaal een „klein huisje en een stukje land, waarvan zij hun sober „onderhoud vinden.

„Is het, dat zij die vreezen, dat zij de vruchten „daarvan missen moeten, dan hebben zij geen ressource „om op andere wijze hun onderhoud te vinden, maar „staan weer geëxponeerd aan zoodanigen hongersnood, als „zij hebben lijden moeten, toen zij door de Engelschen „onder het gezag van den heidenschen regent alhier ge„steld waren: toen deze de oogst uit hun velden nam, „waarvan zij leven moesten: toen menig arme honger leed, „om dien van zijn kind te stillen: toen de zuigelingen „schreeuwden, omdat zij in de uitgeteerde borsten van „hunne moeders geen voedsel meer vinden konden.

„Wat staat dit aanzienlijk getal Christenen wel te

„wachten, als de maatschappij zich thans opnieuw van „hen aftrekken zal?

„Wat zal uit deze arme menschen worden? Waar „zullen zij heen? Waar zullen zij hun onderhoud vinden?

„Hunne geringe landerijen en huisjes, die hun nu „een sober bestaan geven, zijn dan van geen waarde meer, „maar staan weer overgegeven te worden aan alle buiten- „sporigheden, verwoestingen en rooverijen der heidenen.

„Hoe lang zullen zij meester daarvan blijven, als „aan deze eerst bekend is, dat zij hunnen beschermer „verloren hebben en de maatschappij zich van hen ont- „trokken heeft.

„Durfde reeds in het korte tijdstijl van slechts een „jaar, toen de Engelschen dezelven alhier onder het gezag „der Mohamedaansche regenten gesteld hadden, een pries- „ter uit de gebergten afkomen en in de plaats te dringen „om de ingezetenen te besnijden en tot de Mohamedaan- „sche religie te brengen: durfden zulke schrikkelijke „ondernemingen reeds toen gesmeed worden, toen de „plaats nog maar pas eenige maanden zonder bescherming „was en toen de minste reden nog niet was te veronder- „stellen, dat de maatschappij hier haar posessie niet weer „hervatten of gelegenheid genoeg verkrijgen zoude om „zulke wrevele gedoenten te bestraffen: durfden toen „reeds zulke dingen gebeuren: wat zou er niet van wor- „den, als zonder oorlog, uit redenen, die de Mohamedanen „niet inzien en uit dien hoofde geen reden noemt, de „maatschappij zich van hen onttrekt?

„De Mohamedanen alhier, niet beter wetende alsdat „de maatschappij, naast God, de eerste mogendheid over „het geheelal is, verbeeldt zich niet, dat de maatschappij „hier zit als handelaar, maar als een machtig vorst, die „slechts zoekt uitgestrekte en vreemde landen te beheeren.

„Uit dit gezichtspunt de maatschappij door hem „beschouwd wordende, zoude het verlaten der Christen- „ingezetenen alhier door hen aangemerkt worden als het „afsnijden van een verrot lid van het lichaam, en ziende, „dat de maatschappij den stap doen kan haar vleesch en

„bloed zoo te verlaten, wat reden zoude hij dan hebben „hetzelve te ontzien?

„Zijn bekende moorddadige en rooverachtige aard „zoude, zoo ook al niet eensgezind toch troepsgewijze met „sterke strooperijen en geweldenarijen, de Christen-inge-„zetenen zoodanig vexeeren, dat dezelve op het kommer-„lijkste daaronder zouden bezwijken moeten of vluchten, „de mannen vermoord en vrouwen en kinderen ter geilen „wellust weggevoerd en ten laatste door geweld, gebrek, „honger en onuitstaanbare ellende gedwongen worden den „heidenschen godsdienst te moeten omhelzen.

„Dit is het noodlot, Hoog Edel Groot Achtbare „heeren, daar Padangs Christenen voor beven en oordeelen „over hun hoofd te zien hangen, zoodra het onherroepe-„lijke vonnis mocht gesproken zijn de kust te verlaten.

„Bittere tranen zullen dan stroomen uit de oogen „van jong en oud; tranen, waarvan ik mij vrij pleiten „moet, dat dezelve niet op mijn hoofd nederdalen; tranen „waarvan ik mij zuiveren moet voor God, voor mijn con-„scientie, voor Padangs Christenen jong en oud: voor U, „Hoog Edel Achtbare heeren, die het vonnis spreken zul-„len, opdat dezelve niet moge gestort worden door mijn „voorzuim, opdat men mij niet incumberen moge den wa-„ren stand dezer plaats nooit naar plicht onder U Hoog „Edelens oog gebracht te hebben, opdat ik niet beschul-„digd, maar moge vrij gesproken worden, dat ik, als „dienaar en Christen, tot behoud der Christenen alhier „pogingen gedaan heb, die mij in deze beide betrekkingen „zoowel ten opzichte van mijnen meester als mede-Chris-„tenen incomberen kunnen.

„Dit zijn de redenen, Hoog Edel Achtbare heeren, „dat ik tot voorkoming van zulk een treurtooneel alle „middelen opgespeurd heb, die zoo ze wel dienen kunnen „om naar den tegenwoordig vervallen staat dezer kust „onbewimpeld de belangen der maatschappij in deze te „ontvouwen en tot wijzere overweging over te geven, als „ook om de hoog gerespecteerde heeren en meesters „meer bekend te maken met het getal hunner Christen „onderdanen alhier, opdat deze beide gronden gesteund,

„de belangen van den handel gespaard met eene Christe-
„lijke deelneming in de belangen van de buiten hun schuld
„ongelukkige onderdanen, te zamen werken, en eindelijk
„een vaderlijk besluit en uiteinde ten goede nemen moge,
„om te doen verdwijnen de vrees voor de dreigende ram-
„pen, waarvoor hun nazaten te dezer kust niet zonder
„reden thans schromen".

Hoe zwaar ook later nog de beproevingen van de Padangsche burgerij zijn geweest, het gevaar van weder aan den Inlander te worden overgeleverd, werd haar gespaard, daar de regeering niet besloot tot opheffing van het etablissement. En daarvoor mag men zeker ook von Erath danken, wiens dringende vertoogen wel niet zonder invloed op de besluiten der regeering zullen zijn gebleven. Men stelle zich voor het vreeselijke lot van eene weerlooze Europeesche gemeente, overgelaten aan de willekeur en grillen van eene inlandsche bevolking zonder algemeen gehoorzaamd hoofd, en men zal toestemmen, dat de schildering, die von Erath daarvan gaf, niet overdreven was en met de herinnering aan hetgeen vroeger onder zulke omstandigheden was voorgevallen, niet kon nalaten de regeering ernstig te doen nadenken over de gevolgen van het plan om Padang te verlaten.

De afstammelingen van de toenmalige burgers van Padang hebben dus alle reden om met dankbaarheid te gedenken de nagedachtenis van het opperhoofd, Christiaan Hendrik von Erath.

Wat de gemeenschap van het toenmalige Padang met de binnenlanden betreft, zoo kan gezegd worden, dat die treurig was. De twee voornaamste wegen liepen door de negorijen Goegoek en Gantoeng Tjiri (de weg door de Anaikloof werd eerst veel later aangelegd), en langs een omweg over Poeloet Poeloet en Bajang, dus door de tegenwoordige XIII Kota's en door de zuidelijke afdeeling van Padang. Wel waren er ook nog meerdere voetpaden door de wildernis en het gebergte, doch hiervan durfden de handelaren geen gebruik maken uit vrees voor de vele, zich daar ophoudende roovers.

Wanneer nu deze wegen afgesloten waren, stond

de handel te Padang geheel stil en dit gebeurde dikwijls. Het waren niet alleen de hoofden die daartoe overgingen, maar zelfs de minste geestelijke of eenig aanzienlijk Maleier, die zich verbeelde daartoe reden te hebben, deed dit. En reden daartoe bestond er maar al te vaak.

Tot regenten van Padang werden n.l., met uitsluiting van andere Maleiers, alleen van de XIII Kota's gekozen, waarbij de hoofden dier landstreken werden gepolst over den meest geschikten persoon. Het gevolg hiervan was, dat elke soekoe, ja soms elk gezin, zijn candidaat stelde en die, desnoods, met geweld, aan het Europeesche bestuur te Padang trachtte op te dringen en er altijd partijen waren, die vermeenden grieven te hebben.

Met dat al was de bevolking van de XIII Kota's, al ware het slechts uit handelsbelang, de Nederlandsche vestiging te Padang niet ongenegen. Minder schenen zij te hebben opgehad met het Engelsche tusschenbestuur, want de hoofden hadden steeds geweigerd daarvan de jaarlijksche geschenken aan te nemen, welke zij gewoon waren van de Hollandsche compagnie te ontvangen en welke zij weder aannamen, zoodra deze opnieuw te Padang gevestigd was.

Deze onthouding van omgang met de Engelschen had, volgens von Erath, haren oorsprong daarin, dat dezen zich volstrekt niet met de inlandsche hoofden of de bevolking bemoeiden, veel minder als bemiddelaars of raadgevers in hun geschillen optraden, tengevolge waarvan deze zulk een omvang namen, dat alom oorlog gevoerd en verwoest en geroofd werd.

Wel trachtte von Erath in den bestaanden toestand van groote onveiligheid voor den handel buiten Padang verbetering te brengen, doch veel kon hij niet doen, wegens de door de Regeering betrachte zuinigheid. Von Erath zelf bleef tot 1792 en werd tijdelijk opgevolgd door zijn secundo, Mr. Philippus Johannes van der Strengh, die echter maar zeer kort bleef en vluchtte ten gevolge van een tegen hem ingebrachte klacht wegens het plegen van tegennatuurlijke ontucht en het overhalen daartoe van militairen.

Tot opperhoofd werd benoemd Petrus Theodorus Chassée.

In Februari 1793 werd door de Fransche republiek de oorlog verklaard aan Engeland en den erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden. De macht, die de Fransche republiek toen ter zee kon ontwikkelen, was niet aanzienlijk. Evenwel hadden zij de eilanden Mauritius (Ile de France) en Bourbon (Réunion) in bezit en van daaruit had een bekend kaperkapitein, François le Même, zijn schip als kaper uitgerust en was daarmede naar O. I. uitgezeild.

In straat Soenda maakte hij zich meester van een klein Hollandsch vaartuig, waarmede onder meer eenige gevangenen naar Java werden overgevoerd. Onder deze gevangenen bevond zich de „jong matroos van de pen" (matroos schrijver) Nicolaas Bergman, een medeplichtige van van der Stengh, waarvan hierboven gesproken werd. En nu scheen het wel, of Padang moest boeten voor de zonden van een zijner vroegere hoofden, zooals de steden der oudheid, welke om diezelfde zonden door het vuur des Hemels verdelgd werden, want Bergman sloot zich bij de kapers aan en gaf zoo hoog op van de rijkdommen van Padang, dat Le Même besloot daar zijn geluk te beproeven. Hoe slecht Bergman ook gesproken had over de weinige weerbaarheid der bezetting te Padang, toch voelde Le Même zich met zijn schip niet sterk genoeg en hij ging naar Ile de France terug, om een grooter schip uit te rusten.

Het verdedigingsvermogen van Padang was toen zeer gering, niettegenstaande de heer Chassé alle middelen onder zijn bereik had aangewend, om dit te verhoogen en de inlandsche bevolking van Padang en de nabij gelegen landschappen Pau en Kota Tengah had aangezegd bij onraad op te komen, om de batterijen te helpen bezetten.

Te Ajer Manis, een kleine post aan den zuidkant van den Apenberg, stonden 2 vier ponders in batterij. In de kloof van het gebergte bezuiden de Padang rivier, in de verlenging van den Apenberg, waardoor meü gemeenschap had tusschen Padang en Ajer Manis, stonden twee

18 ponders. Aan de zuidzijde der rivier, daar waar de weg door de kloof begon, was mede een batterij van vier 4 ponders.

De ingang van de rivier werd bestreken door twee batterijen aan zee, welke beide batterijen ook den weg langs het strand naar Oedjoeng Karang konden bestrijken. Eindelijk was er nog een batterij aan den noorder-oever en nabij de monding der rivier.

Al deze batterijen waren bij aankomst van Chassé te Padang zeer verwaarloosd en werden met behulp der slaven van de ingezetenen eenigszins hersteld.

De militaire bezetting was ten eenenmale onvoldoende en bestond uit eenige weinige Europeesche en Boegineesche soldaten van het slechtste gehalte, allen onder bevel van den vaandrig J. F. Mercklein, terwijl ook de burgerij zich, op aandringen van den heer Chassé in den wapenhandel had geoefend.

Het was onder deze benarde omstandigheden, dat Le Même op den 6den December 1793 met zijn groot kaperschip, de „Ville de Bordeaux", onder de Engelsche koningsvlag even buiten Padang ten anker kwam. Het schip werd reeds twee dagen van te voren ontdekt, waardoor Chassé voorzichtigheidshalve de batterijen liet bezetten en de Maleiers van Padang en omstreken oproepen, om zich aan het strand te verzamelen, waaraan zij slechts schoorvoetend voldeden. Aan alle burgers werden vaste posten aangewezen ter bescherming van de Compagniesgebouwen.

Te middernacht van 6 op 7 December hoorde men kanonschoten en kreeg men spoedig bericht, dat de Franschen in barkassen en inlandsche vaartuigen, die zij op de eilanden hadden buit gemaakt, eene landing deden. Zij werden daarbij als gidsen geleid door een Maleier van Padang en een Atjeher, die zij in een prauw bij Pariaman hadden gevangen gemaakt. Ze vonden het veiliger bij het niet verdedigde Ajer Manis te landen. De batterij, welke daar aanwezig was, bezorgde hun een 50tal dooden en gewonden, doch de bezetting der batterij werd bestormd en vluchtte. Nog werden de Franschen een weinig opge-

houden door de batterij in de kloof, waarom zij trachtten ter zijde daarvan het gebergte te beklimmen, om aan den anderen kant naar de Padang rivier af te dalen.

Op dit bericht trok de secundo (de vaandrig was ziek), de Franschen met eenige manschappen tegemoet, doch deze waren vóór de Hollanders op de kruin van het gebergte. Toen de Franschen de Hollanders zagen, wenkten en riepen zij hen toe, maar de secundo liet op de Franschen vuren en wilde terugtrekken tot achter de batterij in de kloof. Nu openden de Franschen hun vuur uit geweren en eenige medegebrachte vuurmonden, waarop onze soldaten, alsmede de weinige Maleiers die gevolgd waren, op de vlucht sloegen en spoedig spoorloos verdwenen waren, zonder dat de secundo hen had kunnen tegenhouden. De Franschen trokken verder, maar werden door het geschut in de kloof voor eenigen tijd teruggedreven.

De heer Chassé trachtte nog eenige vluchtende soldaten tot staan en tot verzamelen te brengen, maar hij kon ze niet bij elkaar houden. De ellendelingen vluchtten naar alle kanten. De burgerij kon aan den afweer der Franschen niet medewerken, daar zij hunne posten bij de gebouwen niet konden verlaten, omdat de samengeschoolde berg-Maleiers en andere vagebonden die magazijnen dan dadelijk zouden geplunderd hebben en in brand gestoken. Zelfs kon Chassé niet een deel der burgerij voor de verdediging afzonderen, door hen te vervangen door Chineezen, want deze waren, met hunnen kapitein aan het hoofd, op de eerste schoten naar de naburige rijstvelden en kampoengs gevlucht.

Ook van de Maleiers had Chassé geen hulp. De panglima had zich met zijn volk veilig opgesteld achter de woningen aan de rivierzijde en was er niet toe te bewegen eenige hulp te bieden. Zelfs deed een van het volk een aanslag op Chassé's leven, welke echter mislukte.

Intusschen waren de Franschen naar den zuidelijken oever der rivier afgedaald, waar eenige Boegineesche soldaten hun den overtocht over de rivier betwistten. Om die Boegineezen te steunen liet Chassé nu eenige kleine stukken geschut aanvoeren, doch toen bleek, dat het kruit

verschoten en de voorraad uitgeput was. Onder deze omstandigheden was het voor Chassé een uitkomst, dat de vijand een parlementair zond, om over de capitulatie te onderhandelen, wat door Chassé werd aangenomen.

De capitulatie zou op schrift worden gezet en intusschen werd Padang door de Franschen bezet, die er zich over verwonderden te Padang geen enkel militair aan te treffen.

De inhoud van de capitulatie kwam hoofdzakelijk hierop neer, dat Padang met al de daar aanwezige Compagniesgoederen aan de Franschen werd overgegeven, terwijl daarbij ook werd beloofd, dat geen Compagniesdienaren vervoerd en geene vrouwen en kinderen gemolesteerd zouden worden.

De Franschen gedroegen zich echter als echte zeeschuimers. Het Fransche gemeen had voor de overgave der magazijnen deze reeds geplunderd en Le Même was niet in staat deze bende in toom te houden.

Wat de ingezetenen van Padang van deze Fransche zeeschuimers te lijden hadden, blijkt uit eene verklaring van den onder-chirurgyn, Carel Frederik Ungerer, die schreef:

„Den 7den December a.p., als zijnde de dag van „Padangs verovering door de Franschen, kwam des avonds, „circa half acht ure, een troep van omtrent tien of meer „man dezer natie den declarant zoo per fas et nefas in „'t huis vallen gewapend met snaphanen, pistolen, houwers „en hoe die moordgeweren ook anders genoemd worden „en met deze vreeselijke armatuur vroegen dezelve eten „en drinken, dat op den oogenblik moest gereed zijn; „declarant deed alles, wat in zijn vermogen was, om de„zen woesten hoop te vreden te stellen, bezorgde hen, „met alle mogelijke discretie gepaard het verlangde. Daar„mede waren zij ook dezen avond voldaan en zij vertrokken.

„Maar den volgenden morgen, als den 8sten De„cember verschenen deze invadeurs weder in gelijke ar„matuur als reeds boven gezegd is, bij geheele troepen,

„eischten wederom eten en drinken, ect., dat hen decla-
„rant ook wederom zoo goed als mogelijk bezorgde. Echter
„waren zij er ditmaal niet mede te vreden. Zij verlang-
„den bovendien nog kleederen tot verschooning, wijl zij
„zoo slecht daarmede voorzien waren: ja ten deele half
„naakt gingen, of liever als roovers verschenen. En nu
„was inderdaad voor hun roofzucht niets meer veilig. Door
„dezelve aangedreven snuffelden zij alles door en namen
„niet slechts wat van dien aard bij declarant voor de
„hand kwam weg, maar dit ondergingen ook de meeste
„inwoners: „daartoe behoort ook de desarmatie die tege-
„lijkertijd plaats vond.

„De declarant moest het verder voor lief nemen
„met een inkwartiering, die dan eens uit tien dan weer
„uit minder manschap bestond, die zijn huis, onder pret
„van de wacht te houden, in bezetting hielden, in weer-
„wil van alle vriendelijke protestatien die hij hiertegen in-
„bracht, dat zulks onnoodig was, dat zij van ons, die
„onder hunne overmacht reeds hadden moeten bukken,
„in 't geheel niets te vreezen hadden.

„Noghthans was dit alles te vergeefs om deze gasten
„te delogeeren en het diende ook tot niets anders als hun
„wantrouwen te vergrooten. Zij hebben ook hiermede in-
„derdaad niets anders bedoeld als daardoor de inwoners
„te beter te kunnen gade slaan, en hen alle occasie te
„benemen hunne goederen in veiligheid te brengen, zoo-
„als bij den uitgang genoegzaam bewaarheid is.

„Zij, deze invadeurs, verlieten ook declarants huis
„niet eerder als toen hen de vlammen daaruit dreven,
„die hetzelve met alles wat hunne discretie er had inge-
„laten vernielden, wijl dit vuur, in den laatsten nacht
„voor hun vertrek, in een der naast gelegen Chineesche
„huizen, doch niet door de Franschen aangestoken werd.

„De declarant werd welhaast uitgeput van de noo-
„dige provisien, wijl hij zulke gasten in 't geheel niet
„verwacht had; echter wisten onze invadeurs dit gebrek
„wel ras te verhelpen, vermits zij toen meester van de
„E. Comps. magazijnen waren. Zij brachten tot dien einde
„het noodige daaruit in declarants huis bestaande in rijst,

„boter, olie, azijn, arak etc. De arak haalden zij in lederen „brandemmers, zoodat zij toen volop hadden.

„Ook was declarant aanschouwer, dat zij 's E. Comps. „koperen duiten en lijnwaden onder zich verdeelden, als„mede verscheidene andere zaken, die zij van de inwoners „geroofd hadden. Met des E. Comps duiten betaalden zij „eenige mondbehoeften, die zij van den Maleier kochten, „daar zij in 't begin zulks zonder geld gedaan hadden. „In 't kort: met al deze goederen, die meergemelde in„vadeurs zoowel van de E. Comp. als andere inwoners „geroofd hadden hielden zij zoo huis als het met der„zelver verkrijging volmaakt overeen kwam.

Dit was hun gedrag in 't algemeen, zooals hun dit hun dol, enthusiastisch systema van Liberté et Egalité onvermijdelijk inboezemen moest.

De teugellooze vrijheidszonen konden natuurlijk niet nalaten hunne wijsgeerige minachting aan den dag te leggen voor wat met godsdienst in betrekking stond. Het zeer nederige kerkje te Padang moest dat ook ondervinden.

Ziehier wat op 10 Mei 1794, onder aanbod van eede, werd verklaard door Jan Krijgsman en Andries Karel, diakenen, Theunis Dedering, krankbezoeker en Johannes Lopatie, koster:

„dat wij na het vertrek der Franschen van deze „plaats de kerk en vensters hebben opengebroken gevon„den, niettegenstaande de eerste declarant, ter orde van „zijn Wel Edel Achtbare voormeld, gereed was deszelfs „sleutels aan de Franschen direct over te geven toen er „naar gevraagd werd,—de kerk in hoogste mategraad be„vuild en tot een paardenstal gemaakt,— de boekenkist „met bijlen aan stukken gekapt, alsmede de daarin gebor„gen kerkboeken met sabels van elkander gehouwen, de „banken en zitplaatsen benevens de preekstoel mede door „sabelslagen op verscheidene plaatsen beschadigd,—de „kerkkussens geroofd,—het dak van de kerk op verschei„dene plaatsen met kogels doorschoten, waarvan drie „schoten door den koperen haan, de boven op het dak op

„een ijzeren stang staat, gegaan zijn,—ook is het houten „hek, 't welk om de halve kerk getrokken is, door de „Franschen aan stukken gebroken en tot brandhout ge„bruikt geworden. En over het geheel hebben wij alles „zoodanig ontramponeerd gevonden, dat vele onkosten wer „den vereischt om 't in den vorigen staat te stellen".

Toen Le Même des middags van dien dag aan wal kwam, deed Chassé hem wel zijn beklag over de verregaande teugelloosheid der Franschen en vond Le Même de eischen en grieven van Chassé billijk, maar hij verklaarde, dat de Fransche constitutie geen strenge wetten toeliet, dat hij bovendien over een kaper, over een losbandige menigte kapitein was, dat de aard en de levenswijze der kapers en de drijtveeren, die hen tot kapen aanzetten, bekende zaken waren, maar hij beloofde aan de wenschen van Chassé tegemoet te komen.

Eenige dagen later verklaarde Le Même onder vier oogen aan Chassé, dat zijn volk niet te regeeren was en dat hij zelf niet alleen onvermogend was eenige orde er onder te houden, maar zelfs met al zijn krachten nauwelijks de grootste buitensporigheden kon verhoeden, door met de uiterste voorzichtigheid telkens de belhamels en beleggers van vergaderingen naar boord te zenden, want dat hij, uit vrees voor het gemeen, niet durfde doen blijken, dat hij medelijden met de Padangsche burgers had.

Intusschen gingen de Franschen voort met bijna alles naar boord te sleepen, wat zij in de pakhuizen vonden, niet zonder vrees, dat zij door een sterkere Nederlandsche of Engelsche macht zouden worden overvallen, want, zooals Le Même den heer Chassé zeide: „een kaper is bestemd om zich te verrijken, latende het eenvoudig vechten voor de oorlogsschepen".

Behalve de uitkeering van de Comp. eischte Le Même ook eene schatting van de ingezetenen, waartoe hij eene opgave vroeg van alle ingezetenen, met vermelding hunner bezittingen in goederen en geld, naar welke lijst hij de geeischte schatting vaststelde.

Deze lijst, welke voor de geschiedenis bewaard ge-

bleven is, bevat verscheidene namen die ons, Padangers, welbekend zijn en het is daarom wel interessant, die namen hier onder te doen volgen.

M. M. Rousana.
Carel Frederick Ungerer, onder-chirurgijn.
Van Steenbach, (Henbaq).
Zacharias Bastensz, boekhouder.
Children (?)
Theunis Dederingh, krankbezoeker. (Dedenik).
Jan Krijgsman, burger. (J. Kriaman).
Mére.
Van Staten.
Willem Krijgsman, adsistent.
Gerrit Krijgsman.
Leur mere Mad. (weduwe) Krijgsman.
Vogeling.
Willem Ham.
Martijn Gotlieb, burger. (Martijn Cotelet).
Paulus van der Maas, burger.
Mr. Raf.
Jan Boudewijns, adsistent.
J. Nolting et Sadoem.
Weduwe Sieben.
Weduwe Schreuder.
W. G. Alborn.
Theunis In 't Veld.
Jan Abraham van Moschel.
Andries Karel, burger. (Andre Cale).
Frans, Lodewijk Aleksander van Bessel, scriba en soldijboekhouder.
Rens.
Chassé.
Karel van Moschel. (Cal fon Masel).
Francois Theuvenet, waarnemend boomwachter.

Chassé protesteerde tegen deze brandschatting, zoowel der Compagnie als den ingezetenen opgelegd, met het gevolg, dat deze werd gewijzigd en Le Même zich tevreden stelde met eene totale som van f 25000 rijksdaalders.

Ter eere van de Franschen moet gezegd worden, dat zij bij de inning dezer schatting gematigd te werk gingen. Chassé schrijft daaromtrent aan de Indische Regeering:

„Maar ofschoon alle Christenen en de meeste Chi-
„neezen onzen vijanden het recht moeten laten van, wan-
„neer zij ten sterkste betuigden niet meer in kas te
„hebben als ze betaalden, of een gering sommetje om
„hunne huishouding in het eerst te kunnen onderhouden,
„men hen niet alleen met dat bedrag te betalen vrijliet,
„maar aan eenen, die zeer weinig aanbracht, zijn geld
„terug gaf".

Toen Chassé een zak met 737 spaansche realen tot gedeeltelijke betaling aan Le Même gaf en betuigde, dat dit het laatste geld was dat hij bezat, gaf deze 't hem terug en liet 't hem behouden.

Hoeveel de Chineezen van de brandschatting hebben betaald, vindt men niet afzonderlijk vermeldt, wel dat zij zooveel mogelijk trachtten zich er aan te onttrekken, daarin voorgegaan door hun hoofd, den kapitein. Van den aanvang af hadden zij zich uitermate laf gedragen. Zij waren niet te bewegen geweest het geringste tot de verdediging van Padang bij te dragen en op het minste alarm vluchtten zij naar de Ommelanden.

Toen het op betalen aankwam, haastten de voornaamste Chineezen zich hun geld en kostbaarheden in veiligheid te brengen, doch dat kwam hun duur te staan, want niet alleen liet Le Même hun door zijn volk plunderen, maar ook persoonlijke vijanden van eenige Chineezen stichtten brand in de verlaten woningen, zoodat zij alles verloren wat zij hadden achtergelaten. Een der brandstichters, een vrijgelaten slaaf van den kapitein der Chineezen, werd op heeterdaad betrapt en in de deur der woning van zijnen voormaligen meester opgehangen.

Toen de brandschatting definitief was vastgesteld, ontwierp Le Même dadelijk eene capitulatie, welke luidde:

Art. 1. De heer Chassé zal binnen twee uren aan den kommandant Le Même alle forten en batterijen overleveren en zich zelf met zijn garnizoen op discretie overgeven.

Art. 2. Hij zal vervolgens alle bezittingen der Hollandsche Compagnie overleveren.

Art. 3. Hij zal bij wijze van brandschatting voor de goederen der ingezetenen vijf en twintig duizend piasters betalen, 't zij aan contanten of koopmanschappen.

Art. 4. Diezelfde Chassé verbindt zich, zoowel voor zijn eigen persoon als voor alle ingezetenen om, gedurende dezen tegenwoordigen oorlog, geen wapenen tegen de Fransche natie weder op te vatten, maar daarentegen dezelve bijstand te bewijzen, ingevalle zulks noodig zal hebben.

Art. 5. Het zal ook aan de Fransche natie gepermitteerd zijn, om ten alle tijde in deze kolonie te mogen komen, om aldaar, op zoodanige wijze als zij zulks zal goedvinden handel te drijven, en de Franschen zullen dezelfde voorrechten als de Hollanders genieten.

Art. 6. Ik, Le Même, verbinde mijzelven geen der ingezetenen krijgsgevangen te maken en niet toe te zullen staan, dat aan henlieden eenig geweld of hoon worde aangedaan.

Art. 7. Ik verbinde mij aan henlieden achter te laten de kanons van de plaats, uitgezonderd twee kanons van 4 pond op affuiten, twee van 2 pond, insgelijks op affuiten, twee anderen metalen van 1 pond en twee metalen mortieren. Ik zal aan henlieden wijders nalaten twintig snaphanen, zes vaatjes buskruit en twaalf houwers.

Art. 8. Ik geef aan den heer Chassé al de magazijnen, kanons en in 't generaal al de eigendommen der Hollandsche Compagnie, die ik niet heb kunnen medenemen, zijnde mijn wil, dat hij alleen het genot daarvan zal hebben.

Art. 9. De heer Chassé, noch zijne opvolgers vermogen het zinnebeeld der vrijheid, zijnde den boom, dien ik op den 9den dezer voor het gouvernement heb laten planten, te geener tijd neer te laten kappen en bij al dien een van hen verwaten genoeg mogt zijn om zulks te ondernemen, zal het eerste Fransche schip, 't welk daar ter reede mogt verschijnen, geautoriseerd zijn den gouverneur te dwingen denzelven aan het hoofd van het garnizoen wederom op te doen richten en zelfs over den hoon, de Fransche natie aangedaan, wraak te nemen.

Art 10. Geen Fransch schip of gealliëerde van Frankrijk zal gedurende den koers van dezen oorlog, eenige contributie van de ingezetenen van Padang vermogen af te eischen: doch ingevalle zich op de reede of in de rivier schepen, toebehoorende aan vijanden der Fransche republiek mochten bevinden, zal het Fransche schip de macht hebben om de zelve prijs te maken.

Ten aanzien van den in artikel 9 genoemden vrijheidsboom, vertelt de heer Netscher in zijn werk: „Padang in het laatst der XVIIIde eeuw" het volgende:

„Toen (9 December 1793) toch hadden zij voor de „woning van het opperhoofd den vrijheidsboom geplant, „waarvan in het artikel 9 van de capitulatie wordt ge„waagd, bestaande uit een lange staak met eene phrygische „muts er op, waarvoor, bij gebrek aan beter, werd gebe„zigd een wollen muts, zooals men thans nog vele Niassers „te Padang ziet dragen. Een gelijk symbool werd ook op „de deur van Chassé geschilderd.

„Des morgens ten 10 ure waren alle inwoners van Pa„dang tot de plechtigheid opgeroepen. De Franschen waren „aanwezig ten getale van 250 man, gewapend met geweren „en pistolen, waarschijnlijk om de Padangers, die den „aard van het zinnebeeld niet mochten begrijpen, van „zijne heerlijkheid te overtuigen.

„Zij schaarden zich in twee rijen en plantten den „boom onder het zingen van de Marseillaise en het af„schieten hunner wapens, die met scherp geladen waren. „Daarna vormden zij een kring, waarbinnen de Europee„sche ingezetenen werden geleid, aan wie de belofte werd

„voorgelezen, dat zij, gedurende den loopenden oorlog, „geene wapenen tegen de Franschen dragen en de aan„wezigen, gedurende hun verblijf, van levensmiddelen „voorzien zouden.

„Geen hunner gaf daarop eenig antwoord [1]) en de „Franschen drongen daar niet op aan, waarschijnlijk daar„aan niet denkende van wege hun groote pret, razende, „tierende en schietende als dolle menschen".

De Franschen waren tot een getal van 3 à 400 man aan wal gekomen en hadden in weerwil van de bepalingen van de capitulatie en van de brandschatting, de stad Padang grondig doorzocht, naar buit. Ze braken de vloeren open, ja zelfs werd het graf van een Chinees geschonden om daarin mogelijk aanwezige schatten te rooven.

Le Même was daartegen machteloos en Chassé getuigd van hem, dat: „hij zelf voor zijn persoon de plichten aan zijn evenmensch verschuldigd, zooveel heeft in het oog gehouden en de euveldaden zijner bende tegengegaan, als voor hem mogelijk was en ware Le Même niet tegenwoordig geweest, geheel Padang was geplunderd en omgekeerd, zoodanig dat naar allen schijn de naam slechts van het daar geweest zijnde zoude overblijven en de naneef op deze afgrijselijke gebeurtenis terugziende, zou sidderen".

Verder verklaart Chassé, dat geen vrouwspersoon werd aangeraakt en dat het Fransche gemeen geen aangemaakt goud- of zilverwerk in betaling aannam, zeggende: „dat zij geen zee-of andere roovers waren", hetzelve teruggevende en wanneer iemand getuigde geen geld meer te hebben, waren ze tevreden.

Le Même, afgegaan op de verhalen van den verrader Bergman, die beweerde, dat te Padang 20 millioen livres te rooven waren, was zeer teleurgesteld met de ge-

---

[1]) Dit is volgens de verantwoording van Chassé. De gewezen resident van Poelau Tjinko, J. F. Zügel, zegt, dat de heer Chassé in de eerste plaats zijne vingers had opgestoken onder het uiten der woorden. „Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig", waarin hij door de geheele gemeente was nagevolgd. Zügel was echter daarbij niet tegenwoordig en den heer Chassé zeer vijandig.

maakte buit: en toen de pogingen, aangewend bij den waarnemenden boomwachter Theuvenet, om de schuilplaats van die 20 millioen livres te verraden, geen resultaat hadden en bovendien de plaats met betrekking tot de voedingsmiddelen, geheel was leeggeroofd, besloot Le Même te vertrekken.

De Franschen hadden Padang zoo grondig van levensmiddelen beroofd, dat Chassé zelf geen levensmiddelen meer had en zich daarover tot Le Même wendde; deze liet hem drie zakken rijst brengen, die door eenige Franschen werden aangebracht met het compliment: „Tiens, voila mendiant".

De Franschen verlieten den 22sten December 1793 Padang, Nicolaas Bergman met zijn vrouw medenemend (**) en daarmede was Padang verlost van een bende roovers die Le Même zelf noemde: „des ames villes. . . . des tigres devorant leur proie. . . . des hommes sans sentiment, sans foi, sans honneur".

Na dit vertrek was de toestand der Padangers ellendiger dan ooit. De magazijnen en kassen waren leeg, de ingezetenen beroofd en de stemming der Maleiers vijandig.

De Panglima van Padang werd door de hoofden der XIII Kota's beschuldigd, dat hij gemeene zaak had gemaakt met de Franschen, hetgeen verklaart, dat hij in het minst niet genegen was geweest, om de Hollanders bij den aanval der Franschen te helpen.

De inlandsche kooplieden waren overhaast naar de Ommelanden gevlucht en beweerden bij terugkomst hunne schulden aan de Franschen te hebben afgedaan, wat niet waar was.

Gespuis uit de Ommelanden kwam te Padang plunderen en rooven en slechts aan onderlinge naijver was het te danken, dat er geen algemeene aanval op de ongelukkige Padangers werd gedaan, ter algeheele vernietiging van onze vestiging.

(**) Bergman trachtte later in Indië terug te komen en te Batavia aan wal te gaan, doch dit werd geweigerd.

Met de weerbaarheid der Hollanders was het al even treurig gesteld. Behalve de 20, door de Franschen achtergelaten geweren (60 hadden zij aan de Maleiers gegeven), hadden de Padangers geen weermiddelen, daar het achtergebleven geschut of vernageld was, of gedemonteerd door de stroopende Maleiers, die de affuiten tot brandhout gebruikten en van de ijzeren deelen beroofden. Ook was er zoo goed als geen munitie.

Door de aanwezigheid echter van eenige energieke mannen, als ter Hoeff (de Secunde) van Bessel, Oland en Ehlers, die ook tijdens den aanval der Franschen zich reeds hadden onderscheiden door hun dapperheid, wist Chassé eenige regeling in deze groote wanorde te brengen en herstelde men zich gaandeweg van de geleden ellende.

De resident van Poelau Tjinko, de reeds in een noot genoemde Zügel, had op het vernemen van hetgeen te Padang was gebeurd, op lafhartige wijze zijn post verlaten en was over Benkoelen naar Batavia gevlucht; hij vertelde zoowel te Benkoelen als te Batavia allerlei overdreven en onware verhalen, waardoor de indruk werd gemaakt, dat Padang een Fransche bezitting was geworden. Teneinde den uitvoer van levensmiddelen van Padang te beletten, was het uitvaren van schepen en prauwen van Padang verboden, hetgeen die indruk nog versterkte, totdat van Benkoelen een schip op kondschap werd gezonden en Chassé kon melden, dat hij zich niet gebonden achtte aan eene capitulatie, die hem op zoodanige wijze was opgedrongen en dat Padang in geen geval een Fransche bezitting was.

Het gebeurde te Padang was wel gemeld naar Batavia, doch dit bericht kwam zeer laat daar aan. Berichten of instructies werden van Batavia niet ontvangen en zoo maakte men zich op Padang opnieuw ongerust, dat de vestiging te Padang zou worden verlaten, hetgeen aanleiding gaf tot nieuwe smeekschriften van de ingezetenen aan de Hooge Regeering.

Merkwaardig genoeg sloten de panglima en de panghoeloe's van Padang zich bij die verzoeken aan. De Regeering antwoordde op deze verzoeken van Maleiers,

dat het van hen zelf zou afhangen, of Padang al dan niet zou worden verlaten en wel naar gelang van hunne hulp, om den toestand te verbeteren, terwijl terecht werd opgemerkt, dat indien zij werkelijk zoo trouw aan de Compagnie waren, als zij het voorgaven te zijn, zij dan ook daarvan hadden behooren te doen blijken tijdens den aanval der Franschen.

Naar aanleiding van de verhalen van den resident van Poelau Tjinko, Zügel, en zijne beschuldiging, dat Chassé hem in den steek zou hebben gelaten, vertrok Chassé in 1795 naar Batavia, om zich te verantwoorden, wat hem volkomen gelukte.

Tijdens de afwezigheid van Chassé werd ter Hoeff met het bestuur te Padang belast. Nadat in 1795 bericht van Batavia was ontvangen, dat de regeering zich van alle daden van souvereiniteit wenschte te onthouden, waren er geene berichten meer van Batavia ontvangen en leefde men te Padang geheel onkundig van hetgeen er in de wereld voorviel, zoodat men ook niet vernam, dat de Fransche republiek de republiek de Vereenigde Nederlanden had ingelijfd en dat de stadhouder naar Engeland was gevlucht en der Engelsche regeering had verzocht de Hollandsche bezittingen in Indië in bewaring te nemen tegen de Franschen.

Het was dan ook zeer onverwacht, dat in November 1795 het Engelsche raadslid, Coles, van Benkoelen te Padang kwam en ter Hoeff op de hoogte bracht van hetgeen in Europa was geschied. Hoewel Coles in opdracht had om zich met geweld van Padang meester te maken, indien dit niet goedschiks kon gebeuren en or ook van Benkoelen reeds een expeditie was uitgerust, die echter wegens weertoestanden niet was kunnen aankomen te Padang, kwam het Engelsche raadslid met vriendschappelijke bedoelingen en wilde hij zoo eenigszins mogelijk de vestiging op vredelievende wijze overnemen.

Door het uitblijven van instructies van Batavia en de hopelooze toestand der weermiddelen, was ter Hoeff in een zeer moeilijke positie. Na lang en angstvallig beraad, waaraan alle voorname ingezetenen van Padang

deelnamen, werd besloten om Padang onder bescherming der Engelschen te stellen, met de toezegging van Engelschen kant, dat de ingezetenen niet zouden gedwongen kunnen worden de wapenen op te vatten tegen de eigen natie en de Franschen.

Op den 30sten November 1795 had de overdracht plaats. Ter Hoeff zou deelnemen aan het bestuur der vestiging, de ambtenaren zouden hunne gages, die zij in twee jaren niet hadden ontvangen, weer uitbetaald krijgen, de Engelschen zouden een weermacht vormen en de eigendommen der ingezetenen worden gerespecteerd. Ter Hoeff diende zijn verslag bij de regeering in, doch men trok zich het lot van Padang te Batavia niet aan. Er is dan ook van den tijd na de overgave van Padang aan de Engelschen in de archieven niets bewaard gebleven : zelfs in het algemeen verslag over 1799 leest men, dat de regeering geen tijd had gevonden om de Padangsche zaken in behandeling te nemen.

Wel is het bekend, dat Padang, alsof het in de laatste twintig jaren nog niet genoeg ellende had geleden door staatkundige en oorlogsrampen ; op den 10den Februari 1797 geteisterd werd door een hevige aard- en zeebeving, waarvan de waarnemend Gouverneur Waters te Padang aan zijn chef te Benkoelen schrijft :

„Met bijzonder leedwezen heb ik U te berichten „omtrent eene verschrikkelijke aardbeving welke plaats „greep op Vrijdagnacht den 10den dezer omstreeks half „elf, die gevolgd werd door eene vreeselijke overstrooming „der zee, welke bijna de nederzetting Padang tot een „puinhoop hebben gemaakt. De schok was allerhevigst en „wel zoodanig, dat de oudste bewoners van deze plaats „er zelfs geen denkbeeld van kenden, ofschoon zij dikwijls „veel sterkere schokken hadden ondervonden. De schok „duurde zonder tusschenpoozen voort en liet geen twee „stevige huizen in zijn geheel staan. De schepen in de „rivier en vele bamboe gebouwen, die van den schok „waren vrijgeloopen, hadden op hunne beurt, een half „uur daarna, te lijden van de overstrooming, waarvan de „woede alles voor zich uit sleepte.

„Alle vaartuigen werden van hunne ankers geslagen; „vele werden omver geworpen, die geheel verloren gingen, „en anderen werden een aanmerkelijken afstand op den „oever geslingerd, waar zij bleven liggen. Groote ontwor- „telde boomen, huizen, bruggen, pakhuizen en gebouwen „weggeveegd, zoodat er op dit oogenblik noch een enkel „gebouw overschiet om de openbare nederzetting voort te „zetten, noch een pakhuis is om de Compagnies peper, „goederen enz. in te bergen. De gouvernementssloep, ge- „laden met rijst en goederen voor rekening der Compagnie, „zeilklaar naar Marlbro, werd op het strand gedreven; „men denkt, dat het schip weer zal kunnen worden af- „gebracht, maar een groot gedeelte der lading is bescha- „digd: een Klingaleesche schoener met rijst aan boord „voor Marlbro verkeert ook in denzelfden toestand, maar „sloepen en prauwen zijn geheel en al met hunne lading „verloren gegaan.

„Het getal menschen, dat moet zijn omgekomen bij „dezen vreeselijken ramp in en om Padang, bedraagt „tachtig zielen en het verlies aan privaat eigendom van „personen wordt bij eene matige berekening, geschat op „50.000 dollars. Het verlies dat zijne Hoogheid de Prins „van Oranje zal lijden, is betrekkelijk gering, maar af- „zonderlijke gebouwen voor mij en het Hollandsche opper- „hoofd, ter behandeling van openbare zaken, moeten on- „middellijk worden opgericht, alsook nieuwe pakhuizen „en een tolhuis worden gebouwd en de bruggen worden „vernieuwd, hetgeen alles zal worden gedaan met de „stipste inachtneming van spaarzaamheid en met zoo „weinig onkosten als mogelijk is. Het doet mij genoegen „u te berichten, dat ik van geene stoffelijke schade heb „gehoord, toegebracht aan de versterking op den heuvel, „en dat niemand van het garnizoen eenig persoonlijk let- „sel heeft bekomen.

„Sinds de eerste groote schok verkeert de bodem „in voortdurende schudding en nog gevoelen wij dagelijks „twee, drie schokken van meer of minder hevigheid.

„Het heeft den inboorlingen dermate ontsteld, dat „ik geen boot de rivier uit kan krijgen, hetgeen mij ver- „hinderd heeft deze zaak eerder te behandelen.

(De brief was gedateerd Padang 17 Februari 1797):

De bezittingen op Sumatra's Westkust bleven tot 1819 onafgebroken door de Engelschen bezet, waarna zij bij den vrede aan Nederland werden teruggeven.

In 1799 was het octrooi, verleend aan de Oost Indische Compagnie verstreken. Dit lichaam was zoodanig achteruitgegaan en in deplorabelen toestand, dat het octrooi niet werd verlengd en zijne bezittingen, zijn baten en lasten (de laatste 134 millioen zijnde) door den staat werden overgenomen.

Aldus kwamen deze gewesten onder het directe gezag der Indische Regeering en breekt hiermede een tijdperk aan dat geheel verschilde met het tijdperk, dat men achter den rug had.

Geschiedenis van Sumatra's Westkust

1819—1837.

Nadat de Engelsche Gouverneur Sir Stamford Raffles de teruggave der in 1795 van de Nederl. O. I. Cie. tegen de Franschen in bewaring genomen — bezittingen der Hollanders op Sumatra's Westkust, zoolang mogelijk had trachten uit te stellen [1]) had de overgave eindelijk —op uitdrukkelijken last van den Engelschen Gouverneur Generaal Lord Hastings in 1819 plaats.

Op den 22sten Mei van dat jaar waren het Engelsche garnizoen en de, met den nieuw benoemden Resident van Sumatra's Westkust—du Puy — van Java medegekomen Hollandsche troepen, vóór het Gouvernementsgebouw te Padang opgesteld en werd de Engelsche vlag gestreken en de Hollandsche geheschen, ten bewijze, dat het Indische Staatsbestuur het gezag over de vroegere bezittingen der, in 1799 opgeheven Nederl. Oost Indische Compagnie, had aanvaard.

Hiermede brak een tijdperk aan, dat zich kenmerkte door een geheel ander optreden van het Hollandsche gezag, dan in de dagen der O. I. Cie.

Was het voor een handelslichaam als de O. I. Cie. mogelijk om zich ongestraft van eene vestiging, die geen handelsvoordeelen meer bood of om eenige andere reden verlaten moest worden, terug te trekken om elders nieuwe vestigingen te stichten, voor het Indische Staatsbestuur was dit niet mogelijk, zonder zijn gezag in andere landschappen te schaden; en wellicht méér dan uit de geschiedenis van eenig ander eiland in den Archipel blijkt uit den veeljarigen krijg, door de Hollanders op Sumatra gevoerd, dat het Indische Gouvernement, zoodra het den

---

[1]) De Stuers zegt in zijn werk: „Raffles was een getrouw „dienaar der belangen van zijn Vaderland en had hart voor de „inlandsche bevolking, voor welke hij, door de geschiedenis geleerd, „het herstel der Hollandsche heerschappij niet wenschelijk achtte. „Ziedaar de reden van zijn weerzin, om in de teruggave onzer ko„loniën te bewilligen". Wij zullen gelegenheid hebben de zuiverheid der beweringen van dezen schrijver te beoordeelen.

voet heeft gezet op eenig eiland in dezen Archipel, genoodzaakt is zijn gezag uit te breiden in het belang van de rust en de welvaart der bevolking.

Tot die uitbreiding van gezag op S. W. K. was echter nòch de Regeering in Holland, nòch die in Indië genegen. Het waren de omstandigheden, die haar noodzaakten, tot die gezagsuitbreiding hare toestemming te verleenen en daarvoor de middelen te verstrekken.

Onbekend met de terreinsgesteldheid in het binnenland en met de zeden en gewoonten zijner bevolking en daardoor vaak moetende handelen naar inlichtingen van, —dikwijls onbetrouwbare,—personen, die met het optreden van het Hollandsche gezag hoopten hunne verloren rechten te herwinnen of zich te verrijken ten koste van hunne tegenstanders, was het geen wonder, dat door het gestelde gezag misslagen werden begaan. Een breed uitmeten hiervan, zooals bij een enkelen schrijver voorkomt, is onrechtvaardig en getuigt niet van inzicht in de moeielijkheden, waarvoor onze voorgangers in deze gewesten hebben gestaan; moeielijkheden, die geen uitstel van oplossing gedoogden zonder de positie en het prestige van het Nederlandsche gezag ernstig te schaden.

Dat bij het toenmalige optreden ook niet altijd het welzijn der bevolking op den voorgrond werd gesteld, is niet anders dan eene uiting van den tijdgeest, die ook andere koloniseerende volkeren beheerschte. Het beoordeelen dezer handelingen moet — rechtvaardigheidshalve —ook geschieden uit het standpunt der toenmalige inzichten en geenszins uit het thans ingenomen ethische standpunt der Regeering.

Wat de uitbreiding en vestiging van ons gezag in de binnenlanden zeer bemoeielijkte, was wel het feit, dat die binnenlanden bewoond werden door een volk, dat aan geen gezag gewend was en bovenal gehecht aan zijn zeden en gewoonten en fanatiek in zijn geloof. Het karakter der toenmalige Maleiers wordt door meerdere schrijvers niet gunstig beoordeeld. De Stuers schrijft die ongunstige beoordeeling toe aan onbekendheid met het volk, maar kan zelf niet nalaten eene beschrijving van den toenmaligen

Maleier te geven, die verre van sympathiek klinkt.

Ook de toenmalige bewapening onzer troepen was vrijwel gelijkwaardig aan die onzer vijanden. Schoten deze met voorladers van eigen maaksel, onze troepen gebruikten nog het vuursteengeweer. Eerst na 1831 werd geleidelijk het percussiegeweer ingevoerd, waardoor een vuurgevecht bij regenachtig weer niet geheel uitgesloten was. Maakten wij gebruik van het oude veldgeschut, waarvan de granaten vaak niet sprongen, ook de Padries beschikten over klein geschut, waarmee zij hunne zwaarversterkte kampongs en stellingen bewapenden.

In geen onzer Indische oorlogen werd op zulk een ruime schaal gebruik gemaakt van hulpbenden, die door de goedgezinde landstreken werden geleverd. De waarde dezer hulpbenden wordt verschillend beoordeeld. Kielstra zegt, dat op deze benden, die gemiddeld voor $^1/_6$ deel met geweren bewapend waren, geen staat te maken was. Hooyer geeft op, dat zij — op eene uitzondering na — nimmer verraad pleegden tegen de colonne, waarbij zij waren ingedeeld; dat zij—hoewel bij tegenspoed gauw ontmoedigd en dan ook verdwijnende als sneeuw voor de zon—bij eene overwinning het voordeel hadden, dat de landstreek, waarover zij zich snel verspreidden, zich spoedig onderwierp, omdat de bevolking, bang voor hunne gewelddadigheden, rasch het hoofd in den schoot legde en het Hollandsche gezag erkende.

Zeker was het, dat deze benden, waar zij gebruikt werden, als een beveiligenden mantel den,—vaak zeer kleinen,—kern van eigen troepen omgaven en daardoor plotselinge aanvallen in rug en flanken voorkwamen. Zij hadden echter ook het nadeel, dat vele hunner gewelddadigheden op rekening van de eigen troepen werden gesteld; dat zij bij eene overwinning vele huizen en kampongs vernielden en verbrandden, wat haat veroorzaakte en voorts, dat de hoofden door het verwekken—soms vóórwenden—van onlusten, trachtten bot te vieren aan hunne wraak- of roofzucht.

Met lof wordt in onze geschiedboeken melding gemaakt van de Battaksche hulptroepen onder het hoofd

van Mandaïling, Radja Gedongbang, wier trouw, ook in benarde omstandigheden, nimmer te wenschen heeft overgelaten.

Bovenstaande beschouwingen zijn noodig om op de juiste waarde te kunnen schatten, hetgeen in die dagen met de geringe middelen, waarover beschikt kon worden, werd bereikt. Voorzeker zouden die resultaten niet zijn verkregen zonder de energie, den moed, de volharding en het beleid van mannen, wier namen onuitwischbaar dienen gegrift te zijn in de gedachten van een dankbaar nageslacht, van die mannen, waarvan zoovelen eene laatste rustplaats hebben gevonden in den grond, die getuige was hunner heldendaden en de reiziger in deze gewesten zal talrijke plekken nog aantreffen, die eene eenvoudige, maar mooie herinnering zijn aan de inspanning, de ontbering en de overwinning van den Hollander, die rust bracht in een der schoonste streken onzer koloniën.

De omstandigheden, die aanleiding gaven tot onze gezagsuitbreiding in de binnenlanden werden geboren uit het feit, dat in het begin der XIXde eeuw een geloovig Mohammedaan Toewankoe Nan Toea, na een langdurig verblijf in Mekka, in de Minangkabausche landen terugkeerende, de ware leer zeer verbasterd vond door ingeslopen misbruiken als: het kauwen van sirik en tabak, het schuiven van opium en het laten vechten van hanen, waarbij zwaar gewed werd. Hij stelde het zich tot levenstaak de zuivere leer te herstellen door die misbruiken tegen te gaan.

Toewankoe Nan Toea zelf was een bezadigd priester, die alle geweld bij zijn bekeeringswerk wenschte te vermijden, hetgeen zijnen aanhangers—die hij rasch kreeg—niet naar den zin was. Deze wenschten n. l. strenge maatregelen en pasten op onwilligen strenge dwangmiddelen, zelfs de doodstraf, toe. De nieuwe secte, (Padries genaamd, die zich in het wit kleeden), kwam onder fanatieke hoofden, waarvan de Toewankoe's Nan Tjerdik, Imam, Moeda, Nan Rintjek en Passaman de meest bekende zijn geweest.

De macht der Padries breidde zich snel uit. De be-

volking, niet aan dwang of gezag gewend, en zeer gehecht aan hare gewoonten, verzette zich tegen het optreden dezer Padries, die—zonder aanzien des persoons hunne leerstellingen ingang wilden doen vinden. Waar geen verzet meer mogelijk was, vluchtten de Maleiers, bevreesd voor de dwangmiddelen der nieuwe godsdienstige secte.

Reeds onder het Engelsche bestuur (onder Raffles) hadden aanzienlijke vluchtelingen zich voor hulp en steun tot het bestuur gewend. Het gevolg hiervan was, dat Raffles zich in persoon naar het binnenland begaf [2]) en een post te Semawang, aan de Oostkust van het Singkarameer oprichtte. Hij trachtte onderhandelingen met de Padries aan te knoopen. Het antwoord der Padries was: „Wij zullen in vrede leven, wanneer de Compagnie „ons wil helpen het ware geloof in te voeren".

Hoewel de Stuers in zijn werk beweert, dat de Engelschen op dezen post, Semawang, gedurende een jaar ongestoord hebben gezeten, vermeldt Kielstra in zijn werk, dat de Resident Francis, die volgens Kielstra zeker even goed als de Stuers in de gelegenheid is geweest om plaatselijke inlichtingen in te winnen en die zich bij zijne beschouwingen op een onpartijdig standpunt wist te stellen, verklaarde, dat de Engelsche bezetting van Semawang door de Padries gedurig in onrust en oorlog werd gehouden. Trouwens, indien de Engelschen inderdaad met rust waren gelaten, zou het geen zin hebben gehad de oorspronkelijke bezetting van 12 man te versterken tot 100 man met 2 officieren en 4 veldstukken.

Bij de overgave van Padang door de Engelschen was ook hun post te Semawang opgeheven, maar reeds dadelijk kwamen bij het Hollandsche bestuur weder verzoeken binnen om hulp tegen de Padries.

Met de bekende stemming der Regeering tegen machtsuitbreiding, kon de Resident du Puy die hulp niet verleenen.

Hij meende echter, dat hij door het verleenen van

[2]) Als bewijs hoe weinig macht het Europeesche i. c. het Engelsche bestuur buiten Padang had, moge dienen, dat Raffles zijnen doortocht door het nabije Pau en de XIII Kota's met veel geld en geschenken aan de hoofden moest koopen (Werk van de Stuers).

hulp de veiligheid van Padang zou kunnen waarborgen; voorts vreesde hij, dat wanneer het Hollandsche Gouvernement géén hulp bood, de bevolking zich daarvoor zou wenden tot het Engelsche bestuur (welke vrees, in verband met de bekende gezindheid van Raffles, niet van grond ontbloot was) en ten slotte had hij bericht ontvangen, dat de Minangkabausche hoofden genegen waren hunne landen, evenals zulks reeds geschied was aan de kust, aan het Gouvernement af te staan; mits dit Gouvernement hen tegen de Padries steunde en beschermde.

Toen du Puy—voor zaken te Batavia zijnde—deze belangen bepleitte, kreeg hij vergunning contracten van afstand van het Minangkabausche grondgebied met de hoofden af te sluiten en eenen post van 100 man en 2 veldstukken te Semawang of elders, waar dit noodig mocht blijken, op te richten.

Toen du Puy daarna te Padang teruggekeerd was, en opnieuw dringende verzoeken om hulp binnenkwamen, sloot hij in Februari 1821 met verschillende daarvoor naar Padang overgekomen Minangkabausche hoofden—waaronder de twee Regenten van Soeroasso, wettige afstammelingen der Minangkabausche vorsten—een contract, waarbij de vroegere, tot het Minangkabausche rijk behoorende landstreken met de residentiën der drie liniën van het Minangkabausche vorstenhuis: Pagarroejoeng, Soengei Tarap en Soeroasso, aan het Hollandsche Gouvernement werden afgestaan.

Semawang werd door 100 man met twee veldstukken bezet.

Toen het Hollandsche gezag—ingevolge het contract de Minangkabausche landen tot zijn grondgebied proclameerde, vond het tegenstand bij de Padries. De Regeering gaf wel de opdracht om als beschermers—en niet als aanvallers—op te treden, maar het is begrijpelijk, dat een fanatieke secte als de Padries, van minnelijke schikkingen niets verstond; integendeel gingen de Padries voort hun gezag uit te breiden, pleegden tegenover de bevolking van kampongs, die zich niet naar hunne inzichten wilden voegen de strafbaarste onregelmatigheden, verstikten daar-

mede den handel; verzetten zich openlijk tegen het Hollandsche gezag en overvielen en verwoestten Maleische kampongs, die zich aan ons gezag hadden onderworpen. [3])

Op dringend verzoek der Maleische hoofden — en wellicht ook ter beveiliging van zijn eigen post viel in April 1821 de postcommandant van Semawang de naburige, sterke Padriekampong, Soelit Ajer, aan, welke eerst na vijf dagen kon worden genomen, doch niet blijvend bezet.

Toen in November d. a. v. de Padries onzen post te Semawang aanvielen, besloot de Regeering hare defensieve houding op te geven en aanvallend te werk te gaan.

Daartoe werd de aanwezige troepenmacht op 494 man en 12 officieren gebracht en de leiding der zaken opgedragen aan den Luitenant Kolonel A. T. Raaff.

Hiermede is een oorlog ingeleid, die onder den naam van Padrie-oorlog met geringe tijdvakken van rust, hoofdzakelijk door onmacht van onzen kant geboden, heeft gewoed tot 1837 en eindigde met den val van het laatste, sterkste en hardnekkigste bolwerk der Padries, Bondjol.

Hoewel de krijgsverrichtingen op S. W. K.—vooral uit een krijgskundig oogpunt—zeer interessant en leerzaam zijn, ligt eene beschrijving daarvan buiten het bestek van dit opstel, dat als „overzicht van de geschiedenis" bedoeld is en zich daarom bepalen moet tot het vermelden der hoofdfeiten, hunne oorzaken, korten loop en gevolgen of resultaten, al zullen hier en daar ondergeschikte zaken worden vermeld, die ons, Padangers, in het bijzonder kunnen interesseeren.

Luitenant Kolonel Raaff
1821—1824.

Raaff kwam in December 1821 te Padang aan en begon met inlichtingen in te winnen omtrent de bestaande

---

[3]) Zelfs de Stuers, die door zijn geheele werk heen de neiging vertoont om de handelingen onzer tegenstanders zooveel mogelijk te vergoelijken, geeft van het optreden der Padries tegen de Maleiers eene zeer ongunstige beschrijving.

toestanden. In afwachting van het binnenkomen dier berichten maakte hij eene verkenning die tot resultaat had, dat voortaan de tot nog toe gevolgde weg over Soengei Bakar naar het Singkara-meer en hierover naar Semawang, vervangen werd door den weg over Oelakan, Kajoe Tanam, over de Ambatjang naar de Tambangan vallei en verder over Goeroen en Sipinang naar Semawang.

Uit de binnengekomen berichten meende Raaff te kunnen concludeeren:

dat de afstand der Minangkabausche landen op onrechtmatige wijze had plaats gehad, daar de voornaamste onderteekenaars van het contract, de Toewankoe's van Soeroasso, uit hun land gevlucht zijnde, geen rechten meer daarop hadden mogen laten gelden;

dat nòch aan de hoofden, nòch aan de bevolking op voldoend duidelijke wijze de bedoelingen van de Regeering waren bekend gemaakt geworden;

dat de Engelschen uit onmacht de bevolking niet tegen de willekeur der Padries hadden weten te beschermen en door geldsommen deze lastige menschen van Padang hadden weten verwijderd te houden, daardoor de Padries in de meening brengende, dat de Engelschen hen tot de bezetting der Minangkabausche landen gerechtigd achtten;

dat de Padries behoorden tot de secte der Wahabieten, die door den waren Moslim als ketters werden beschouwd, waardoor hij gedeeltelijk de verbittering verklaarde tusschen de Maleiers en de Padries;

dat de XIII Kota's, de L Kota's en Agam zich tegen de Padries hadden verklaard en het voornaamste Padriehoofd, Toewankoe Passaman, zich met zijn macht in het landschap Lintau bevond;

dat de onderwerping van dit landschap een einde zou maken aan allen strijd.

Alvorens tot handelen over te gaan deed Raaff aan hoofden, bevolking en Toewankoe Passaman brieven overbrengen, waarin de bedoeling der Regeering en de redenen van zijn komst werden bekend gemaakt.

Van de hoofden veelal ontwijkende en van Toewankoe Passaman in het geheel geen antwoord ontvangende, besloot Raaff tot den opmarsch.

Alvorens echter rechtstreeks tegen Lintau te kunnen ageeren werd hij herhaaldelijk door belangrijke voorvallen daarvan afgeleid.

Nu eens was het door de onbetrouwbare houding der hoofden van de VI Kota's, dan weer door het optreden der Padries in de L Kota's en Agam. Toen hij eindelijk met zijn macht van 200 man, 3 veldstukken en 6000 man Maleische hulptroepen Toewankoe Passaman, die met 20 à 25,000 Padries ten Z. en Z. O. van Goeroen was samengetrokken, totaal versloeg, kwam geheel Tanah Datar in onderwerping; maar bleek hem tevens door eene verkenning, dat hij, in verband met het zware terrein, niet sterk genoeg was om Lintau aan te vallen.

In afwachting van de versterking, die hij van Java had aangevraagd, wijdde hij zich aan de pacificatie van het reeds veroverde gebied. Op den heuvel Boekit Sangkar bij Pagarroejoeng werd een fort opgericht, dat later Fort van der Capellen werd genoemd; in het noorden het Fort Rau Rau. Ook trachtte hij eene betere verbinding te krijgen tusschen Padang en de Bovenlanden. [4])

Intusschen lieten de Padries hem niet met rust en kon Raaff, ook na versterking te hebben ontvangen, Lintau nog niet aanvallen door de gebeurtenissen in de L Kota's en Agam, alwaar de Padries steeds opnieuw het hoofd opstaken, gesteund door de Padries uit Bondjol onder Toewankoe Nan Rintjeh, welke Padries eerst moesten worden teruggedreven van het reeds onderworpen Tanah Datar.

Het gevolg hiervan was zijn ageeren tegen Tandjoeng Alam, waarheen het Fort Rau Rau werd overgebracht en vervolgens het terugdringen der Padries tot

---

[4]) De route over den Ambatjan was op vele punten zóó steil en gevaarlijk, dat de soldaten dien weg „een hel" noemden. Van landswege werd voor elke 3 man een koelie toegestaan tot het dragen der rausels, terwijl aan elk man „een half ration arak" werd verstrekt.

voorbij Tjandoeng. [5])

Voor de sterke Padrie-kampong Kapau stiet de colonne echter het hoofd en sneuvelde de kapitein Goffinet en de luitenant van der Veen. In spijt hiervan kwamen eenige kampongs tot onderwerping.

Door gebrek aan troepen had Raaff weinig militair succes in de VI Kota's, waar nu de Padries het offensief namen.

Opnieuw werd versterking van Java gezonden en met een macht van 600 man (waaronder 39 mariniers met 1 officier), 8 veldstukken en 15 à 20,000 man Maleische hulptroepen werd de aanval op Lintau beproefd.

De Padries, ten getale van 30 à 35.000 man, hadden eene buitengewoon sterke stelling ingenomen op den, in de geschiedenis zoo bekend geworden, Marapalm, waarvoor Raaff het hoofd stiet. Door het niet springen der granaten, de zware regens, welke het beklimmen der zeer steile hellingen van de stelling onmogelijk maakten, terwijl de vijand zware rolsteenen en balken op de aanvallers liet neervallen en voorts door het wegtrekken der hulptroepen, waardoor onze troepen alleen kwamen te staan tegenover een ruim 50 maal sterkeren fanatieken vijand, was Raaff genoodzaakt terug te trekken, waarbij het terugvoeren van het geschut uiterst moeielijk was, zoodat, niettegenstaande den buitengewonen moed van officieren en manschappen, 4 veldstukken moesten worden achtergelaten.

Dit vierdaagsche gevecht kostte 21 gesneuvelden, waaronder 3 officieren; 55 zwaar- en 82 licht gewonden aan onze zijde.

Na dit échec moest Raaff zich bepalen tot bescherming van het reeds onderworpen gebied en werd hij kort

---

[5]) Het was bij deze krijgsverrichtingen, dat de weg van de Colonne liep door een zevental diepe ravijnen, die met moeite doorgetrokken werden (op den weg tusschen het Fort van der Capellen en Tandjoeng Alam). Teneinde den moed er in te houden, kregen de soldaten na de beklimming van elk ravijn een oorlam, waarnaar zij dit gedeelte van den weg „de zeven oorlammen" noemden.

daarop naar Java opgeroepen, ter bespreking van nieuw te nemen maatregelen. Zijn vertrek oordeelden de Padries van Bondjol eene gunstige gelegenheid om weder in Agam op te staan, zelfs bedreigden zij de Engelschen in Natal (dat toen nog niet aan Nederland was teruggegeven). De rust werd echter door de kapiteins Laemlin en Bauer hersteld.

Raaff keerde in December 1823 als Resident te Padang terug, daar de Resident du Puy naar Holland zou terugkeeren. Zóó was hij terug, of de Padries van Bondjol toonden zich genegen om de vijandelijkheden te staken, van welke stemming Raaff gebruik maakte om in Januari 1824 met den Toewankoe Imam van Bondjol een vredescontract te sluiten.

De Regeering, inziende dat met kracht moest worden opgetreden, had de krijgsmacht op S. W. K. op 985 man gebracht.

Temidden van zijne ijverigste pogingen om de belangrijke taak, die hem was opgedragen, te voldoen, overleed de luitenant-kolonel Raaff op 17 April 1824 aan hevige koortsen, tengevolge van doorgestane vermoeienissen. Door krijgsmacht en burgerij van Padang werd, ter herinnering aan dezen verdienstelijken officier aan het strand te Padang een gedenknaald opgericht. Dit herinneringsteeken werd in 1913 overgebracht naar het Plein van Rome te Padang aan den Raaffweg.

Kolonel H. J. J. L. de Stuers
1824—1829.

In afwachting van de benoeming van eenen nieuwen titularis, werd het civiel bestuur, na Raaffs dood, waargenomen door den Assistent-Resident Baud en het militair bestuur door den kapitein Bauer, totdat in het laatst van 1824 de kolonel de Stuers als Resident en Militaire Commandant te Padang aankwam.

Op het voortvarend optreden van Raaff volgde nu een tijdperk, dat door Hooyer „het tijdperk van temporiseeren" wordt genoemd.

Het was in die jaren, dat op Java de Java-oorlog werd gestreden, een strijd, die al onze krachten eischte, waardoor niet alleen geen aanvullingstroepen voor S. W. K. beschikbaar kwamen, maar zelfs een deel van de daar aanwezige macht naar Java moest worden gezonden, zoodat in 1826 de sterkte van ± 1000 man op 677 man was teruggebracht.

Het was evenwel niet alleen uit onmacht, dat de Stuers eene verdedigende houding aannam. Hij veroordeelde het agressieve optreden zijner voorgangers; was van meening, dat de vrede bewaard had kunnen blijven door een meer gematigd optreden; dat de afstanddoening der Minangkabausche landen een onrechtmatige daad was geweest van de Toewankoe's van Soeroasso, en wilde den vrede tot elken prijs bewaren.

Ongetwijfeld moet het den kolonel de Stuers als een verdienste aangerekend worden, dat hij met de geringe middelen, die hem ten dienste stonden, zich staande wist te houden in de reeds onder het Nederlandsche gezag gebrachte landschappen, maar kenmerkend is hetgeen in een algemeen verslag over zijn bestuur door den toenmaligen luitenant-kolonel F. V. S. de Stuers (een broeder van den kolonel) werd gezegd, n.l.: „dat de staat van werkeloosheid, „door vermindering van macht veroorzaakt, „waarin hij (de kolonel) heeft moeten blijven en de be„leedigingen, welke het Gouvernement dientengevolge al„daar heeft moeten verduren, weinig strekken konden om „ontzag te verwekken en de zaken voor zijne opvolgers „gemakkelijk te maken".

Uit de geschiedenis van S. W. K. blijkt — wellicht nog duidelijker dan uit die van eenig ander deel van den Archipel—welke zegenrijke gevolgen een voortvarend, krachtig bestuur kan hebben voor rust, orde en welvaart en welke rampspoeden geboren worden uit een slap, ziekelijk ethisch bewind met eene uiterste lankmoedigheid en vrees voor inmenging in de landszaken en even duidelijk komt daarin uit, hoe dringend noodzakelijk het is om een opkomend of bestaand verzet afdoende te breken om rust, orde en welvaart te scheppen.

Het doet vreemd aan in een werk als dat van de Stuers eene bestrijding te lezen van de woorden van Michiels, die zeide: „De oorlog met de Padries was on-„vermijdelijk; men was genoodzaakt hen te bevechten, „wilden wij niet door hen verdreven worden", wanneer wij in een verslag, dat 23 jaren vroeger door denzelfden persoon aan den Minister van Koloniën ingediend werd, lezen, dat hij den strijd tegen de Padries „gerechtvaardigd en onvermijdelijk" achtte. Even vreemd klinkt het, dat deze kolonel, die zich in zijn werk menigmaal heeft doen kennen als een tegenstander van het agressieve optreden van zijne voorgangers, in een officieel verslag in Mei 1826 schreef:

„Een militaire macht in de Padangsche Bovenlan-„den te onderhouden is om vele redenen noodig en men „behaalt daardoor de voordeelen van rust te verschaffen „en te onderhouden aan de geheele Residentie Padang en „de daaraan toegevoegde Noordelijke atdeeling, waardoor „handel en landbouw worden aangemoedigd en de handel „met de vele aangrenzende districten, sedert zoo vele „jaren in alles van de stranden afgesneden, geopend „wordt.

„Dat men overigens de troepen uit de Padangsche „Bovenlanden trekke, zoo is van stonde af aan het ge-„heele land onderling in oorlog, de velden zijn verlaten „en de verwoesting volgt op den thans gevorderden staat „van bloei".

Deze, door hem zoo gunstig genoemde toestand in het door ons bezette deel der Padangsche Bovenlanden was immers juist door het—door hem zoo afgekeurde—agressieve optreden van zijne voorgangers verkregen.

Reeds kort na den dood van Raaff (tijdens, het tusschenbestuur van Baud) hadden de Padries van Bondjol het, in Januari 1824 gesloten, contract van vrede opgezegd, als reden daarvoor opgevende, dat de onderwerping van de VI Kota's (in Febr. t. v.) door ons gezag, door hen werd beschouwd als een inbreuk op het gesloten verbond. De kwestie was, dat vóór het sluiten van dit verbond geschillen waren ontstaan tusschen de Padries

van Bondjol en de—sedert 1822 aan ons gezag onderworpen—Agamsche districten, welke geschillen dreigden ongunstig voor de Padries te verloopen. Dit verklaart ook gedeeltelijk de geneigdheid der Padries van Bondjol om vrede te sluiten bij de terugkomst van Raaff. Tijdens de onderhandelingen met Bondjol, waren ook onderhandelingen begonnen met het Padriehoofd, Toewankoe Mensiangan in de VI Kota's, doch toen het bleek, dat deze ons gezag om den tuin trachtte te leiden, werden de VI Kota's krachtig aangepakt en onderworpen. Die onderwerping nu geschiedde nadat het verdrag met Bondjol was gesloten, maar de verontwaardiging der Bondjollers hierover brak eerst drie maanden na de onderwerping der VI Kota's los en had te minder reden van bestaan, omdat in het verdrag de bepaling was opgenomen, dat de Padries van Bondjol c. q. behulpzaam zouden zijn in de onderwerping der VI Kota's.

Hoewel de Stuers later de door de Padries opgegeven reden als de ware aannam, is het meer waarschijnlijk, dat de vijand in Bondjol, na den dood van Raaff, waarvoor allen een heilig respect hadden, het oogenblik weder gunstig oordeelden om vijandig op te treden.

Immers, na het vertrek van Raaff naar Java in 1823 hadden zij hetzelfde gedaan en toen hij weer terugkwam, waren zij dadelijk weer bereid om te onderhandelen.

Toen de Ass. Res. Baud trachtte te onderhandelen, kreeg hij ten antwoord, dat eerst de VI Kota's ontruimd moesten worden, vóór de Padries wenschten te onderhandelen en toen de Stuers bij zijn komst den vrede trachtte te bewaren door opnieuw te onderhandelen, kreeg hij ten antwoord, dat de Bondjollers niet meer met het Gouvernement in onderhandeling wenschten te treden.

Eveneens nog tijdens het tusschenbestuur van Baud waren er geschillen gerezen met de hoofden van Solok, Selajoe en de XIII Kota's. Het voorstel van Baud om met den sterken arm in te grijpen, werd door de Regeering verworpen en eerst onder de Stuers werden deze geschillen in der minne geschikt, hoewel de Stuers

een later krachtig optreden tegen de XIII Kota's noodig achtte.

Kort na het optreden van de Stuers werden de landschappen Benkoelen, Natal, Air Bangis, Batta en Singoh Pajnak, die nog steeds door de Engelschen bezet waren gebleven, aan het Nederlandsche Gouvernement overgegeven, waarmede ons gebied aanmerkelijk werd uitgebreid. Ook de Engelschen waren in oorlog met de Padries en hadden in bovengenoemde landschappen eene bezetting van 900 man. De Stuers kreeg bij de overname dezer landschappen geen vermeerdering van troepen en moest trachten ook dit nieuwe gebied met de aanwezige macht te beveiligen.

Door de Regeering aangezocht om de middelen te vinden om den Padrie-oorlog te doen eindigen, trachtte hij door onderhandelingen dat doel te bereiken, waarvan het gevolg was, dat hij in November 1825 met den vijand een contract van vrede en vriendschap sloot van den volgenden inhoud:

„Het Gouvernement wil, om de rust te bevorderen, „zijn forten blijven bezetten, welke tevens de grenzen „aangeven;

„van beide zijden zullen alle aanvallen ophouden; „het Gouvernement erkent het gezag der Toewankoe's „van Lintau, der L. Kota's, Telawas en Agam. Wederzijd„sche bescherming van reizigers, handelaars en terugkee„rende uitgewekenen wordt verzekerd;

„het Gouvernement laat zich met geen geloofsza„ken in".

Door de erkening van het gezag van verschillende Padriehoofden, die een deel van de Minangkabausche landen hadden bezet, werden de Maleiers, die in dat deel woonden en die wij in 1821 bescherming tegen de Padries hadden beloofd, aan de Padries opgeofferd, een feit, dat de Stuers door velen is verweten. Hij was echter door het contract in staat zijn onmacht te bemantelen.

De aanvankelijke rust, door het contract verkregen, kon uit den aard der zaak niet lang duren. Allerwegen

staken de vijanden al of niet in samenwerking met de opgestookte Maleische bevolking, het hoofd op; nu eens vanuit Lintau in het Tanah Datarsche vallende, dan weer in het Agamsche, waar 7000 Padries een inval deden en wat de oprichting ten gevolge had van den sterreschans, later Fort de Kock geheeten (1826).

Teneinde zooveel mogelijk in verbinding te blijven met de Padrie's, maakte de Stuers gebruik van de diensten van eenen Arabier Said Salimoe'l Djafried, eenen z. g. afstammeling van den Profeet, die later den titel van Radja Perdameian (Vredesvorst) kreeg en die veel invloed op de Padriehoofden uitoefende. Later bleek, dat deze vredesvorst verregaande illusies koesterde en onbetrouwbaar was. In 1829 werd hij vermoord—naar men beweerde, op last van den Regent van Tanah Datar, wiens zetel en waardigheden door den vredesvorst werden begeerd.

Zooals boven gezegd, werd de militaire macht ter S. W. K. niet alleen niet aangevuld, maar zelfs verminminderd door afstaan van troepen, die benoodigd waren voor den Java-oorlog. Dat die geringe macht en dan nog wel verdeeld over 18, ver van elkaar verwijderde, posten —niet in staat was om krachtig op te treden, behoeft geen betoog. Toen in 1827 in de VII Kota's Priaman de luitenant Bergmans met zijn patrouille door de bevolking vermoord werd, moest deze euveldaad door onmacht ongestraft blijven. Zelfs kon het gebeuren, dat in datzelfde jaar de post-commandant van Ajer Bangis, de luitenant van Baak, door de Boegineesche bezetting werd vermoord, die daarop deserteerde met medeneming van de krijgskas en andere zaken van waarde.

Onder deze omstandigheden breidden de Padries hunne macht al verder en verder uit, waartegen niets kon worden gedaan, zoodat bij de overgave van het bestuur door de Stuers aan den Resident H. Mac Gillavry de toestand verre van rooskleurig was.

Om de inkomsten van het Gouvernement te vergrooten, stelde de Stuers belastingen in en regelde hij de reeds bestaande heffingen; amfioenpacht, passergelden,

tabakspacht, ankeragegelden en ten slotte het zoutmonopolie.

In zijn daarop betrekking hebbende verslag in 1827, rapporteerde hij, dat hij de afkeer, die de bevolking van ons had, toeschreef aan de amfioenpacht en de passertollen, waarbij hij uitweidde over de ondankbaarheid der Maleiers voor het vele goede, door het Gouvernement voor hen gedaan.

Zijn voorstel om den alleenhandel in zout voor rekening van het Gouvernement—tot dien tijd alleen te Padang bestaande—uit te breiden tot het geheele Nederlandsche gebied op S. W. K. is in merkwaardigen strijd met de hoogst afkeurende wijze, waarop hij zich in zijn meergenoemd werk over het zoutmonopolie van het Gouvernement uitlaat.

Ten slotte dient vermeld, dat de Stuers in Augustus 1825 de Padangsche schutterij oprichtte, welke in 1826, 4 officieren en 67 minderen telde—allen Christenen—en waarvan gezegd werd, „dat zij in goeden staat verkeerde".

Resident H. Mac Gillavry

Juli 1829—Maart 1831.

De Padries schonden alle verdragen en hadden hun macht tot onder het bereik der kanonnen onzer forten uitgebreid. Maleiers, niet in staat om zonder onzen steun de Padries te weerstaan, werden beroofd, mishandeld en vermoord. Onze macht ten eenenmale te zwak om aanvallend op te treden, mocht zich niet aan een échec blootstellen, teneinde het prestige niet nog meer te verliezen dan reeds geschied was door het ongestraft laten van ontoelaatbare handelingen van Padries en Maleische hoofden. De geest van onafhankelijkheid was zelfs tot in de Benedenlanden doorgedrongen.

De Resident Mac Gillavry was in vele opzichten van andere gedachten dan zijn voorganger, maar was al evenals deze, door gebrek aan troepen, niet in staat, afdoende verbetering in den toestand te brengen.

In Deeember 1829 werd ons fort te Pontjan, in de baai van Tapanoeli door Atjehers onder den vrijbuiter Sidi Mara overrompeld. Een daarop afgezonden expeditie kon den post opnieuw bezetten, maar keerde overigens, zonder tegen den verderop goed verschansten vijand te kunnen ageeren, naar Padang terug.

De Resident begaf zich zelf op reis naar de Bovenlanden om zich persoonlijk van den toestand te overtuigen. Hij schreef daarvan o.a.: „Bij eene vergadering van hoof-„den bleek mij, dat hier nòch goede raad, nòch dreige-„menten eenigen invloed meer hadden; het was eene „moedelooze massa, waarvan allen het verlies van vrouwen, „kinderen, woning, rijstvelden en vee te betreuren hadden".

Het was—in de Bovenlanden — vooral vanuit de Padrie-kampong Kota Gadies, dat de vijand zoo brutaal optrad en door de overrompeling van de trouw gebleven kampong Tabat Patah trachtte de verbinding tusschen Tandjong Alam en Fort van der Capellen te verbreken. In Juli 1830 werd met de hulp van 10.000 Maleiers, gesteund door onze troepen, aan de Padries hier een gevoelige slag toegebracht en Kota Gadies, dat nog nooit veroverd was geweest, genomen.

Werd door dit succes de toestand in de Bovenlanden in de eerstvolgende maanden verbeterd, het effect ging spoedig verloren door hetgeen in de Benedenlanden voorviel. Toewankoe Nan Tjerdik van Priaman, ons oorspronkelijk goedgezind, verklaarde zich, toen hij in opvolgingsgeschillen zijn zin niet kreeg, openlijk tot onzen vijand. Ons ageeren tegen hem had geen succes.

Een aanval vanuit de XIII Kota's op de hoofdplaats Padang werd wel gemakkelijk afgeslagen, maar teekende toch den zorgelijken toestand in de Benedenlanden.

Onze post te Ajer Bangis werd door Atjehsche zeeroovers onder den beruchten Sidi Mara aangevallen, doch kon weder bevrijd worden met de hulp van den trouwen Boegineeschen handelaar Anachoda Langkap met zijn welbewapende handelsprauwen.

Kort na deze gebeurtenissen trad de Resident Mac

Gillavry af en werd opgevolgd door den toenmaligen Resident van Riouw, den luitenant-kolonel C. P. J. Elout.

De Resident Mac Gillavry werd voor zijne verdienste benoemd tot Ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Luitenant-kolonel C. P. J. Elout.

1831—1833.

De benoeming van Elout had plaats in den tijd, dat de generaal J. van den Bosch Commissaris Generaal was. Het streven van dezen Commissaris Generaal, later Gouverneur Generaal en Minister van Koloniën was er op gericht den Indischen Archipel zooveel mogelijk onder den invloed van het Nederlandsch gezag te brengen, waarbij de vorsten en volkeren in den Archipel onze suppremattie moesten erkennen en zekere regels van algemeen bestuur moesten aannemen, waardoor handel, landbouw en beschaving zouden bevorderd worden.

Hij vond het daarvoor verkieslijk op iedere uitgebreide kust een hoofdplaats te vestigen en handelscentra door forten te beschermen en waarbij hij alleen geweld wilde gebruiken tot verdediging van ons zelf of onze rechten, dan wel tot bescherming onzer bondgenooten.

In verband met deze inzichten kreeg Elout de opdracht allereerst onderhandelingen met de Padries te beproeven. Van den Bosch meende, dat door de komst van eenige priesters uit Mekka, die eene mildere leer predikten dan de Padries, oneenigheid was ontstaan bij den vijand en hoopte dat eene nadere aansluiting bij deze nieuwe predikers, ten goede zou komen aan de rust. Indien de Padries weigerachtig bleven om in vriendschap met het Nederlandsche gezag te leven, zou Elout zich moeten bepalen tot bescherming der bevolking en bij gunstige gelegenheden den vijand „gevoelige nepen" moeten toebrengen. In geen geval zou aanvallend opgetreden mogen worden, zonder speciale machtiging, uitgezonderd verkenningen, waarvan geen ernstige gevechten te voorzien waren. De Maleische bevolking zou gematigd behandeld

worden en door bestuursbeleid zouden alle redenen tot ontevredenheid van bevolking of hoofden worden voorkomen. Erkennende, dat willekeurig machtmisbruik van hoofden aan de Inlandsche huishouding onafscheidelijk verbonden is, moest getracht worden dat misbruik te „temperen", meer dan te trachten het „ineens uit te roeien".

Ten opzichte van Naras (Toewankoe Nan Tjerdik van Priaman) en de VII Kota's moest allereerst de weg van minnelijke schikking worden gevolgd onder uitlevering der schuldigen. Zoo dit niet ging, zouden voor eene, later uit te zenden, expeditie de noodige gegevens moeten worden verzameld.

Elout vertrok met eene aanvulling van troepen van 311 man [6]) en vond de aanwezige troepenmacht in treurigen staat. Het Javaansche element bestond o. a. uit dwangarbeiders, door de Stuers uit gebrek aan manschappen, uit Benkoelen tot soldaat aangenomen. Elout begon dan ook met meerdere troepen aan te vragen, „zich „anders niet aansprakelijk kunnende stellen voor het behoud „onzer posten, door den euvelmoed, zoowel in de Benedenals in de Bovenlanden, als gevolg van het jarenlange „dralen [7]) en het zich alles laten welgevallen van het „Nederlandsche gezag".

Deze melding van den overmoed des vijands werd al dadelijk waar gemaakt door de insluiting van onzen

---

[6]) Hiervan stierven aan boord aan cholera reeds 28 man en later nog 20 man, terwijl 70 man ziek bleven.

[7]) Dergelijke verwijten kwamen blijkbaar meer in de rapporten van Elout voor, althans in een brief van van den Bosch aan Elout, dd. 3 Mei 1831 komt voor:

„Wat betreft de besluiteloosheid en het dralen, waarop in „Uwe rapporten dikwijls gedoeld wordt, deze zijn mij onbekend. Ik „ben nimmer besluiteloos en draal nog minder. Het is juist het ge„volg van een stellig voornemen, dat ik U het offensief ageeren „verboden heb; bij dat bevel persisteer ik nog en ik herhaal dat ik „geene versterking heb willen zenden voor en aleer ik van den staat „van zaken behoorlijk onderricht zou zijn. Nu dit het geval is en „ik de vereischte inlichtingen ontvangen heb, zal met het gereed maken „der expeditie niet gedraald worden, maar spoedig zal ze volgen. U „intusschen gelieve zich voortaan van dergelijke toespelingen of „aanmerkingen te onthouden" . . . . . .

post te Natal door Padries van Bondjol en door Atjehers onder Sidi Mara van de zee-zijde, welk wapenfeit slechts kon worden gekeerd door eene expeditie uit Padang, alweer geholpen door de gewapende prauwen van den trouwen Anachoda Langkap.

Ten opzichte van Naras en de VII Kota's volgde Elout zijne instructie door onderhandelingen aan te knoopen, waarbij hij gebruik maakte van den verdienstelijken ontvanger der in- en uitvoerrechten te Padang: T. Intveld, doch zonder resultaat. Het gevolg hiervan was het zenden eener expeditie onder den majoor Michiels; die Naras geheel vernielde [8]) en de VII Kota's onderwierp. Batipoe, dat in opstand was gekomen, onderwierp zich vrijwillig. De XIII Kota's, die geen vijandelijkheden hadden gepleegd, werden met rust gelaten. De kust werd met gewapende vaartuigen bekruisd tot tegengang van den smokkelhandel en tot beteugeling der zeeroovers onder Sidi Mara.

In Augustus 1831 werd in de Bovenlanden den Padries van Lintau „eene gevoelige neep" toegebracht. In zijn algemeen verslag schrijft Elout hiervan het volgende:

„Het was den kapitein de Quay" (Assistent-Resident „in de Bovenlanden) „bekend geworden, dat de Lintauers, „hoezeer onderling oneenig en oogenschijnlijk meer vre„desgezind tot de Maleiers, het nog altoos eens waren op „het voorname punt om ons uit de bovenlanden te ver„drijven; dientengevolge waren dan ook alle geheime „pogingen om met hen in eene vredelievende onderhan„deling te komen, vruchteloos geweest, en het terugzien „op hun gehouden gedrag na het contract van 1825 deed „ons met de uiterste omzichtigheid jegens hen te werk „gaan, alzoo men toch op hunne beloften en contracten „niet mag vertrouwen, wijl, volgens eene grondstelling „van hunnen godsdienst, meineed en bedrog, aan een on-

[8]) In de nabijheid van het vernielde Naras werd een nieuwe kampong opgericht met den naam van „kampong Mariam", zijnde dat de plek, van waaruit ons geschut op Naras had gespeeld. Toewankoe Nan Tjerdik vluchtte; een jonge zoon van hem werd gevangen genomen en aan huis door Elout opgevoed.

„geloovige gepleegd, eene verdienste bij hen uitmaakt, „welke grondstelling zij dan ook in de laatste jaren niet „hebben verloochend. . . . . .

„Trouwens, de kolonel de Stuers heeft dit zelf zeer „goed geweten en geschreven, toen hij het contract nog „slechts kortelings met hen had gesloten. [9])

„Het was den kapitein de Quay ook bekend, dat „het met hun bewaken van den Marapalm niet zeer nauw-„keurig toeging, en zij voor ons nopens die sterkte althans „geen vrees koesterden, vermeenende, dat wij onze handen „in de Benedenlanden vol genoeg hadden.

„Hij kwam dus te goedér uur op den inval om hen „een gevoelige neep toe te brengen en ondernam dit „stoute stuk onder de sterkste geheimhouding met den „kapitein Veltman, den luitenant Diek en een honderdtal „kloeke militairen, in den nacht tusschen 5 en 6 Augustus „j.l. onder geleide van twee Padriesche hoofden. Na een „bij uitstek moeielijken marsch, die alle beschrijving te „boven gaat, gelukte het hun, deze bijna onneembare „stelling zonder bloed vergieten te bemachtigen. Een tien-„tal Padries, die er de wacht hielden, namen de vlucht; „twee, die in handen van de overwinnaars vielen, zijn „op vrije voeten gesteld.

„Door het innemen van den Marapalm ligt gansch „Lintau nu voor ons open; dat weten de Padries zeer „goed, en dit heeft hen vrij wat respect ingeboezemd voor „onze macht, zoo zelfs, dat de kampongs nabij den Mara-„palm zich vrijwillig aan ons zullen onderwerpen zoodra „wij aanstalten maken om het Lintausche in te vallen. . . .

Elout vervolgt zijn brief aldus:

„Dat puntje" (de Marapalm) „was historieel, en het „door ons bezetten daarvan moest indruk maken, en heeft „grooten indruk gemaakt.

---

[9]) De Stuers schreef in zijn verslag van 17 September 1828; „de Padries willen doen gelooven, dat zij het Gouvernement als heer „willen erkennen, indien het ware geloof in alle Maleische landen „door ons wordt aanbevolen en in den striksten zin gehandhaafd. „Dan, op Mohammedaansche priesters kunnen wij, in dat opzicht, „niet het geringste vertrouwen stellen".

„Toen beschouwden de Maleiers Lintau als gevallen, „en wilden, dat wij door zouden gaan. Maar toen heb ik „hun gevraagd, om welke reden zij toch wel dachten, dat „het Gouvernement de Bovenlanden bezette en nu thans „nog meer uitbreiding zou kunnen verlangen? Ik heb hen „gevraagd, of zij vermeenden dat het Gouvernement op „den duur al die kosten zoude dragen zonder eenige „schadeloosstelling?

„Ik heb hun uitgerekend, dat 's maands f 300 van „de opiumpacht in koper, en f 150 (zooveel bedraagt het „nog niet altijd) van de passers, mede in koper, nog niet „uitmaakt het tractement, alléén van den Assistent-Resi„dent f 500, waarvan $^1/_3$ zilver).

„Ik heb hun voorgehouden dat de passergelden niet „behoorlijk werden opgebracht, en vooral niet kwamen „waar ze behoorden, n.l. in 's Gouvernementskas; dat „slechts zeer weinig opium, pour la forme, gehaald werd „bij den pachter, en dat van de ware hoeveelheid opium, „die gebruikt werd, het Gouvernement niets had, omdat „alles gesmokkeld werd.

„Ik heb hun gezegd, dat ik alzoo nu wilde zien, „alvorens nadere bevelen te vragen van Batavia, in hoe„verre de macht van het Gouvernement, welke in de „Bovenlanden aanwezig is en nader zou kunnen worden „vermeerderd, kon worden betaald uit de vastgestelde of „nader vast te stellen inkomsten; bleek zulks ondoenlijk „te zijn, dan zou ik het Gouvernement voorstellen, de „Bovenlanden te verlaten.

„Toen hebben mij de Maleiers beloofd, werkelijk „geen opium-mardika (gesmokkelde opium) te gebruiken „en voor de inning en de zuivere storting der passergelden „te zorgen; doch zij hebben verzocht, dat zulks zou ge„schieden buiten bemoeienis van Chineezen.

„Ik heb hun niet alleen dat toegestaan, maar zelfs, „nadat ik bevonden had dat de gesmokkelde opium den „kooper kwam te staan op f 4 de thail en dat opium bij „den pachter nu f 7 kostte, heb ik bepaald dat de districts„hoofden de opium van het Gouvernement zouden koopen „per thail voor f 5, waarvan f 2 zilver; dat deze haar

„aan de mindere hoofden zouden verkoopen voor f 6, „waarvan f 2 zilver, en dat deze alleen het recht zouden „hebben om opium te prepareeren en haar zouden slijten „voor f 6, waarvan f 3 zilver. . . . enz."

(Ter verduidelijking dient hier gezegd, dat het zilver meer waarde had dan het Koper, in dier voege, dat b. v. een gulden zilver in waarde gelijk stond met f 1.20 aan Koper).

Kort na het nemen van den Marapalm werd ook het beruchte Soelit Ajer door de Quay genomen; in September d. a. v. trad de Kapitein Veltman met hulptroepen uit Tanah Datar succesvol op tegen Lintausche Padries en die uit de IV Kota's, terzelfdertijd werden de Atjehsche zeeroovers in de baai van Tapanoeli gevoelig geslagen.

Elout achtte het oogenblik gunstig om afdoende regelingen te treffen en verzocht daarom om meer troepen, die evenwel, in verband met de in Europa ontstane verkwikkelingen (België) niet konden gezonden worden.

Alleen in December 1831 werd Michiels met eene expeditie van Batavia gezonden tot tuchtiging van Katiangan (aan de kust), dat een levendigen smokkelhandel dreef en waarin zich de Padries van Bondjol verschanst hadden. Katiangan werd genomen, waarna Michiels naar Java terugkeerde. Op zijn voordracht werd door de Regeering aan den Boegineeschen handelaar Anachoda Langkap een pronksabel geschonken „ter belooning zijner „diensten, door hem bij verscheidene gelegenheden en „laatstelijk tijdens de jongste militaire bewegingen ter „Westkust van Sumatra aan den Lande bewezen".

Overigens was de Gouverneur Generaal van den Bosch geenszins genegen om in te gaan op de voorstellen van Elout tot machtsuitbreiding in de Bovenlanden.

In diens rapporten en verslagen wees laatstgenoemde op den vervallen staat van zaken, waarin hij het bestuur had overgenomen, zonder die aan zijne voorgangers te willen wijten, maar doordat steeds onvoldoende middelen werden aangewend; verder dat de Maleiers steeds leefden in eenen toestand van onlusten, dat de hoofden

geen gezag hadden en voor zoover zij nog gezag uitoefenden dit maar al te vaak misbruikt werd door hunne onderhebbende af te persen, dat de Padries, noch de XIII Kota's, noch de Radja van Troemon zich hielden aan de, met hen gesloten, contracten, dat de laatste in de wateren van Passaman kanonnen, kruit en lood leverden aan den vijand: dat de Atjehers overal langs de kust de baas speelden, het eiland Mansalar (vóór Tapanoeli) als rooversnest hadden ingericht en onze posten te Natal, Ajer Bangis en Tapanoeli durfden aanvallen; dat onder deze omstandigheden ons gezag overal was afgenomen, de welvaart vernield, het land verwoest.

Hij schetste, welke voordeelen reeds waren verkregen door de militaire actie in 1831; de zekerheid van personen en eigendommen was hersteld; de handel was toegenomen; aan invoerrechten was een groot bedrag geïnd; de passergelden brachten in een maand op, wat zij vroeger in een jaar gaven; bij onze vrienden was het vertrouwen in ons gezag teruggekeerd. Hij wenschte van deze omstandigheden gebruik te maken om ons gezag vaster te vestigen.

In verband met eene beschouwing over onze toekomstige houding tegenover de Padries in de Bovenlanden, bood hij den Gouverneur Generaal aan „eene korte en „bondige opgave van den staat van zaken, hetgeen er nog „moet worden gedaan en welke resultaten hiervan kunnen „worden verwacht,—ingediend door den Kapitein de Quay, „die meer voor handelen dan voor schrijven is, maar op „wiens oordeel Uwe Excellentie zich verlaten kan en die, „als zelf meer bepaald zullende belast zijn met de uitvoe„ring van de, van Uwe Excellentie nopens de Bovenlan„den te verwachten bevelen, eenigermate voorzichtig moet „zijn in zijne voorstellen.

De kapitein de Quay—die in Juni 1834 als majoor overleed—heeft in de Padangsche Bovenlanden, als civiel en militair bestuurder, eene schitterende rol gespeeld volgens getuigenis van den onpartijdigen geschiedschrijver.

Het door hem ingediende — hierboven bedoelde — rapport moge, voor de beoordeeling van personen en toe-

standen, hier in zijn geheel volgen:

„Door u geroepen om mijne gedachten te doen ken-
„nen omtrent den tegenwoordigen toestand en de zaken
„dezer Bovenlanden, vind ik mij belast met eene taak,
„die zeer moeielijk is voor mij, die, opgevoed voor den
„militairen stand, zich weinig heeft afgegeven met alles
„wat niet rechtstreeks in aanraking staat met dit beroep;
„doch gewoon, in allen deele mijne beste pogingen in het
„werk te stellen om te beantwoorden aan het vertrouwen
„mijner meerderen, zal ik, met inroeping Uwer toegevend-
„heid over den zin en de orde van dit geschrift, mij be-
„ijveren klaar en beknopt mijne zienswijze te ontwikkelen.
„Ik zal daartoe beginnen met een kort overzicht van den
„toestand in de Bovenlanden toen het u behaagde, mij
„met het civiel en militair gezag te belasten, van de daar-
„in achtereenvolgend gebrachte veranderingen en van den
„tegenwoordigen staat van zaken; om daarna de middelen
„aan te wijzen, die m.i. moeten worden aangewend om
„ons op eene meer voordeelige wijze in die landen te
„vestigen.

„Wanneer men eenigen tijd met den gewilligen
„Javaan heeft omgegaan, is het voor ieder officier opval-
„lend, hoeveel verschil er tusschen de bevolking dezer
„kust en die van Java bestaat; maar nog meer was ik
„verwonderd, bij de eerste plaatsing in deze binnenlan-
„den, over de hatelijke onwilligheid en ongepasten trots,
„die zich overal bij den Maleier openbaart. Hoe diezelfde
„bevolking, die alleen door onze bescherming in de mo-
„gelijkheid gesteld was hare velden te bebouwen en dus
„als 't ware haar bestaan aan ons verschuldigd was, hare
„weldoeners met onverschilligheid, zelfs met minachting
„behandelde, dat was wel hetgeen mij in Maart j.l., toen
„ik mij naar mijne bestemming begaf, het meeste trof.
„Toen ik hare speelzucht en andere ondeugden verder
„waarnam, ontstond bij mij de meening, dat met zoodanige
„bevolking niets aan te vangen was; dat zij onze besche-
„ming onwaardig was en veeleer verdiende geheel aan
„haar lot overgelaten te worden.

„Met dit vooroordeel aanvaardde ik het bestuur der
„Bovenlanden; doch thans, na langeren omgang met de

„bevolking en na de veranderingen die sedert hebben „plaats gehad, ben ik verplicht eenigszins van mijn voor„oordeel terug te komen, en het denkbeeld niet geheel te „verwerpen dat de bevolking, met tijd en geduld, tot „haren natuurlijken stand (dien van den landbouwer) en „tot eene vreedzame samenleving kan worden terugge„bracht. De Maleier, sedert jaren gewoon te leven en op„gevoed te worden onder de verwoestingen, die zij elkan„der toebrengen, is als het ware geheel ontaard; gewoon „om van zijn prille jeugd de behandeling der vuurwapenen „te leeren kennen, acht hij zich niet gelukkig voordat hij „de gelegenheid vindt zijne handigheid aan den dag te „leggen, en laat hij alle andere lasten aan zijne vrouw „over, die hier meer de slavin dan de echtgenoote van „den man is. Om den Maleier terug te brengen van deze „zucht tot twist en verwoesting, behooren alleen de rust „en de orde hersteld te worden; zulks blijkt voldoende „uit den staat van welvaart en toenemende bevolking der „kampongs, die sedert eenigen tijd onder de bescherming „onzer forten rust genieten.

„Wanneer de luitenant-kolonel Raaff zijne zoo wel „begonnen taak had kunnen voltooien, dan zou deze ge„wenschte verandering bij den Maleier spoedig tot stand „gebracht zijn. Na het onderwerpen der Padries zoude hij „het eerst zijn invloed hebben doen gelden om den Maleier „tot zijn natuurlijken toestand terug te brengen; hij zou „hem hebben doen verstaan, dat landbouw en andere „nuttige werkzaamheden zijne eenige zorg moesten uit„maken en dat het gezag voor de veiligheid zijner eigen„dommen waken moest.

„Ongelukkig hebben de omstandighen ons evenwel „verplicht, als het ware juist den tegenovergestelden weg „te volgen; wij hebben den Maleier voor zijne eigene „verdediging moeten laten zorgen, en ons tot de bezetting „van onze forten bepaald.

„Het natuurlijk gevolg hiervan is geweest, dat onze „eerst verkregen invloed verloren ging en dat de Maleier „ons niet meer met zooveel eerbied en ontzag behandelt „als vroeger, toen hij rechtstreeks door ons beschermd „werd.

„De val van Naras en van de VII Kota's, het ne-
„men van den Marapalm en andere militaire operatiën
„hebben onzen invloed weder hersteld, en tengevolge ge-
„had, dat ook onze directe inkomsten, hoewel nog gering,
„werkelijk zijn toegenomen en dat, in het algemeen, de
„Maleier veel bereidwilligheid aan den dag legt om aan
„onze wenschen te voldoen.

„Doch van hoeveel belang het ook is dat wij weder
„tot dit punt gekomen zijn,—weinig of geene vruchten
„zullen van onze inspanning getrokken worden, wanneer
„men niet voortgaat, de zaken te regelen, door de Maleiers
„van hunne natuurlijke vijanden, de Padries, te ontslaan
„en de gemeenschap met Sumatra's Oostkust te openen.
„Wanneer er eenige hoop bestond om met de Padries een
„duurzamen vrede te treffen, zou ik geene middelen on-
„beproefd laten om dien tot stand te brengen: maar de
„ondervinding heeft ons te goed geleerd, wat men van
„deze onderhandelingen verwachten kan, dan dat wij ons
„nog met de hoop zouden kunnen vleien, daarin thans
„beter te zullen slagen.

„Het eenigste middel dat, naar mijn inzien, ons
„eene voortdurende rust kan waarborgen, is thans de zaken
„door te zetten. Door het nemen van den Marapalm be-
„zitten wij den sleutel der Padriesche landen, en liggen
„wij als het ware voor de poorten van Lintau. Wanneer
„deze zetel der Padries eenmaal in onze macht is, dan
„ben ik zeker, dat de L. Kota's, die reeds in hun hart
„Maleisch zijn, uit eigen beweging in onderwerping zullen
„komen

„Men zal mij voorhouden, dat het bereiken van dit
„doel nieuwe opofferingen zal vorderen en alle uitbreiding
„ons verzwakt. Ik heb dit punt rijpelijk overwogen; doch
„de bezwaren zouden veel grooter zijn, wanneer, zooals
„voorheen, het nemen van Lintau ons in een algemeenen
„oorlog wikkelen zoude. Doch het is bekend, dat van de
„vijf kampongs, die het rijk van Lintau uitmaken, reeds
„twee voor ons gewonnen zijn; dat, na het nemen van
„den Marapalm, zij allen zouden overgekomen zijn zonder
„den invloed van een paar halstarrige hoofden, die de
„bevolking, door de herinnering van vroeger behaalde

„voordeelen, wisten op te winden. Zij gelooven zich dus „nog altijd onoverwinnelijk, doch deze hersenschimmen „vervliegen op het eerste kanonschot, en ik houd mij over-„tuigd dat zij, bij de eerste nederlaag, zich zullen haasten, „tot behoud hunner rijke kampongs met ons te onderhan-„delen en zich te onderwerpen, wanneer wij matige voor-„waarden stellen. En mochten zij het tot het uiterste laten „komen, dan is de opoffering, voor de verovering van het „Lintausche rijk vereischt, eene opoffering, die wij bijna „aan de Maleiers verschuldigd zijn, en die onzen invloed „bij hen op de duurzaamste wijze herstellen zal.

„Nog zal men mij de vraag stellen of, wanneer wij „eenmaal van de Padries ontslagen zijn, ik zou kunnen „waarborgen, dat de Maleiers niet zullen trachten zich van „ons te ontdoen en dat zij zich genegen zullen toonen „onze gedane opofferingen te vergoeden. Ik wil niet be-„twisten, dat zulks in den beginne met eenige moeilijk-„heden zal gepaard gaan; maar het slechten hunner ben-„tengs, waaraan tegenwoordig met zoo goed gevolg gewerkt „wordt, en de onderlinge verdeeldheden geven mij vol-„doende zekerheid, dat wij nimmer eene krachtdadige of „gecombineerde onderneming te duchten hebben. De on-„dervinding heeft ons genoeg geleerd, dat de Maleier „buiten zijne verschansing niets is; het zal dus van be-„lang worden, dat de autoriteiten gestadig waken, dat „geene nieuwe verschansingen aangelegd en de geslechte „niet weder opgebouwd worden. Maar alle deze voorzorgen „zullen overbodig zijn wanneer het Gouvernement er in „mocht berusten, vooreerst nog geene rechtstreeksche of „landelijke inkomsten van deze gewesten te trekken; dan „zal de rust leiden tot welvaart, handel en toeneming der „bevolking, en zal, na de onderwerping der Padries, slechts „eene geringe macht noodig zijn om de rust te handhaven „en de politie te onderhouden.

„Hoezeer ik niet ontkennen kan, dat men tegen „deze schoone vooruitzichten nog vele bezwaren kan over-„stellen, zoo zullen deze toch naar mijn inzien niet op-„wegen tegen de toekomstige voordeelen. Mocht ik nog-„tans, verblind door het genoegen dat ik gevoel om tot „eene zoodanige uitkomst mede te werken, mij hebben

„laten wegslepen door verkeerde inzichten of hersenschim-
„men, dan zal het mij steeds aangenaam zijn terecht ge-
„wezen te worden".

Ook ten opzichte van de XIII Kota's deed Elout voorstellen. Dit gebied achtte zich in een staat van onafhankelijkheid te verkeeren, vaak vernederend voor ons gezag. [10])

Hadden de Padries na de vernietiging van Katiangan aanvankelijk den schijn aangenomen van vrede te zoeken, in het geheim smeedden zij van Bondjol, Lintau en de L Kota's het plan om niet te rusten vóór de Hollanders uit de Bovenlanden verdreven waren, van welke bedoelingen Elout echter verwittigd werd. Bij Paré (of Mengoppo) hadden de Padries onder de Toewan's Iman, Moeda en Tjerdik een sterke stelling ingenomen, waarin zij door onze troepen werden aangevallen. Door een list der hoofden der XII Kota's (die Toewankoe Iman berichtten, dat Toewankoe Moeda verslagen was, waarop hij terugtrok, terwijl Toewankoe Moeda terug trok op het gezicht der terugtrekkende troepen van Toewankoe Iman), werd de stelling genomen en vluchtte de vijand ten laatste in groote wanorde, waarbij hij zware verliezen leed. Toewankoe nan Tjerdik vluchtte naar de Bovenlanden, vereenigde zich met Toewankoe Mensiangan in de beruchte kampong Kapok, die daarop door de Quay werd genomen.

Hierdoor kwam heel Agam weer onder ons gezag.

---

[10]) In hetzelfde rapport vermeldt Elout een maatregel, genomen voor de gezondheid der hoofdplaats Padang n. l. het uitroeien der nipahbosschen en het afvoeren „door bekwame waterleidingen" van het water der poelen en moerassen.

Deze maatregel was tevens in het belang der veiligheid, omdat zich veelvuldig boosdoeners en smokkelaars in de nipahvelden ophielden.

Aan de verbetering der Padang-rivier en van de groote wegen binnen en in den omtrek van Padang werd „genoegzaam kosteloos voor den lande" door de inlandsche bevolking gearbeid. Elout zag hierin volstrekt geen bezwaar „want lediggangers zijn hier genoeg, men ziet ze dagelijks in menigte op de „„bimbangs"" of „inlandsche feesten".

Nogmaals bepleitte Elout bij den Gouverneur Generaal van den Bosch het zenden van eene groote troepenmacht, teneinde ons gezag uit te breiden en vast te bevestigen.

Op deze herhaalde vertoogen besloot van den Bosch tot het zenden van meerdere troepen. Tevens kwamen hiermede 300 man barisans onder den Ali Bassa Prawiro Dirdjo, een Javaan, die onder den naam van Sentot zich als legeraanvoerder van Dipo Negoro in den Java oorlog buitengewoon had onderscheiden en dien men, vanwege zijne vroegere relaties op Java niet goed vertrouwde. Hij had een korps van 1800 man, waaronder 800 zeer geoefende soldaten. De Ali Bassa werd wegens zijne verdienste zeer ontzien. Men achtte hem den waren man om op Sumatra tegen de Padries te strijden met het plan hem in de Bovenlanden later een district te geven om daar met zijn eigen volk eene Javaansche volksplanting te stichten.

Het doel dezer troepenzending was om Lintau, Bondjol en de XIII Kota's aan ons gezag te onderwerpen; de uitvoering werd geheel aan Elout overgelaten.

Lintau was immers reeds vanaf het begin van den oorlog onze gevaarlijkste en hardnekkigste vijand geweest; zijn prestige was niet weinig gestegen door het échec in 1823 van Raaff en zoowel vóór als na den quasi-vrede van 1825 hadden de Lintauers een hoogen toon tegen het Gouvernement aangeslagen en aanhoudend tegen ons gestookt. Deze Padries waren in hooge eere en werden onoverwinnelijk beschouwd en Lintau als een veiligen zetel van den godsdienst der Padries.

Onder de leiding van mannen als Vermeulen Krieger, de Quay en Veltman waren de geduchte stellingen van Lintau en Tapi Sello in drie dagen veroverd. De in 1823 verloren gegane stukken veldgeschut werden onbeschadigd in Tapi Sello teruggevonden. In deze gevechten sneuvelde de dappere kapitein Schenck, wiens graf thans nog op de Marapalm wordt gevonden.

Toen daarop ook Boea, zonder dat een schot daarvoor gelost was in onze handen viel, onderwierpen zich

de voornaamste hoofden in Lintau.

Elout zelf ageerde tegen Bondjol. Nadat de vijand bij Andalas geslagen was, ontstond in het Bondjolsche eene omwenteling, waardoor de Toewankoe's Imam en Moeda vluchtten, waarna het landschap zich onderwierp. [11])

Na den val van de Bondjolsche Padries beging Elout een fout, die groote gevolgen zou hebben. Luisterende naar den raad van zijnen vertrouweling, Toewankoe Alam, belastte hij den gevluchten, maar zich bij hem meldenden Toewankoe Moeda, met het bestuur over Bondjol.

Dit was niet alleen tegen het oude gebruik, dat het volk de vrijheid gaf zelf zijne hoofden te kiezen, maar deze Toewankoe Moeda was een buitengewoon listige Maleier, die maar al te spoedig bleek absoluut onbetrouwbaar te zijn en de gunsten onwaardig, die Elout hem schonk.

Hij bleef in voortdurende verbinding met den gevluchten Toewankoe Imam, die zich zoogenaamd uit de bestuurszaken terugtrok om zich geheel aan den godsdienst te kunnen wijden.

Na Bondjol wendde Elout zich tot Rau, doch ook hieruit waren de Padriehoofden gevlucht. Evenwel trachtte een ander Padriehoofd, Toewankoe Mohammed Saleh van het landschap Tamboesei, in Rau het heft in handen te krijgen. Hij leefde in vijandschap met Toewankoe Moeda van Bondjol, die eveneens altijd getracht had Rau onder zijn gezag te krijgen. Toewankoe Tamboesei werd echter gedwongen Rau te verlaten,

In het bijzonder dient vermeld te worden, dat zich de Radja Gedongbang van Mandailing, die zich bij het Gouvernement had aangesloten, zeer verdienstelijk maakte door zijne hulp. Deze bondgenoot,—een zwager van Toewankoe Moeda, dien hij zelf niet vertrouwde—is het Gouvernement steeds trouw gebleven en heeft den onzen zeer vele en goede diensten bewezen.

Intusschen had de Quay de L Kota's geheel tot

---

[11]) Toewankoe Nan Tjerdik, Elout dankbaar voor de goede zorgen door dezen aan zijnen zoon besteed, had zich al vroeger aan Elout onderworpen.

onderwerping gebracht, en was van het geheele Padriegebied alleen nog Halaban ten O. van den berg Sago gelegen, ons vijandig.

Hier hadden zich alle gevluchte Padriehoofden vereenigd en eene sterke stelling ingenomen, die door den dapperen Toewankoe van Halaban werd verdedigd. In een bloedig gevecht bij Gadoei werden de Padries verslagen. De Toewankoe van Halaban onderwierp zich en werd — als de meest invloedrijke en door het volk begeerde Toewankoe—als Regent van Halaban aangesteld. Hij is nadien steeds het Gouvernement trouw gebleven.

Alle uitgewekenen keerden nu naar hunne vroegere haardsteden terug.

Door het succes onzer wapenen, was de Padrieoorlog—althans tijdelijk—ten einde gebracht en nu trachtte Elout het inwendige bestuur te regelen om daardoor rust, orde en welvaart in deze gewesten te brengen. Het geheele gewest werd verdeeld in 4 Afdeelingen:

1e Padang met de onderhoorigheden onder een Assistent-Resident; 2e Priaman (met Tikoe, Danau, XII Kota's Bovenlanden, Bondjol en Rau) onder den 1sten luitenant Engelbert van Bevervoorde; 3e de oude Padangsche Bovenlanden (met Agam, L Kota's, Boea en XX Kota's) onder de Quay; 4e Natal (met Tapanoeli) onder den 1sten luitenant Dresse.

In deze afdeelingen trachtte hij regelingen te treffen, die hij in het belang der bevolking achtte, doch hij had geen voldoende macht om aan de gegeven bevelen klem bij te zetten, want het viel niet te ontkennen, dat onze militaire macht door de uitgebreidheid van het bezette gebied, zeer was versnipperd.

Daarbij was Elout niet altijd gelukkig in de keuze der hoofden, die — door te weinig contrôle — al spoedig eigenmachtig heffingen deden, wat niet weinig ontevredenheid bij de bevolking wekte, omdat die heffingen geschiedden uit naam van het Gouvernement. Ook de afschaffing van dobbelspelen en hanengevechten, hoe goed ook bedoeld, werd door opstokers als Toewankoe Moeda,

Toewankoe Nan Gopok en Toewankoe Imam, die onverzoenlijke vijanden bleven, verkeerd uitgelegd.

Aldus kon er eene stemming ontstaan, waarvan de Resident Elout niets vermoedde.

Deze was integendeel zeer optimistisch gestemd, zoodat hij wel het minst bedacht was op de uitbarsting, die in het volgende jaar 1833 plaats had.

Volgens latere verklaringen van Toewankoe Imam was de opstand in alle stilte en wijdvertakt voorbereid en was er afgesproken, om op een bepaalden dag (11 Januari 1833) in de verschillende aan Bondjol grenzende landschappen opstand te maken en alle soldaten om het leven te brengen.

Den 1sten Januari 1833 kreeg Vermeulen Krieger op Fort de Kock bericht, dat twee soldaten die van uit Bondjol waren vertrokken, nabij Pisang zouden vermoord zijn. Hij trok met een detachement uit om te onderzoeken. wat daarvan waar was. Den 12den Januari te Pisang zijnde, vernam hij dat het geheele garnizoen van Bondjol was vermoord. De commandant, luitenant Wauthier, die met 9 man op patrouille was, werd onderweg met zijne geheele patrouille afgemaakt, waarmede de opstand was aangekondigd. Vermeulen Krieger trachtte nog Padang en de Bovenlanden hiervan te verwittigen, maar zijne boodschappers konden zich niet door de vijandelijke liniën heenwerken. Hijzelf besloot terug te trekken. Deze terugtocht van Vermeulen Krieger van Pisang op fort Koriri, een afstand van 20 paal dwars door het gebergte, welke 21 uur achter elkaar duurde, waarbij hij door duizenden opstandelingen was omringd, die hem hardnekkig bleven aanvallen, is in de Indische krijgsgeschiedenis als een schitterend feit van moed en volharding geboekstaafd. Van zijn detachement van 97 man werden 17 man gedood en 54 man gewond; maar hij bereikte Koriri.

Tegelijk met de bezetting van Bondjol werden 46 —meest zieke Europeanen onder den officier van gezondheid de Groot—te Loeboek Sikaping overrompeld en vermoord; evenals de wachtposten te Taratan Toengan en Loeboek Ambalo, samen 8 Europeanen en 2 Inlanders en

de bezetting van Loender (15 Europeanen). De luitenant Engelbert van Bevervoorde, op marsch van Rau naar Priaman werd met 12 man onderweg overvallen en vermoord. Slechts twee man konden ontsnappen. Het fort Amerongen werd door de tijdige hulp van luitenant Poland behouden.

De troepen werden nu zooveel mogelijk door barisans op de posten vervangen, en geconcentreerd, waardoor beter het hoofd kon worden geboden aan eventueele aanvallen. Intusschen was het gedrag van den Ali Bassa zóó verdacht geworden, dat hij onder voorwendsels naar Batavia werd teruggezonden. Later bleek, dat hij zich in het hoofd had gezet om Radja van Sumatra te worden en dat hij met onze felste tegenstanders in contact stond om zich van de Hollanders te ontdoen. Hij werd naar Benkoelen verbannen, waar hij, in verband met zijne reeds aan den Lande bewezen diensten, een ruim maandgeld genoot.

Elout kreeg van verschillende zijden de verzekering dat de opstand was ontstaan op last van den Regent van Tanah Datar (die een wrok had wegens de aanmerkingen, die hij voortdurend kreeg om zijn ongeoorloofd plegen van vexatiën op de bevolking), van Toewankoe Alam (den vertrouwenling van Elout), Toewankoe Moeda (die van Elout allerlei voordeelen en voorrechten had ontvangen), Toewankoe Nan Gapok, onzen onverzoenlijken vijand, en dat Toewankoe Nan Tjerdik en de Ali Bassa kennis droegen van deze plannen.

Toewankoe Nan Tjerdik werd gevangen genomen en naar Java verbannen. Toewankoe Alam, de hoofdaanlegger werd eveneens gevat, maar dood in zijn gevangenis gevonden, alvorens hij kon worden geëxecuteerd. De Regent van Tanah Datar werd naar Batavia gezonden, waar hij tot aan zijn dood toe bleef.

Hiermee was echter het oproer niet gedempt. De Quay, geholpen door hulptroepen van Batipoe en Halaban, verwoestte geheel Boea. Voornamelijk waren de hulptroepen uit Batipoe sterk in het plunderen en verwoesten van dit landschap. Terwijl onze troepen hier ageerden, leefde de opstand in Agam krachtig op. Het fort te Goegoek

Sigandong werd, hoewel wanhopig verdedigd, overrompeld en de bezetting tot den laatsten man en op de vreeselijkste wijze vermoord. Ook Fort de Kock en Koriri werd herhaaldelijk aangevallen, maar hielden zich staande. Het was in die dagen, dat de zoo verdienstelijke kapitein Veltman, ten gevolge van vermoeienissen bezweek. Zijn graf wordt thans nog op Fort van der Capellen gevonden.

In de noordelijke districten was het vooral de luitenant Poland, die in Rau moedig stand hield. Kenmerkend voor den toestand in Rau, dat van alles was afgesneden, is het gedeelte van een brief van Poland aan Elout, waarin het volgende staat:

„Wat het geld betreft, geen van ons heeft iets meer „en om een gulden bij elkander te krijgen is eene heele „proclamatie benoodigd. De kooplieden gaan niet meer „naar Padang, daar hunne goederen op de laatste reis hun „geheel door de bevolking van Taloeq ontnomen zijn, om„dat zij ons getrouw waren gebleven.

„De omstandigheden hier zijn, thans wederom „hachelijk; wij hopen, dat men ons maar spoedig van „geld, munitie enz. zal voorzien, en ook van een drie„ponder, want die hier is, is zoo defect, dat hij lichtelijk „bij het vuren uit elkaar kan vallen en geheel onbruik„baar worden; wij hebben hem thans met touwen en „blokken hout bij elkander gebonden.

„Men ziet geen enkel man van Mandailing aanko„men of hij wordt ondervraagd door de Rauenaren of er „manschappen en kanonnen in aantocht zijn; het is steeds: „binnen 3 of 4 dagen, omdat de bergen zoo moeilijk te „passeeren zijn. Maar dit heeft al zoolang geduurd, men „gelooft het eindelijk niet meer.

„Wat den goeden geest der manschappen betreft, „daarover is volstrekt niets aan te merken, maar het „grootste gedeelte is slecht en bijna niet gekleed; aan „hemden en schoenen is niet te denken, want de meesten „hebben hunne kleeding te Loeboek Sikaping gedeponeerd. „Dagelijks worden zij gepaaid, dat alles wel spoedig zal „komen. . . . . ."

Met behulp eener geringe versterking, wist deze dappere houwdegen — althans tijdelijk — rust en orde in deze districten te handhaven.

In Juni 1833 zond de G. G. van den Bosch eene versterking van ± 1100 man onder den generaal Riesz naar Sumatra met het oogmerk: „de landen van Bondjol „en de oproerige districten van Agam te straffen en voorts „om de binnenlanden geheel in onderwerping te brengen.

Op voorstel van Elout werd Kamang door Riesz in onderwerping gebracht, waarmee de rust in Agam was hersteld. Alvorens tot verder ageeren in Bondjol over te gaan, achtten zoowel Elout als Riesz het noodig zich tot consolideeren te bepalen. Uit gehouden onderzoeken was gebleken „dat het verraad algemeen was en de bewoners „van alle de Bovenlanden en ook vele der Benedenlanden „het daarin eens waren geraakt, zich van de Europeanen „te ontdoen. Het landschap Batipoe maakte eene territoriale „uitzondering; individueele uitzonderingen in andere streken „zijn luttel", zooals Elout schreef. Voorts: „De onderne„ming en afloop der zaak tegen Kamang bewijst alweder, „dat alleen met dwang iets kan verkregen worden en dat „hier, zonder eenig mededoogen, de ijzeren scepter moet „worden gevoerd.

„Voor zeker mogen wij het houden, dat uitgezon„derd het volk van Batipoe en de Toewankoe van Halaban, „de gansche gemeente had gedacht en er zich mede vleide, „dat wij in de zaak van Kamang niet zouden slagen".

Naar aanleiding van de bewezen schuld van meerdere hoofden aan het beestachtige uitmoorden onzer posten bij den opstand, werden verschillende hoofden gevonnisd en in Juli te Tambangan en Goegoeq Sigandang geëxecuteerd. Hoewel deze executie door den G. G. werd veroordeeld, (uit een politiek oogpunt), had zij een nuttig effect.

Onder de geëxecuteerden bevonden zich de, in dit opstel meergenoemde, Toewankoes Mensiangan en Nan Gapok.

Een belangrijke gebeurtenis was de komst van den Commissaris Generaal van den Bosch op Sumatra in

Augustus 1833, die zich persoonlijk van de toestanden in deze gewesten wenschte op de hoogte te stellen. Hij werd vergezeld van den Raad van Indië J. I. van Sevenhoven.

Ten opzichte van den opstand was de Commissaris Generaal van oordeel, dat—zooal niet het Gouvernement te Singapore zelf, dan toch eenige der ingezetenen aldaar —dien hadden aangemoedigd, evenals bewezen was dat in den moord op onzen Assistent-Resident te Benkoelen, te voren gepleegd, onderdanen van Singapore betrokken waren.

Hoewel tegen het advies van Riesz en Elout, gaf hij bevel onverwijld de operatien tegen Bondjol te beginnen. In zijn rapport aan den Minister van Koloniën schreef hij omtrent Bondjol:

„Bondjol, aan de helling van den berg Ophir gele„gen, is het eigenlijke broeinest van alle oproerige bewe„gingen, die hier hebben plaats gehad. Het was den „hoofden van dat district vroeger gelukt, het grootste ge„deelte der binnenlanden van Sumatra aan zich te onder„werpen, en daarbij de hoofdzetel der Padriesche secte. „De toenadering tot hetzelve is uiterst moeielijk en alle „voorname vijandelijke hoofden kunnen geacht worden „zich aldaar thans te hebben verzameld. De macht, welke „den vijand nog is overgebleven, wordt op 8000 man be„groot. Indien deze de onze afwacht, vertrouw ik, zal zij „geslagen worden, echter niet zonder verlies van onze „zijde; doch dan zal ook de opstand geëindigd zijn, deze „streken tot rust gebracht en daarmede een oorlog geëin„digd zijn, die zoo men het getal der strijders, hunne ge„oefendheid, het aantal geweren en de localiteit in aan„merking neemt, zeker niet kan worden gesteld beneden „dien, onlangs op Java gevoerd".

De actie op Bondjol mislukte echter, ook een tweede poging, thans onder persoonlijke leiding van den Commissaris Generaal, om over Matoea tot Bondjol door te dringen had geen succes, waarna wederom door onderhandelingen getracht werd een einde aan den strijd te maken. Van den Bosch vertrok, zonder den uitslag dier

onderhandelingen af te wachten, weder naar Java. Meer succes dan met zijn militair optreden had hij met zijne staatkundige regelingen. De Padangsche schutterij werd gereorganiseerd en zou bestaan uit:

1e een compagnie Europeanen (3 off., 59 minderen):

2e een korps Chineezen, gevormd door alle weerbare Chineezen, met eigen wapens en onder eigen hoofden, ter verdediging der eigen kampongs;

3e een korps Niassers en Battaks onder 4 Eur. officieren;

4e een korps Klingaleezen en Sipahi's onder een 2e luitenant, samengesteld en met dezelfde bestemming als het korps Chineezen.

Verder werd bepaald:

dat de belastingen op de bazaars in de Padangsche Bovenlanden werden afgeschaft;

dat aan den pamoentjah en den regent van Batipoe een maandelijksch traktement van resp. f 100 en f 500 zou worden uitbetaald en aan den Toewankoe van Halaban f 250, ter belooning voor trouwe diensten: terwijl de mindere hoofden met de inning der bazaargelden belast geweest, allen door maandelijksche traktementen schadeloos werden gesteld;

dat koelis, voor het gouvernement werkende, een daggeld van f 0,50 zouden ontvangen.

De Luitenant kol. Elout was intusschen tot kolonel bevorderd.

Van groot gewicht was het Gouvernements Besluit van 11 October 1833, dat hieronder in hoofdtrekken volgt:

„De Commissaris Generaal van Nederlandsch-Indië, „Overwegende, dat de gezindheid des volks, zoo der Pa„dangsche Boven- als Benedenlanden, de ondubbelzinnigste „bewijzen oplevert van eenen grooten graad van misnoe„gen, die onder hetzelve heerscht;

„Overwegende, dat zulks grootendeels moet worden „toegeschreven aan het stelsel van belasting, waaraan de

„bevolking onderworpen geworden is, aan de veelvuldige „heeren- en koelidiensten, van haar, deels om niet, deels „tegen eene te geringe betaling gevorderd; aan de wille- „keurige wijze, waarop zij dikwerf door de subalternen „is behandeld, en aan de willekeurige terechtstellingen „die onder haar hebben plaats gehad;

„Overwegende, dat zoodanig een staat van zaken „strijdig is met de belangen van het Gouvernement en „dat verloren vertrouwen niet zou kunnen worden her- „wonnen dan door eene verandering in het stelsel van „bestuur;

„Overwegende, dat zoodanig eene verandering van „stelsel, zal het vertrouwen inboezemen en door de be- „volking aan geene verkeerde beweeggronden worden toe- „geschreven, het noodzakelijk maakt het Hoofd van bestuur „door eenen anderen geschikten ambtenaar te doen ver- „vangen.

„Heeft goedgevonden en verstaan:

„Eerstelijk. Den Kolonel C. P. J. Elout als civiel „en militair Commandant van Sumatra's Westkust eervol „te ontslaan, zooals geschiedt bij deze; zullende hij zich, „in afwachting van eene andere bestemming, zoo spoedig „de staat van zaken het veroorlooft, naar Java begeven. [12])

„Ten tweede. Het bestuur over Sumatra's Westkust „op te dragen aan den heer Raad van Indië J. I. van „Sevenhoven, die bij deze wordt benoemd tot Commissaris „van het Gouvernement, om het bestuur te regelen en in „werking te brengen volgens de politieke en financiëele „beginselen, nader op te geven, met vrijheid om, indien „de werking daarvan geregeld kan voortgaan, naar Java „te mogen terugkeeren, enz.

„Ten derden. Te bepalen, dat de tegenwoordige

---

[12]) De Stuers wil het in zijn werk doen voorkomen, alsof van den Bosch Elout niet gunstig gezind was.

Van den Bosch heeft getoond steeds, zonder aanzien des persoons, te kunnen handelen in het belang van het Land, zooals hij dat inzag. Bekend is het, dat Elout later op voordracht van — althans krachtig gesteund door—van den Bosch benoemd werd tot Raad van Indië.

„commissaris van het Gouvernement, de generaal majoor „C. J. Riesz, gedurende den tijd van zijn aanwezen hier, „die functiën met den heer Raad van Indië Van Seven- „hoven gezamenlijk zal blijven uitoefenen, en beide com- „missarissen, zooveel mogelijk en als de militaire aange- „legenheden met welke genoemde generaal-majoor is be- „last, zulks veroorlooven, in overeenstemming zullen han- „delen; zoodanig nochtans dat, ingeval van verschil van „gevoelen ten aanzien van het civiel bestuur, de eind- „beslissing aan den heer Raad van Indië Van Sevenhoven „blijft voorbehouden;

„Ten Vierde. Te bepalen, dat tot grondslag van het „nieuwe stelsel van bestuur ter Sumatra's Westkust het „navolgende zal worden aangenomen:

„a. De inlandsche bevolking van alle drukkende „en directe belastingen te ontslaan;

„b. Haar van alle heerendiensten om niet vrij te „stellen, en zelfs tegen betaling die zoo min mogelijk te „vorderen; zullende, door vrijwillige arbeiders die werk- „zaamheden worden verricht, welke in het belang van „het Gouvernement moeten plaats hebben, en in het dage- „lijksch transport van goederen door een wel ingericht „koeli-établissement worden voorzien.

„De in- en uitgaande rechten, het zoutmonopolie „en de amfioenpacht zullen blijven bestaan, en daarin „geen verandering worden gemaakt, anders dan bij dit „besluit zullen worden aangewezen, dan op bekomen „machtiging van het Gouvernement;

„c. Aan de voornaamste hoofden der bevolking zal „kunnen worden toegelegd een maandelijksch tractement „van f 25 tot f 200, naarmate van hunnen invloed en „geschiktheid om de belangen van het Gouvernement te „bevorderen.

„d. De bevolking der onderscheidene districten in „het volkomen bezit van hare politieke en huishoudelijke „rechten te laten, zoodanig, dat het Gouvernement zich „niet bemoeie, noch met het benoemen der hoofden, hun- „ne rechtspleging of eenige andere huishoudelijke aan-

„gelegenheid. Het Gouvernement daarentegen zal zich de „bevoegdheid voorbehouden om uit ieder district een be„paald en nader te regelen getal manschappen op te „roepen, hetzij tegen binnen, hetzij tegen buitenlandsche „vijanden, den doormarsch voor zijne troepen door alle „districten, en het recht van wegen en forten in ieder „daarvan, voor zoover zulks ter bewaring van de open„bare rust of ter bevordering van den handel noodig is, „aan te leggen.

„Het Gouvernement zal alsmede het recht aan zich „behouden als scheidsman op te treden in alle inwendige „geschillen of anderszins met naburen, voor zooverre „partijen zich niet onderling kunnen verstaan, en alle „oorlogen verbieden en tegengaan.

„Misdrijven, gepleegd tegen het Gouvernement, ge„lijk opstand, weerspannigheid, het vermoorden of mis„handelen van 's Gouvernements ambtenaren of militairen, „of wel het berooven of spoliëeren van 's Gouvernements „eigendommen, zullen voor eenen Raad van Justitie, te „Padang op te richten, worden gebracht en vervolgd; zoo „noodig zal deze Raad in de binnenlanden rechtszittingen „kunnen houden.

„e. De industrie, inzonderheid de teelt van produc„ten, voor de markt van Europa geschikt, zal, benevens „het graven van goud, op de meest gepaste wijze worden „aangemoedigd, enz. . . .

„Ten vijfde. Te bepalen dat te Padang een Raad „van Justitie, bestaande uit een bekwaam getal ingezete„nen, gepresideerd door een geschikt ambtenaar, zal wor„den daargesteld, enz."

Bij dit besluit was eene Memorie van Toelichtingen gevoegd voor den Raad van Indië, van Sevenhoven, waarin o. a. vermeld was, dat er een nieuwe weg gemaakt zou worden, welke loopen zou van Padang over Priaman, tot Moedik Padang, vandaar langs de rivier Anei tot Goenoeng, en verder over Batipoe naar Fort van der Capellen, en op welken weg een volledig etablissement voor koelivervoer zou worden opgericht. Dit was de grondslag voor den lateren weg door de Anei-kloof, die eerst in 1841

gereed kwam.

Voorts werden de Javaansche barisans gedeeltelijk ontbonden en bij het Leger ingedeeld en werd de luitenant-kolonel J. H. C. Bauer tot militair commandant ter S. W. K. benoemd. In de instructie, door den Commissaris-Generaal van den Bosch aan dezen officier verstrekt, komen o. m. de ondervolgende passages voor:

„Hetgeen ik U ten ernstigste aanbeveel is vooral „het ten onder brengen van Matoea [13]) en van de XII „Kota's Bovenlanden.

„Zijn eenmaal de landen tot aan de Massang ver„overd, dan moet men Bondjol trachten meester te worden. „Hier inzonderheid moet men met voorzichtigheid te werk „gaan; den vijand, door overmacht van geschut, in goede „batterijen geplaatst, uit zijne positie verdrijven, zich het „veroverde door forten en bentengs verzekeren, en steeds „voorwaarts schrijden; overal doen ondersteunen door „eene talrijke macht van Batipoe, Halaban en anderen, „hetzij om de rust in de Bovenlanden te bewaren, hetzij „om ons behulpzaam te zijn in het vermeesteren van „Bondjol, enz.

„De verovering van het geheele eiland, tot aan de „rivier van Singkel blijft het doel van ons streven. De „heer Raad van Indië van Sevenhoven zal U bekend „maken met de politieke maatregelen en voorzorgen, die „te nemen zijn, enz.

„Vooral ook beveel ik U den regent van Batipoe „en zijn Pamoentjaq aan; beide zijn mannen van veel „moed, die ons uitstekend wel, zelfs in critieke oogenblik„ken, hebben gediend. Ook Halaban en de inwoners der „IV Kota's, bij Tandjoeng Alam, en van de XX Kota's „hebben ons bewijzen van trouw en verkleefdheid gege„ven; behandel hen steeds met onderscheiding enz."

Van Sevenhoven en Riesz.

Kort na het vertrek van den Com. Gen. Van den

---

[13]) Waarvoor van den Bosch bij zijn oprukken tegen Bondjol het hoofd had gestooten.

Bosch naar Java werd door de Commissarisen Van Sevenhoven en Riesz aan de hand van het besluit van 11 October 1833 de fameuse publicatie afgekondigd, die onder den naam van „plakkaat pandjang" bekend is en die later, vooral bij de invoering van directe belastingen in 1908 ter sprake is gekomen, weshalve het wellicht niet ondienstig is, deze publicatie in haar geheel hier te laten volgen:

„Van wege en in naam des Konings! Commissaris-„sen van het Gouvernement van Sumatra's Westkust, J. „S. van Sevenhoven, Raad van Indië, Ridder van den Ne-„derlandschen Leeuw, J. C. Riesz, Generaal majoor en „Ridder der 3e klasse van de Militaire Willemsorde.

„Aan de volkeren van de Padangsche Boven- en „Benedenlanden, Salut! Doen te weten:

„Zijne Excellentie de Commissaris Generaal, verte-„genwoordiger van zijne Majesteit den Koning der Neder-„landen, Prins van Oranje-Nassau, Groothertog van Lu-„xemburg, enz. enz. enz. die op Java zijne regeering heeft „over de eilanden van den Indischen Archipel, is tot „Ulieden gekomen om kennis te nemen van de oneenig-„heden, die tusschen eenige landschappen en het bestuur „van Padang bestonden om ze als een vader uit den weg „te ruimen en instellingen te maken die met Uwe adats „en wetten meer overeenkomen, en die de strekking zul-„len hebben om rust en vrede te bewaren en Uwe wel-„vaart te bevorderen. De oorlog heeft altijd ijselijke ge-„volgen, zooals velen Uwer ondervonden hebben; Uwe „dorpen, huizen en bezittingen werden verbrand en ver-„woest, terwijl vele menschen daarbij werden gewond of „gedood. Ook voor ons is de oorlog nadeelig en onaange-„naam; hij is zeer kostbaar; wij verliezen vele menschen „en hij verbittert de gemoederen, zoowel van U als van „onze officieren en soldaten, over den dood van kameraden „en vrienden zooals Gij en wij ondervonden hebben. Het „is dus zoowel Uw belang als dat van ons, om geen oorlog „meer te voeren, maar vrede en rust te hebben. Zijne „Excellentie, de Commissaris-Generaal, wil U die gaarne „geven, temeer omdat reeds sedert twee eeuwen de Edele „Compagnie met U in handelsbetrekkingen op deze kust „is geweest, en omdat de Mohammedanen en Christenen

„geen vijanden zijn, zooals sommigen onder U, om U te „misleiden, geleerd hebben, daar wij en Gij belijden dat „er maar één God is, dien wij moeten dienen en aanbid- „den, en die ons, zoowel als U, heeft geboden om de „menschen lief te hebben en geen kwaad over anderen te „brengen. Die hiertegen zondigt, dien zal God straffen, „hetzij hij Christen of Mohammedaan is, zooals God zal „zegenen die zijne geboden onderhouden. Wij zijn dus „broeders en geene vijanden, en daarom wil ook de Com- „missaris-Generaal U, als een vader zijne kinderen, leiden „om te doen wat ter bevordering van Uwe rust, geluk en „welvaart dienstig is.

„Met groote opofferingen van geld en menschen, „heeft het Gouvernement U bijgestaan en bevrijd van hen, „die Uwe godsdienstige en voorvaderlijke wetten en in- „stellingen wilden veranderen en vernietigen.

„De voordeelen, welke getrokken worden van de „passergelden en andere belastingen, zijn U geschonken, „omdat gebleken is, dat deze heffingen U bezwaarden. De „betalingen voor koelidiensten zijn verhoogd, en daaren- „boven heeft de Commissaris-Generaal ons last gegeven „om vrije menschen van elders en ook van hier te enga- „geeren om als vaste koeli's te dienen.

„Transportkarren worden van Batavia verwacht, en „draagpaarden zijn reeds hier om, door dit een en ander, „U te bevrijden van de dagelijksche koelidiensten; hier- „door zijn reeds deze bezwaren weggenomen, en ook alle „andere zullen door den tijd geheel ophouden.

„Hetgeen door den Commissaris-Generaal, vertegen- „woordiger van Zijne Majesteit den Koning, verlangd wordt „om het gewenschte doel te bereiken, is geheel in Uw en „in ons belang.

„Vooreerst dat Gij geen oorlog onderling zult voeren „zooals vroeger zoo dikwijls onder U plaats had, hetzij „onder den naam van „„prang batoe, prang bedil, prang „dadam Kasoemat"" of onder welke benoeming ook; maar „dat alle geschillen tusschen landschappen of dessa's in „der minne zullen worden afgemaakt, naar de uitspraak „van Uwe eigen hoofden, volgens de wetten en adats; dat,

„wanneer onze tusschenkomst wordt verzocht, wij met „overleg van Uwe hoofden de quaestie zullen beslissen, „en dat het landschap of de dessa, die onverwachts of na „deze beslissing mocht worden aangevallen, door ons zal „worden bijgestaan om de aanvallers te straffen. Onze be„moeiens met deze zaken geschiedt alleen, om U te be„waren voor de rampen. die altijd eenigen getroffen heb„ben door Uwe onderlinge twisten, en om het land in „rust en vrede te houden. Het zal daarom noodig zijn, „dat alle versterkingen om Uwe dessa's worden vernietigd, „waardoor de lust om te oorlogen van zelf zal ophouden. „Tegen invallen van vreemde naburen zullen wij U be„schermen, en daarom overal onze forten hebben op de „grenzen of in de nabijheid daarvan, waar dit noodig zal „worden geacht.

„Ten tweede zal de Resident of eenig Gouverne„ments ambtenaar op deze kust zich in het geheel niet „mogen bemoeien met het inwendig bestuur van Uw land, „noch met het gezag van Uwe eerste hoofden en pang„hoeloe's; keuze van Uwe hoofden zal volgens de wetten „en adat door U zelven geschieden, en alle zaken wegens „schuldvorderingen, overtredingen, huwelijken, echtschei„dingen, versterfrecht en anderen, alleen door Uwe eigen „hoofden, volgens Uwe adats en wetten moeten worden „afgedaan. Ook zal niemand zich mogen bemoeien met „Uwe rechtspleging en behandeling van crimineele zaken, „maar zal de afdoening daarvan geschieden door uw eigen „hoofden, volgens de wetten en adats; alleen worden hier„van uitgezonderd misdaden, die gepleegd worden tegen „het gouvernement, als opstand, weerspannigheid, het ver„moorden of mishandelen van 's gouvernements ambtena„ren en militairen, het rooven of spoliëeren van 's gou„vernements eigendommen. Degenen, die zich hieraan „schuldig maken, zullen voor eenen raad van Justitie te „Padang worden terechtgesteld.

„Ten derde zullen sommige van uwe hoofden als „onze wakils tractementen genieten. Hun wordt echter „daardoor geen grooter gezag gegeven, maar zullen ons „dienen om voor ons tot u te spreken, en om ons voor te „lichten alles wat uwe eigene belangen kan bevorderen.

„Ten vierde verlangt de Commissaris Generaal, dat, „evenals wij u zullen beschermen tegen uwe vijanden, „ook gij, ingeval van oorlog, ons zult bijstaan met gewa„pende manschappen, omdat wij dan geen groote en kost„bare militaire macht behoeven te onderhouden.

„Te dien einde zullen er, als er oorlog gevoerd „moet worden, uit elk landschap de noodige gewapende „manschappen worden opgeroepen, en zullen dan ook „overal de wegen en bruggen in een goeden staat moeten „worden onderhouden, waartoe wij ook van onze zijde „mede werkvolk en materialen zullen leveren.

„Ten vijfde zal het gouvernement geen geldelijke „heffingen onder u doen, maar het verlangt slechts dat „gij, in uw eigen belang, waardoor ook dat van het gou„vernement zal worden bevorderd, groote uitbreiding zult „geven aan de koffie- en pepercultuur. Hierover zal het „gouvernement door zijne ambtenaren doen waken, omdat „het zonder deze uitbreiding van cultures geene inkom„sten zoude hebben.

„De verkoop van producten zal u evenwel gemak„kelijk worden gemaakt door het oprichten van pakhuizen „in de binnenlanden, waarin zout en andere artikelen te „verkrijgen zullen zijn, en koffie, peper, enz. zullen wor„den opgekocht tegen de prijzen, welke daarvoor thans in „de bovenlanden worden betaald, waardoor u de moeite „zal worden bespaard om uwe producten over het geberg„te naar de afgelegen plaatsen te dragen en vandaar „goederen terug te brengen. Het zal u evenwel volkomen „vrijstaan, om uwe goederen naar Padang te brengen en „naar verkiezing te verkoopen.

„Volkeren van de Padangsche Boven- en Beneden„landen! Ziet daar de gemakkelijke voorwaarden, waarop „gij met het Hollandsche Gouvernement in rust en vrede „kunt blijven, en uw land- en huisgenooten kunt bewaren „voor de rampen van den oorlog, terwijl tevens uw geluk „en welvaart zullen toenemen.

„Daar niet altijd door al de hoofden van het bestuur „alhier 's Gouvernements belangen goed begrepen zijn, en „men vroeger veel meer van u gevergd heeft, zoo ver-

„klaren wij u, dat het gouvernement niets meer behoeft „te verlangen. Er zullen ruimere voordeelen worden ge„trokken, daar de tollen worden geheven van de hande„laren bij den in- en uitvoer over zee van goederen en „producten, en door de winst, die zal worden behaald op „den inkoop en verkoop van koffie, peper, zout, om, maar „voornamelijk door de levendigheid in den handel, waar„door vele schepen vracht zullen bekomen, en aan dui„zende huisgezinnen in Holland een eerlijk middel van „bestaan zal worden verschaft. Doch daarenboven zal dit „land in rust en vrede worden gehouden. Dit is de lust „en het verlangen van zijne Majesteit onzen geëerbiedig„den koning, die den vrede lief heeft, de volkeren, die „Hoogstdezelve regeert, de voordeelen van zijn vaderlijk „bestuur deelachtig maken, en door handelsbelangen de „welvaart van Holland en van deze gewesten wil doen „bevorderen.

„Volkeren van Padangsche Boven- en Benedenlan„den! Wij hebben rondborstig tot u gesproken; dit was „onze stellige last; nimmer kunnen u betere voorwaarden „worden gegeven; gij hebt die te danken aan de komst „van Zijne Excellentie den Commissaris-Generaal onder „uw midden, die zelf gezien heeft wat voor uw en ons „belang het beste zoude zijn. Wij vermanen u, neemt „ze dankbaar aan, komt die met getrouwheid na, zooals „wij u in naam van den Commissaris-Generaal, den ver„tegenwoordiger van zijne Majesteit den koning der Ne„derlanden de verzekering geven, dat daarin geene veran„dering zal worden gemaakt, zoolang gijzelven daartoe „geene aanleiding geeft.

„Gegeven te Padang, den 25sten October 1833".

Hoewel Van Sevenhoven rapporteerde, dat zijne publicatie algemeen een gunstigen indruk had gemaakt, liet de vijand niet na in de Noordelijke districten den oorlog vol te houden wat ten gevolge had, dat in Rau het fort Amerongen werd prijs gegeven.

In December 1833 vertrokken de Generaal Riesz en de Kolonel Elout naar Java en bleef de Commissaris

Van Sevenhoven, wien als adjunct-commissaris-inspecteur de ass. resident Francis werd toegevoegd.

Uit brieven en rapporten van Van Sevenhoven kan blijken, dat hij hoopte „met geduld en volharding het zwaar geteisterde Maleische volk tot rust en vrede te brengen", wat niet belette, dat hij 700 man versterking van troepenmacht aanvroeg: De—intusschen tot Minister van Koloniën benoemde—van den Bosch kon zich blijkbaar niet vereenigen met de beschouwingen en ideeën van den heer Van Sevenhoven, met het gevolg, dat deze, na aankomst van den luitenant-kolonel Bauer te Padang (Febr. 1834), naar Batavia werd teruggeroepen, terwijl de adj.-inspect.-comm. Francis als Resident werd benoemd. De heer van Sevenhoven vertrok „diep gegriefd", daar hij vermeende, dat zijn taak op Sumatra nog niet was afgeloopen.

Francis en Bauer.

De keuze van vervanger was echter blijkbaar niet gelukkig, daar Francis in alle opzichten met de meeningen van Van Sevenhoven instemde.

Terwijl den militairen commandant zijne, bovengenoemde instructie was verstrekt met de mededeeling, dat tot wapengeweld niet zou mogen worden overgegaan, vóórdat alle daartoe gevorderde middelen aanwezig zouden zijn, kreeg de resident de opdracht intusschen te trachten middels onderhandelingen de vijandige districten tot onderwerping te brengen. Bauer mocht geen offensieve handelingen hoegenaamd ondernemen, zonder daartoe door den resident te zijn uitgenoodigd.

De omstandigheid, dat civiel en militair gezag niet in een hand vereenigd waren, gaf aanleiding tot misverstanden, die ongunstig werkten op den goeden gang van zaken.

Terwijl de resident Francis onmiddellijk met onderhandelingen was begonnen en meende, daarmede reeds goed gevorderd te zijn, had Bauer, indachtig aan zijn opdracht om Matoea te veroveren, in verbinding met eenige

hoofden in Matoea, een aanval op deze plaats voorbereid en hiervan den resident kennis gegeven. Hoewel deze daar tegen was, omdat daarmee al zijn verdere onderhandelingen zouden mislukken, zette Bauer zijn plan door. Matoea werd met weinig offers genomen, waardoor de Bondjolvallei voor onze troepen open lag.

Bauer kreeg eene ontevredenheids betuiging over deze, zijne eigenmachtige, handeling, maar werd gehandhaafd, daar van den Bosch overtuigd was, dat de onderhandelingen van den vijand geen ander doel hadden dan om tijd te winnen om de omliggende districten tegen ons gezag op te ruien en om zich meer te versterken.

Francis betreurde dezen loop van zaken; „alle ver-„dere wegen tot onderhandelingen van dien kant waren „nu afgesneden en de oorlog als het ware gedeclareerd". Doch voor dien oorlog vreesde hij, dat de beschikbare macht te gering was, wat inderdaad juist gezien bleek te zijn.

Bauer begreep, dat na de mislukking der onderhandelingen, de operatiën tegen Bondjol zoodra mogelijk voortgezet moesten worden en begon—wederom zonder overleg met den resident te plegen—de operatiën tegen de landstreek, ten Z. van de Massang-rivier, en met succes.

In een particulier schrijven van Francis aan den Gouverneur-Generaal, waarin hij nieuwe klachten over Bauer deed, deed hij voorspellingen die maar al te goed uitkwamen. Hij schreef: „Bondjol is op het oogenblik zeer „in het nauw gebracht, als zijnde afgesneden van alle „gemeenschap met onze Boven- en Benedenlanden, Man-„dailing en de Westkust, hetgeen mij doet hopen dat de „tegenstand niet lang meer zal kunnen worden volge-„houden.

„Maar om Bondjol met geweld te nemen, op de „wijze zooals de overste thans schijnt te beoogen,—daar-„voor, vermeen ik, zijn onze middelen ontoereikend; het „valt dikwijls moeielijk de handelingen der menschen op „de rechte waarde te schatten, maar zooals de zaken nu „begonnen zijn en voortgezet worden, zou het meer geluk „dan wijsheid zijn, indien met de aanwezige middelen de

„onderwerping van de nog vijandige landschappen ver-
„kregen en een duurzame rust in de binnenlanden geves-
„tigd werd.

„Loeboek Ambaloe is van Bondjol gescheiden door
„een allermoeielijksten weg, doorsneden met groote rivie-
„ren, eene menigte ravijnen en hooge bergwegen, waarvan
„de vijand meesterlijk gebruik zal weten te maken om
„den doortocht te bemoeielijken. . . ."

Na verschillende wapenfeiten, die de onderwerping van Bondjol echter niet ten gevolge hadden, staakte Bauer in December 1834 de operatiën en keerde zelf naar Fort de Kock terug.

Hoewel zelf wanhopende aan goede resultaten had Francis voortdurend getracht door onderhandelingen zijn doel te bereiken, echter met even weinig succes als Bauer met de wapens.

Sedert het nemen van Matoea had Bondjol zich nauwer met Rau verbonden en stond dit laatste landschap geheel onder den invloed van Toewankoe Tamboesie. Hoewel in Rau meerdere hoofden ons welgezind waren, moesten zij zich onder deze omstandigheden stil houden.

Eerst in April 1835 kon Bauer opnieuw de operatiën tegen Bondjol openen en den 11den Juni d. a. v. waren de om Bondjol liggende bentengs genomen en lagen onze troepen op een geweerschot afstands van Bondjol.

Inplaats van Bondjol stormenderhand te nemen, waartoe Bauer zich blijkbaar niet sterk genoeg achtte, besloot hij het in te sluiten, waarmede feitelijk het beleg van Bondjol begint, dat twee jaren zou duren. Voor eene insluiting echter waren de aanwezige troepen verre van toereikend, waarom aanvulling van troepen uit Java moest worden afgewacht.

De Regeering had intusschen den 1sten luitenant C. P. C. Steinmetz, adjudant van den luitenant-gouverneur-generaal naar Sumatra gezonden om omtrent de toestanden een verslag uit te brengen. Naar aanleiding van de, door dien officier verzonden rapporten in vereeniging met de rapporten van Bauer en Francis, werd besloten

om de gevraagde aanvulling van troepen te zenden onder bevel van den generaal-majoor J. B. Cleerens, die in April 1836 te Padang aankwam.

Intusschen was het beleg van Bondjol voortdurend volgehouden en eischte dat vele slachttoffers minder door den oorlog zelf dan door het slechte weer, den hoogen waterstand, door ziekte en sterfte. Cleerens schreef o. a. aan den Commandant van het Leger, Cochius:

„De ongezondheid van de vallei van Bondjol is nog „meer te duchten dan de vijand zelf". [14])

Maar niet alleen voor Bondjol moest de strijd worden gevoerd; bij Loeboek Sikaping en bij Taloe leden wij een ondubbelzinnig échec, en toen in November eindelijk een groote aanval op Bondjol werd gewaagd „oogstten onze wapenen meer schande dan roem" (volgens de uitdrukking van Lange.) Deze mislukking werd toegeschreven „groo„tendeels aan de mismoedigheid der troepen of grooten„deels aan de wankelmoedigheid der militaire macht en „de verwarring, welke reeds bij het eerste doordringen „der bres ontstond".

De Minister Van den Bosch was zeer ontstemd over den gang van zaken op Sumatra, in een rapport aan den Koning schreef hij:

„Wat de generaal Cleerens zegt over de verbitte„ring der bevolking, die den koelidienst moede wordt,— „zou het te verwonderen zijn, dat zij, de nutteloosheid „harer pogingen ondervindende, het moede wordt verder „tot het doel mede te werken; terwijl de schampere ver„wijten aan de hoofden [15]), gelijk o. a. van Batipoe, ons „in de moeielijkste omstandigheden trouw gebleven en ten „allen tijde met hunne geheele macht ondersteund hebben, „genoegzaam doen zien hoe weinig de generaal gezind is „de goede diensten te erkennen, vroeger door hen bewe-

[14]) De luit.-kol. Bauer zelf was sukkelend en naar Fort de Kock vertrokken.

[15]) Bij Bondjol hadden in November 1836 aan onze zijde medegestreden de regenten van Batipoe, Halaban, L. Kota's en Priaman, met gezamenlijk 13000 man hulptroepen.

„zen, en zich van hunne welwillende medewerking te „verzekeren!"

Omtrent den resident Francis wordt het volgende gezegd:

„Deze man, van Engelsche ouders in Bengalen ge„boren, bezit eene zeer groote ambitie en veel geschikt„heid om met Inlanders om te gaan. Het is altijd een „voorwerp van zijn eerzucht geweest om de oproerige „districten door onderhandelingen tot onderwerping te „brengen, omdat hij, als civiel ambtenaar, met het bestuur „der militaire aangelegenheden niet kon worden belast. „Alle zijne pogingen daartoe zijn vruchteloos geweest, en „natuurlijk moet het thans zijne eigenliefde streelen, dat „ook de militaire commandant geen ander middel meer „ziet dan onderhandelen en veel geld.

„Het is wel zeker, dat noch de generaal Cleerens, „noch de resident Francis geschikt is, om Bondjol in on„derwerping te brengen; derhalve behooren er andere en „meer afdoende maatregelen in deze te worden genomen. . . .

Intusschen had de Indische Regeering zelf maatregelen genomen, tengevolge waarvan de Leger Commandant F. D. Cochius met aanvullingstroepen naar Sumatra vertrok. Na zich in alle opzichten van den stand van zaken op de hoogte te hebben gesteld, deed hij het voorstel den generaal Cleerens te doen vervangen. „Alle rap„porten van den generaal-majoor Cleerens — zoo merkt „Cochius op—dragen den stempel van weifelachtigheid, „zelfs in zijn rapport van 8 December jl. zegt hij, alleen „tengevolge van 's residents berichten tot den aanval be„sloten te hebben . . . . . .

„Ik heb echter noch bij de officieren, noch bij de „soldaten onwil aangetroffen; wel heb ik ontevredenheid „bij de eersten bespeurd".

Cochius stelde voor om—althans voorloopig—civiel en militair bestuur in één hand te vereenigen en droeg den luit.-kol. A. V. Michiels daarvoor voor, wat door den

Gouv. Gen. De Eerens werd goedgekeurd. [16])

Michiels kwam te Padang aan en nam den 6den Augustus, in de vallei van Bondjol, het beyel van Cleerens over. [17])

A. V. MICHIELS 1837—1849.

Op den 16den Augustus 1837 viel Bondjol eindelijk in onze handen. Ter herinnering aan dit feit werd bij Bondjol een sterkte opgeworpen, die den naam kreeg van „sterkte De Eerens", welke naam op verlangen van den Gouv. Gen. De Eerens veranderd werd in „Kota Generaal Cochius". Cochius werd Commandeur der Militaire Willemsorde. Michiels en Ondaatje [18]) werden buitengewoon bevorderd tot resp. Kolonel en majoor. Aan meerdere officieren en minderen werden militaire belooningen toegekend. Vermelding verdient dat aan 3 Inl. officieren en 20 minderen resp. zilveren en metalen medailles werden uitgereikt, die de „Bondjol-medaille" werden genoemd, maar na één jaar vervangen werden door de daarvoor in het leven geroepen medaille voor Moed en Trouw.

De regent van Batipoe kreeg eene gouden medaille en het recht om de Nederlandsche vlag te mogen voeren alsmede f 3000 voor het geven van een vredes- of verzoenings-feest.

Na den val van Bondjol zwierf het hoofd van de Bondjol-Padries, Toewankoe Imam nog eenige weken rond, waarna hij zich meldde en levensbehoud afsmeekte. Hij werd eerst naar Java, daarna naar Ambon en ten laatste naar Menado verbannen.

Na Bondjol wendde Michiels zich tot de XIII Kota's die, hoewel in de nabijheid van Padang gelegen, tot nog

---

[16]) Door deze benoeming bleef Michiels voor den dienst des lands behouden. Hij toch stond in Mei 1837 op het punt ontslag te vragen en zich als suikerfabrikant in Banjoemas te vestigen.

[17]) Bauer was intusschen aan ziekte overleden.

[18]) Kapitein der genie, die zich zeer verdienstelijk had gemaakt.

toe onafhankelijk waren gebleven. Veel tegenstand verwachtte hij niet. Dat dit landschap zich niet vrijwillig onderwierp lag in de omstandigheid, dat de bevolking zich schaamde om zich te onderwerpen zonder een gevecht te hebben geleverd. Michiels rukte de XIII Kota's binnen met hulptroepen van Batipoe, Halaban, Tandjong Alam en Agam en in Februari 1838 kon hij melden, dat na een veldtocht van weinige dagen en eenige schermutselingen alles in onderwerping was. [19])

In het Noorden was Toewankoe Tamboesei door majoor Van Beethoven, na den val van Bondjol in zijn eigen gebied teruggedrongen, waarbij de Battaks bevrijd waren van het drukkende juk der Padries. De Battaks werden, als heidenen, door de Padries veracht en als slaven gebruikt. De komst der Hollanders werd met vreugde afgewacht; gaarne onderwierpen de Battaks zich aan het Nederlandsche gezag.

Toewankoe Tamboesei had zich intusschen met de laatste—nog bestaande vijandige Padriehoofden in zijn hoofdzetel, Daloe-Daloe verzameld en versterkt.

De omstandigheden lieten toe, dat Michiels zelf de leiding op zich kon nemen van den aanval op Daloe-Daloe, die den 28sten December 1838 werd genomen. Michiels zei van deze laatste vesting der Padries dat „dit „de beste en geregeldste Indische versterking was, die „hij nog had aangetroffen".

Toewankoe Tamboesei verdween spoorloos; wellicht was hij om het leven gekomen. In zijn rapport omtrent dit wapenfeit meldde Michiels: „In allen gevalle kan ik „Uwe Excellentie de verzekering aanbieden, dat het rijk „van den Toewankoe van Tamboesei, de laatste steun en

---

[19]) Ter belooning van de medewerking, bij de expeditie tegen de XIII Kota's ondervonden van den regent van Batipoe, gaf Michiels aan deze 2 éénponders ten geschenke.

De regeering keurde zulks goed en gaf machtiging om den regent tevens 100 scherpe patronen te verstrekken, maar Michiels kreeg de opdracht tevens „in den vervolge geen geschut aan in„landsche hoofden ten geschenke af te staan".

Het is te betreuren, dat dit inlandsche hoofd, dat het Nederlandsche Gouvernement zoo lang trouwen dienst had bewezen en daarvoor ook buitengewoon werd beloond, eindigde met een snood verraad in 1841.

„zetel der Padriesche overheersching, voor altijd heeft op-
„gehouden te bestaan en van hem niets meer is te duchten".

Bij het Gouv. Besluit van 29 November 1837, waar bij de Kolonel Michiels tot civiel en militair gouverneur [20]) werd benoemd met standplaats Padang Pandjang, waar een kampement met reduit, Goegoeq Malintang, tevens stapelplaats voor oorlogsbehoeften, zou worden gebouwd, werden tevens bestuursregelingen getroffen en werd o. a. „eene instructie voor de officieren en Ambtenaren ter „Westkust van Sumatra" uitgegeven, waaruit de onder-volgende artikelen - als de voor dit opstel meest belang-rijke—bijzonder worden weergegeven:

„Art. 9. De Inlander moet zooveel mogelijk aan „zijn eigen bestuur en aan de leiding zijner hoofden worden „overgelaten, enz.

„Art. 12. De teelt van producten, waaronder spe-„ciaal die voor de Europeesche markt, en hun vervoer „naar onze havens moeten worden aangemoedigd, zonder „dat daartoe bepaalde bevelen worden uitgevaardigd".

„Art. 14. Geen andere belastingen dan die respec-„tievelijk voor iedere plaats door het Gouvernement zijn „vastgesteld of goedgekeurd, mogen door het bestuur op „S. W. K. worden geheven. [21])

---

[20]) De Generaal Cochius had voorgesteld om civiel en militair bestuur niet van elkaar gescheiden te doen waarnemen. Voor de buitenbezittingen en speciaal voor Sumatra, achtte hij beide functiën, vereenigd in de hand van één persoon, en in dit geval een militair, het meeste gewenscht.

[21]) In een brief aan den Gouv. Gen., dd. October 1837 schreef Cochius: „De beloften, door 's Gouvernements Commissarissen aan „de bevolking gedaan, bij publikatie van 25 October 1833, dat zij „bevrijd zoude worden van de koelidiensten, kunnen nimmer, zelfs „niet met de grootste inspanning worden nagekomen daar, zooals is „aangemerkt, alle militaire occupatiën van de diensten der bevolking „afhankelijk zijn. De daardoor bij het volk ontstane teleurstellingen „worden wel is waar in het voordeel onzer belangen iets gematigd „door zijne eigene overtuiging dat de koelidiensten niet geheel af-„geschaft kunnen worden, maar daardoor wordt, hoe aanzienlijk ook „de loonen zijn, die daarvoor worden betaald, de afkeer niet ver-„minderd, welke de inboorling vrij algemeen voor dezen dienst voedt. „Alles wat in deze gedaan kan worden is, . . . enz. . . en voor-„al te waken, dat door soortgelijke diensten hunne gemeenschappe-„lijke dorps- of akkerbezigheden niet lijden".

Bij bovengemelde instructie was eene memorie van toelichting gevoegd, vermeldende de inzichten der Regeering omtrent Sumatra.

Alleen het daarin voorkomende, omtrent de Batakst moge hier vermeld worden:

„Afkeerig van den Maleier en goedgezind jegens „ons, hebben de Mandaïlingers sedert 1832 zich op eene „alleszins voordeelige wijze aan ons doen kennen [22]); de „oorzaken tot diezelfde gezindheden bestaan bij alle Battak-„volkeren, als in eene voortdurende onderdrukking leven-„de van de hen overheerschende Maleiers. Onze taak zal „bij hen dus zijn, minder om hun land in onderwerping „te brengen, maar daarentegen meer om hen van een „gehaat juk te verlossen".

Omtrent de Padangsche schutterij werd bij besluit van 26 Juli 1837 bepaald:

1e. De sterkte der Europeesche compagnie zou evenredig zijn aan het aantal dienstplichtigen van dezen landaard te Padang.

2e. Van de te Padang metterwoon gevestigde Javanen en van de daar aanwezige Sipahis, die tot dusver met het korps Klingaleezen waren vereenigd geweest zou een korps schutterij worden opgericht met 2 Europeesche officieren.

3e. Aan het korps Javanen en Sipahis zou het noodige aantal geweren met toebehooren en compleet ledergoed worden verstrekt om daarmede de meest geschikte manschappen te wapenen.

Voorts werden voorstellen ingediend om Padang van de landzijde te beveiligen door sterkten, waarvan — eerst veel later in 1841—het resultaat was, dat twee blokhuizen werden gebouwd [23]) door auer-auer-pagger met elkaar verbonden. Het derde blokhuis, dat aan het strand

---

[22]) Radjà Gedongbang, onze trouwe bondgenoot, die in 1835 op reis, verraderlijk werd overvallen en na een verwoed gevecht tegen groote overmacht, sneuvelde.

[23]) Het tegenwoordige Provoosthuis en het militaire hospitaal.

moest staan, werd nooit gebouwd.

Al kort na den val van Bondjol hadden de hoofden van Baros—overeenkomstig de oude overeenkomsten, ondersteuning en bescherming bij het Gouvernement gezocht tegen de Atjehers, die zich langzamerhand te Baros hadden genesteld en door de mishandeling der bevolking, den handel zeer schaadden.

Door de actie tegen Daloe-Daloe en omdat geen voldoende maritieme middelen voorhanden waren, werd het April 1839 vóór Baros kon worden bezet.

De Radja van Singkel had vanaf het eerste verschijnen onzer troepen voor Baros de hulp ingeroepen van Engeland en daartoe een brief geschreven aan den Gouverneur van Singapore en Malakka, wat onze Regeering bekend werd door het vragen om inlichtingen van Engelschen kant. Toen bovendien de Atjehers overgingen tot een aanval op Baros, waarbij de luit.-kol. J. J. Roegs [24]) sneuvelde, besloot Michiels niet te wachten op de vaartuigen, die te Batavia voor een expeditie naar Singkel werden uitgerust, maar rukte hij op naar Baros waar hij den vijand in zijne stellingen aanviel en totaal versloeg. Hierna rukte hij door naar Tapoes, waar hij de expeditie inwachtte, waarmede hij in Mei Singkel zonder veel tegenstand nam. De Atjehers staken hunne Kampongs in brand en vluchtten naar Troemon. Het hoofd van Troemon, naar Singkel opgeroepen, sloot met Michiels een tractaat, waarmede ons gezag langs de geheele Westkust tot aan Atjeh toe was bevestigd. [25])

De vredelievende uitbreiding onzer macht, door den, als Gouvernements-Commissaris voor Sumatra, in 1839

---

[24]) Deze hoofdofficier werd te Baros begraven, waar een eenvoudig gedenkteeken blijvend aan hem doet denken.

[25]) Teneinde het nieuw onderworpen gebied—o. a. de Battaklanden beter te leeren kennen, werd den Offic. v. Gezondh. 2e klasse F. W. Junghuhn in 1840 opgedragen voor topografisch onderzoek en studie van land en volk zich in Commissie te begeven.

Hij ging met onbepaald verlof, met stilstand van alle inkomsten als officier van gezondheid, op een daggeld van f 15.—

In 1847 verscheen zijn werk: Die Battakländer auf Sumatra.

gezonden Raad van Indië Mr. P. Merkus en ook door Michiels gewenscht had niet alleen Noordwaarts plaats, doch ook met het zuidelijk gelegen Korintji werd een verbond van vriendschap gesloten. [26])

De toestand in de Padangsche Bovenlanden liet zich bij voortduring gunstig aanzien, toen men, in Februari 1841, plotseling werd opgeschrikt door den opstand in Batipoe.

De reden tot dien opstand was in 't kort de volgende:

Batipoe, dit krijgslustig landje, gedurende den oorlog rijk door buit en overal ontzien, had geen vrede met den vrede. De regent, dusver onze trouwe bondgenoot, verwiert na de laatste overwinningen wel eene ruime bezoldiging, maar niet de politieke verheffing, die hij begeerde.

Door de zijnen en door opium aangehitst, leende hij zijn gevreesden naam reeds geruimen tijd aan een plan „dat op niets minder doelde dan de verdelging van

---

[26]) Toen na den val van Bondjol de toestanden geheel veranderd waren, was, meende men, de tijd gekomen om „in meer op„zettelijke overweging te nemen de beginselen naar welke, niet het „eene of andere gedeelte van Sumatra, maar het geheel onzer be„zittingen op dat eiland, behoort bestuurd te worden (missive van „Van den Bosch).

Door den generaal Cochius was, voor zijn vertrek eene formatie van de Militaire macht op Sumatra ontworpen, die gevoegd bij de uitgaven voor het bestuur, een aanmerkelijk deficit zou opleveren.

Ter verzameling van de gegevens, die noodig waren om ter zake afdoende maatregelen te kunnen treffen werd het lid in den Raad van Indië Mr. P. Merkus als Commissaris van het Gouvernement naar Sumatra gezonden.

Hoewel het duidelijk was, dat Merkus bij zijn komst en gedurende den eersten tijd van zijn verblijf op Sumatra vooroordeel had tegen het „militair" bewind van Michiels en weinig medewerking van hem verwachtte, spoedig bleek het dat hij in Michiels een staatsman erkende, wiens inzichten in den regel juist bleken. Later, toen Merkus als Gouverneur-Generaal aan het hoofd van Nederlandsch-Indië stond, heeft hij dan ook steeds blijk gegeven, de inzichten en handelingen van Michiels in hooge mate te waardeeren. In den aanvang stonden beide eenigszins „tegenover"—later stonden zij trouw „naast" elkander.

„het aanwezige personeel en het geheel verwerpen van „ons gezag".

Michiels ontving 25 Februari de eerste berichten van den opstand, terwijl hij zich te Padang bevond.

Het bleek, dat de vijand de redoute te Goegoeq Malintang [27]) had aangevallen en de sterkte te Padang Riboe-Riboe. Ook het Fort de Kock werd aangevallen, doch behalve bij Goegoeq Malintang had de vijand geen succes en ook hier zou dat zijn uitgebleven, indien de commandant te Fort de Kock tijdig te hulp was gekomen. Het Fort van der Capellen werd in den nacht van 24 op 25 Februari, op aandrang van den Ass. Resident van Tanah Datar verlaten, [28]) zonder dat de vijand zich nog had vertoond.

Alvorens Michiels van Padang oprukte zond hij circulaires naar verschillende hoofden met opdracht het gouvernement trouw te blijven.

Na drie dagen rapporteerde Michiels aan den Gouv. Gen. omtrent Batipoe. „Met uitzondering van een gedeelte, „dat zich onmiddellijk aan onze zijde schaarde, heeft dat

---

[27]) Goegoeq Malintang had een bezetting van 2 officieren, 12 Europeanen en 36 Inlanders onder den 2den luitenant Banzer. Bij den plotselingen aanval op het Kampement was de bezetting teruggetrokken op het reduit. Na vier dagen en nachten te zijn ingesloten geweest en gebrek te hebben gekregen aan alle leeftocht, terwijl meerderen gedood en gewond waren, besloot Banzer heimelijk met zijne mannen het reduit te verlaten, om zich te redden. Echter waren er drie gewonden, die niet mee konden. n. l. de sergeant-geweermaker Schelling, de Europeesche fuselier Marien en de Inl. fuselier Sosmito. Deze braven zouden achterblijven en bij de bestorming van het reduit de lont in het buskruit werpen. Zulks geschiedde.

Ter herinnering aan dit feit is bij Padang Pandjang, op de plek, waar het reduit heeft gestaan, een gedenknaald opgericht, die ver in den omtrek te zien is. Jaarlijks, op 28 Februari herdenkt het garnizoen dezen datum. Van de bezetting van Goegoeq Malintang kwamen er 6 Europeanen, 15 Inlanders en luitenant Banzer levend af. Zij werden allen gedecoreerd. De luitenant Banzer en de sergeant van Holy werden respectievelijk tot 1e en 2e luitenant bevorderd.

[28]) Voor dit feit werd de commandant met één jaar detentie gestraft.

„land het lot ondergaan van Lintau in 1832".

„De Regent en de Pamoentjaq, welke ik van dien „rang heb vervallen verklaard, zijn op het oogenblik nog „voortvluchtig in de wildernissen van de Merapi. Zij zul„len spoedig levend of dood worden uitgeleverd. De ge„deelten van Agam en de XX Kota's, die zich hadden „laten meeslepen, zijn gekastijd en tot plicht teruggebracht. „Zoo is het ook met de IV Kota's. Tanah Datar smeekt „om genade. Acht dagen na den verraderlijken aanval „was alles alzoo over, en het is mij aangenaam, uwe „Excellentie te kunnen verzekeren, dat geene verdere „gevolgen meer te vreezen zijn, dewijl ik mij vlei, dat „de kreet van oproer, door den regent van Batipoe zoo „onbezonnen aangeheven, in de meer Noordelijke distric„ten geen weerklank zal vinden".

De gewezen regent van Batipoe, Kali Radja van de soekoe si Koembang, gaf zich den 9den Maart over en werd verbannen naar Tjandjoer, waar hij het volgende jaar overleed.

De Pamoentjaq Nan Satoe, galar Radja Imbang, meldde zich 15 Mei en werd naar Ambon verbannen.

Behalve het verbanningsbesluit werd bepaald, dat het volk van Batipoe voortaan, evenals de overige Maleiers in de gewone heerendiensten zou deelen en dat den oproerig geweest zijnden landschappen de vergoeding werd opgelegd van al de geleden schade door het gouvernement, elk in hun ressort. Deze schadevergoeding f 11,634 aan zilver en f 155,456 in koper werd op f 25 na spoedig betaald.

Ten slotte werden in alle districten, die oproerig waren geweest de vuurwapenen ingeleverd en werd de aanmaak van nieuwe vuurwapens ten strengste verboden.

De beste beoordeeling van het gewicht van den opstand van Batipoe wordt verkregen door—zij het ook gedeeltelijk—kennis te nemen van hetgeen door den generaal De Stuers daaromtrent is gezegd, waarop de bestrijding gevolgd is door den Gouverneur Generaal Merkus, niet alleen gesteund door de officieele gegevens, maar

door een eigen oordeel dat over land en volk verkregen was, geruimen tijd nadat De Stuers de Bovenlanden had verlaten.

De Stuers zegt o. m.:

„De beweging heeft eene groote uitbreiding gehad. „Batipoe gaf het signaal van den opstand. Geheel Tanah „Datar, dat ons nooit was afgevallen, waar ons Fort van „der Capellen, ons oudste etablissement, nu verlaten werd, „en alle onze districten, die dat landschap omgeven, heb„ben aan den opstand deel genomen. In één woord, die „opstand schijnt algemeen te zijn geweest. De ramificatie „was zoo wèl geregeld, dat in een oogenblik alle berg„passen genomen, de bruggen vernield en overal onze „communicatiën afgesloten waren, terwijl meest alle onze „forten en posten bereids verlaten en afgeloopen waren. „Het getal slachtoffers moet aanmerkelijk zijn geweest en „de materieele verliezen, door de verwoesting ontstaan, „onschatbaar; maar hiervan zal men niets vernemen, het „is genoeg dat men nieuwe bijdragen kan leveren tot de „menigvuldige blijken van onverschrokkenheid en loffelij„ke volharding, welke de geschiedenis onzer wapenen op „Sumatra vervult en nieuwen luister bijzet".

Merkus schreef hierop:

„Bijna iedere regel dezer beschouwingen bevat eene „verkeerde voorstelling.

„De beweging van Batipoe heeft geene groote uit„breiding gehad. Zij heeft zich bepaald tot dat district, „dat onbeduidend is; en zich eenige oogenblikken uitge„strekt tot Fort de Kock in Agam en Fort van der Ca„pellen in Tanah Datar, het eerste op een afstand van „25, het andere op een van 10 à 12 palen van Batipoe „gelegen.

„Batipoe gaf, dit is waar, het signaal van den op„stand, maar n i e t geheel Tanah Datar nam aan dien „opstand deel. Dit bepaalde zich tot de kampongs aan „Batipoe grenzende die natuurlijk werden medegesleept. „Het Fort van der Capellen werd verlaten, maar zonder „nog aangevallen te zijn en zonder noodzakelijkheid, gelijk „de uitkomst van het tegen den Commandant gevoerd

„proces, dat door veroordeeling is gevolgd, heeft bewezen. „Wel ver van algemeen te zijn geweest, was de opstand „slechts partieel en waar de generaal gelezen heeft, dat „de ramificatie zoodanig geregeld was, dat in een oogen„blik de bergpassen ingenomen, de bruggen vernield en „de communicatiën afgesneden waren, laat zich niet ver„klaren, want juist het tegendeel heeft plaats gehad. In„derdaad mag men zich verwonderen, dat de voornaamste „bergpas, door welke de kolonel Michiels de Padangsche „Bovenlanden is binnengerukt, nauwelijks door de muite„lingen was bezet en dat de daarin bestaande, vrij aan„zienlijke brug niet vernield was geworden. Zoo weinig „waren de communicatiën gestremd, dat twee compagnieën „zonder de minste ontmoeting van Pajakoemboe naar Fort „de Kock zijn getrokken en de zwakke bezetting van „Fort van der Capellen, uit 40—meest inlandsche—man„schappen bestaande, met een gering verlies, door den „bergpas van Tandjoeng Alam, de hoofdplaats Pajakoemboe „heeft bereikt.

„Hoe de generaal kan beweren, dat alle onze posten „en forten bereids verlaten of afgeloopen waren, is moeilijk „te begrijpen, daar alleen het fort Goegoeq Malintang is „bezweken, hetgeen zelfs niet gebeurd zou zijn bij aldien „de luitenant-kolonel Neuhaus van het naburig Fort de „Kock was voortgerukt. Verder is geen enkel fort berend „of afgeloopen. Het getal slachtoffers is niet belangrijk „geweest; het heeft zich bepaald tot 2 alleen reizende „officieren en 2 geïsoleerde ambtenaren. Wel ver dat de „materieele verliezen door verwoesting „onschatbaar" zou„den zijn geweest, hebben deze bij een nauwkeurige „taxatie, naar welke zij door de bevolking is vergoed, aan „Gouvernements goederen bedragen f 133,441,46, en aan „particuliere eigenaren f 25,829,92; bedragende deze laat„ste som 50 à 60 pCt. van de wezenlijk door ambtenaren „of officieren geleden schade.

„Hiervan, beweert de generaal, zou men niets ver„nemen; maar integendeel is van dit alles de minste bij„zonderheden gebleken, en het is dus niet genoeg geweest, „zooals op eene bittere wijze wordt te kennen gegeven, „nieuwe bijdragen te leveren tot militairen roem. De met

„zooveel eenvoudigheid en nederigheid opgestelde rappor-
„ten van den kolonel Michiels lezende, zal niemand daar-
„in de strekking vinden, welke hier het bestuur wordt
„aangevreven; en het is juist daarom mijns inziens, dat
„de zucht, om op de verdienstelijke militaire macht te
„smalen, nauwelijks verschoonbaar kan worden geacht bij
„hem, die eenmaal aan haar hoofd gestaan.

„De generaal De Stuers vermeent verder, dat de
„opstand van Batipoe een tegenhanger zou zijn van dien
„van Bondjol. Intusschen is geen der kenmerken van den
„laatsten te vinden in den eersten. Noch godsdienstig,
„noch staatkundig fanatisme zijn de drijfveeren van Ba-
„tipoe's opstand geweest. Geen enkele trek van des gene-
„raals schildering van den Bondjolschen langdurigen,
„hardnekkigen en kostbaren oorlog kan dienen voor de
„Batipoesche onderneming, die zonder groote inspanning
„en kosten binnen weinige dagen werd onderdrukt. Geheel
„strijdig met het gebeurde is de voorstelling, dat „„de
„„pogingen, die de onzen hebben aangewend om het op-
„„roer te dempen, hopeloos waren; dat het overwinnen
„„was of sterven, dat het met geringe detachementen ge-
„„lukt is zich overal dag te maken en de verlaten en
„„afgeloopen posten weder zoo goed mogelijk te bezetten"
„„enz. . . . . .

„Uit de rust, welke gedurende zijn bestuur in de
„Padangsche Bovenlanden heeft bestaan, wil de generaal
„De Stuers bewijzen, dat de Inlander niet tegen ons zal
„opstaan, als er orde bestaat en men zich vreedzaam jegens
„hem gedraagt. Hiertoe ligt opgesloten dat thans, naar des
„generaals meening, het tegeendeel zou plaats hebben ge-
„had. Intusschen durf ik plechtig verklaren, dat in alle
„de Sumatrasche binnenlanden de meest mogelijke orde
„heerschte; dat een geregeld, zacht en leidend bestuur
„het minder verdraagzaam militair gezag, hetwelk gedu-
„rende den Bondjolschen oorlog noodwendig meer moest
„gelden, had vervangen; dat geene voorbeelden bestonden
„van mishandelingen of verongelijkingen; dat geene op-
„brengsten hoegenaamd worden geheven en daartegen alle
„diensten geregeld betaald. Ofschoon dus gaarne met den
„generaal instemmende, dat de inachtneming van al het

„voorschrevene moet leiden tot stille onderwerping, zou „men verkeerd doen daarop volkomen staat te maken, „gelijk uit het met Batipoe gebeurde genoegzaam is ge„bleken. Juist dit voorbeeld is alles afdoende, omdat dit „hoofd door het blind in hem gesteld vertrouwen geheel „op zichzelven was gelaten, buiten bemoeienis van eenig „Europeesch ambtenaar en vrijgesteld van alle diensten, „zelfs tegen betaling; en desniettemin is de regent, die „'s Gouvernements-inkomsten en gunsten genoot en door „het Gouvernement niet in het minst bemoeilijkt werd, „opgestaan.

„Wanneer dit alles nu naar waarheid is voorgesteld, „zooals ik Uwe Excellentie [29]) plechtig durf verklaren, „tengevolge niet alleen van de geloofwaardigste rapporten, „maar ook van eigen ondervinding — dan vraag ik met „wat recht een ambtenaar, [30]) hoe kundig en bekwaam „ook, op 5000 mijlen verwijderd en sedert 12 jaar vreemd „aan het bestuur, enkel naar eigen, en ik moet zeggen, „verouderde voorstellingen, kan en mag verklaren, dat „het antwoord op de vraag, wat den regent van Batipoe „tot zijnen verraderlijken stap heeft kunnen bewegen, dat „dit antwoord, waarbij deze stap wordt toegeschreven aan „kuiperijen, eene inwendige partij van woelgeest, roof en „plunderzucht, „„met zekeren dwang is opgesteld door „„iemand, die de kunst verstaat de zaken te verbloemen?""

„Buiten twijfel is het intusschen dat het verraad „van den regent van Batipoe die oorzaken, en waarschijn„lijk ook teleurstelling en heerschzuchtige inzichten tot „grond heeft gehad. Hij zelf heeft niet anders verklaard „dan dat hij aan een tegenover hem staande partij heeft „moeten toegeven. Aan rooven en plunderen onder be„scherming van onze wapenen gewoon, genoodzaakt ge„weest om zich, bij de verovering der XIII Kota's, daar„van te onthouden, was het bekend, dat hij daarnaar „haakte en gaarne bij de gezaghebbers aandrong op uit„breiding van gezag en gebied, hetwelk naar zijne be-

---

[29]) dat was: de Minister van Koloniën.

[30]) hiermede bedoelt Merkus den generaal De Stuers.

„grippen niet dan met geweld was te verkrijgen. Als 's „Gouvernements bondgenoot had hij, dit mag men ver„moeden, verwacht meer gezag over naburige landen te „verkrijgen dan de politieke verhoudingen hebben toege„laten hem te vergunnen. Ziedaar de oorzaken, welke, „hetzij gezamenlijk of ieder afzonderlijk, den regent van „Batipoe hebben gedreven tot daden, waarvan hij de „roekeloosheid te laat heeft ingezien.

„Het zal, zoo ik vertrouw, niet noodig zijn omtrent „dit onderwerp hier meer bij te voegen, zullende het „vorenstaande voldoende zijn om Uwe Excellentie te over„tuigen, dat de nota's van den generaal De Stuers met „te veel voor- en tegeningenomenheid zijn geschreven, „om den inhoud niet met de uiterste behoedzaamheid aan „te nemen".

Het is, ter beoordeeling van den toestand, wellicht hier de plaats om aan te halen, wat Michiels in zijn z. g. „standaardbrief" aan de Hooge Regeering in Holland (waarop later zal worden teruggekomen) schreef en hetgeen hij reeds in 1839 aan den Commissaris van het Gouvernement voor Sumatra had geschreven, n. l.:

„Het is niet alleen in dienstverrichting, onder den „directen invloed van dwang, dat er een in het oogloopend „verschil is tusschen den Maleier van 1837 en dien van „den tegenwoordigen tijd, maar zelfs in zijn uiterlijke „houding en gebaren. Met de bewustheid, die hem thans „in het algemeen bezielt, de vruchteloosheid en schadelijk„heid voor hem zelven, van alle pogingen tot openbaren „opstand, of van het op den duur voeren van oorlog tegen „ons, heeft hij, zonder tot laagheid te vervallen, zijn vori„gen trots gebogen tot eene eerbiedige en lijdzame gehoor„zaamheid ten aanzien van den Europeaan in het alge„meen, en in het bijzonder van die gebieders, welke met „hem weten om te gaan en die hij als braaf en eerlijk „heeft leeren kennen. Het gematigd gebruik, van de over„winning gemaakt, eene matiging, aan zijne eigen geaard„heid en gebruiken geheel vreemd, heeft hem achting „voor, vertrouwen in ons bestuur doen op vatten.

„Toen ik op dat tijdstip (1839) en nog zooveel later

„mijn vertrouwen uitdrukte op den beter gevestigden stand „van zaken, kon ik zeker niet vermoeden dat mijne be„spiegelingen zoo spoedig den toets der ondervinding zou„den moeten doorstaan op eene wijze, die alle omstandig„heden in zich vereenigde om het geval indrukwekkend „en, althans oppervlakkig beschouwd, gevaarlijk te doen „voorkomen.

„De sedert 19 jaren getrouwe bondgenoot van het „Gouvernement in alle gevoerde oorlogen, wiens eigen „belangen zoo nauw aan die van het Gouvernement ver„bonden waren; het onder onze bescherming rijk en „machtig geworden volk, welks middelen men gewoon „was geworden te beschouwen als een vast deel onzer „eigen macht, gaat in eens over tot het smeden van een „ontwerp, dat op niets minder doelde dan de verdelging „van het aanwezig personeel en het geheel verwerpen „van ons gezag; een ontwerp, zoo geheim gesmeed, dat „het niet dan door zijne directe uitwerkselen, moord en „brandstichting, erkend werd. Dit was zeker een verras„send schouwspel, hetwelk vrees voor dadelijke noodlottige „gevolgen kon rechtvaardigen, zoowel als het geschikt was „om bij den oppervlakkigen aanschouwer het denkbeeld „te versterken van de hardnekkige vijandelijke gezindheid „der volkeren van Sumatra in het algemeen, en dus ook „wantrouwen in de toekomst te doen geboren worden. „Echter, terwijl de toedracht der zaak en de wijze, waar„op deze beslecht werd, het gevoel van een dreigend „groot gevaar verzwakken, ligt in de aandachtige be„schouwing der drijfveeren een in alle opzichten bevredi„gend bewijs opgesloten van onzen toenemenden zedelijken „invloed en van de goede, geregelde werking van ons „bestuur.

„De muiterij van Batipoe, anders kan ik haar niet „noemen, ontdaan van de schrikbeelden der verrassing, „blijft dan een dier voorbijgaande opschuddingen, welke „in wingewesten steeds verwacht kunnen worden, maar „die nimmer van een aard zijn om de grondvesten van „ons politiek bestaan in het minst te doen wankelen, „wanneer het kwaad met eenige veerkracht wordt tegen„gehouden, enz., enz."

Toen de opstand gedempt was, vaardigde Michiels eene proclamatie uit, waartoe een samenkomst te Fort van der Capellen werd uitgeschreven. Die vergadering, in tegenwoordigheid van duizende Maleiers gehouden, voldeed geheel aan de verwachting: geen der hoofden ontbrak, allen vertoonden zich in hunne fraaiste kleeding; onder allen heerschte de beste geest.

Na afloop der vergadering had eene wapenschouwing plaats, die grooten indruk maakte; en Michiels kon naar Padang terugkeeren met de volkomen overtuiging, dat de rust niet alleen geheel hersteld, maar zelfs beter verzekerd was dan ooit te voren.

Michiels werd benoemd tot Commandeur der Militaire Willemsorde.

In een brief van Maart 1842 behandelde Michiels een voorstel om af te wijken van het en 1833 aangenomen systeem om „de bevolking te laten in het bezit harer politieke en huishoudelijke rechten, daar de omstandigheden machtiger waren geworden dan de geschreven wetten, en naarmate de invloed onzer ambtenaren veld won, dit beginsel onmogelijk onveranderd kon blijven.

De aanleiding tot onzen oorlog op Sumatra was reeds „bemoeienis met een ons geheel vreemde zaak"; na dien oorlog 12 jaar te hebben gevoerd kwam men op het denkbeeld, dat de ondervonden tegenstand gevolg was van „den afkeer der bevolking van vreemde regeering", eene erkenning, daadzakelijk gelogenstraft door ons aanwezen in de binnenlanden en door onze bemoeienis in een inwendigen oorlog, waarvan het doel was: hervorming van politieke „en huishoudelijke aangelegenheden".

Michiels vervolgt dan:

„Het is overigens geenszins mijn doel, de wijsheid „te betwisten der inzichten, welke destijds tot dien maat„regel hebben aanleiding gegeven; gunstigen moreelen „invloed heeft deze echter niet mogen hebben;—mogelijk „omdat het oogenblik, daartoe gekozen, een oogenblik was, „dat de kansen des oorlogs voor ons min gunstig waren, „en dat daarom de wantrouwende Maleier in de genomen

„beschikking eerder eene stille bekentenis van onmacht „onzerzijds meende te zien dan een gevolg van meer libe„rale beginselen. En thans nog, wanneer hier te lande „soms gesproken wordt van de publicatie, in het algemeen „bekend onder den naam van „plakkaat pandjang", dan „is gewoonlijk een glimlach het eenige, waardoor de Ma„leier zijne gedachten verraadt, of liever waarmede hij „die omsluiert.

Na, aan de hand der geschiedenis, te hebben beschreven, hoe langzamerhand de bemoeiïng van het Nederlandsche bestuur met de inwendige aangelegenheden der Maleische maatschappij als vanzelf kwam en noodzakelijk was ook, zegt Michiels in zijne beschouwingen:

„Ik wil bij dit alles in geenen deele beweren, dat „het voorzichtig of doelmatig zoude zijn, onze begrippen „en instellingen aan den Maleier op te dringen; maar „wel, dat bij hem tot verbeteringen eene strekking bestaat, „waaraan het thans de taak van 's Gouvernements amb„tenaren is, eene leiding te geven; en dat onze zedelijke „invloed zoodanige hoogte bereikt heeft, dat die bemoeie„nis noch ontijdig, noch aanstootelijk zal wezen, maar, „integendeel, den Inlander welgevallig".

En nadat Michiels had aangegeven hoe onze zedelijke invloed op Sumatra steeds gelijken tred gehouden had met den voor- of achteruitgang onzer gewapende pogingen om de souvereiniteit te verkrijgen, vervolgt hij:

„Het was naarmate dat die pogingen aan ons be„staan in de binnenlanden meer kracht en duurzaamheid „schenen te verzekeren, dat eene werkelijke toenadering „van den inboorling tot het Europeesch bestuur heeft „plaats gehad; en terwijl hij meer vertrouwen leerde ves„tigen in de politieke bedoelingen van het Gouvernement, „vermeende hij ook, bij een nauwer verkeer met de Eu„ropeesche bestuurders, in hunne beginselen en hande„lingen een soliederen waarborg te vinden dan bij zijn „eigen hoofden, voor eene onpartijdige en onbaatzuchtige „rechtsbedeeling. Hij wilde daarom gaarne, hij vorderde „zelfs, dat diegenen, welke over de grootere belangen des „lands konden beschikken, ook van zijne huishoudelijke

„zaken kennis namen, en gevoelde zijn trots minder be-
„leedigd bij gehoorzaamheid aan de macht, voor welke
„allen hadden moeten bukken, dan door zich, zelfs in de
„minste zaken, de beoordeeling of beslissing zijner land-
„genooten te onderwerpen.

Getrouw aan het beginsel van Van den Bosch, dat het eiland Sumatra, tot aan het rijk van Atjeh [31]) onder Nederlandsch gezag zou worden gebracht, achtte Michiels het oogenblik gekomen om de riviermonden aan de Oostkust te bezetten. Hij verklaarde hoe, met de kaart in de hand, de handel der binnenlanden door gebruik te maken van de goed bevaarbare rivieren naar de Oostkust, een wel is waar langeren, maar ook vrij wat gemakkelijker weg naar de Oostkust had, dan door de wegen over het hooge gebergte naar de Westkust te volgen. Door de modderige en onvaste Oostkust waren de rivieren vrijwel de eenige communicatiewegen en door de mondingen dier rivieren te bezetten was de handel geheel in onze handen. Voor de landsinkomsten, die bestonden uit het heffen van in- en uitvoerrechten (daar de bevolking geen belastingen betaalde) was deze bezetting van groot belang. Bovendien konden thans in die niet geoccupeerde gebieden zich uitgewekene slechte elementen uit het door ons bezette gebied, verzamelen en invallen doen in ons gebied, wat inderdaad gebeurde.

Door de houding van Engeland, dat vreesde voor differentiëele rechten bij het bezetten der riviermonden aan de Oostkust en wellicht onder den invloed der waarschuwingen van den generaal De Stuers, die bij eene „overhaaste uitbreiding op Sumatra" vreesde voor financiëele uitputting en uitputting van het Indische Leger, was de Hooge Regeering tegen de invoering van de voorstellen van Michiels, doch werd hij uitgenoodigd zijne inzichten omtrent de door de Hooge Regeering gewenschte wijzingingen in die voorstellen nader bekend te stellen. Dit geschiedde middels zijn z. g. „standaardbrief" van 3 October 1842, van welk stuk Kielstra beweert, „dat de

[31]) Bij het Londensche tractaat van 1824 was het Atjehsche rijk buiten onze belangensfeer gesloten.

„lezing daarvan onmisbaar is om de bekwaamheid van „den schrijver als staatsman te kunnen beoordeelen". Daar het voor dit overzicht geen zin heeft het geheele stuk hier over te nemen, moet volstaan worden met enkele aanhalingen daaruit.

Na aan de hand van de geschiedenis onze vestiging van gezag te hebben gerecapituleerd zegt Michiels:

„De wederzijdsche inspanning, waarvan het beleg „van Bondjol het strijdperk was, heeft den maatstaf ge„geven van de wederzijdsche krachten; en de overwin„ning, wanneer daavan een geschikt gebruik werd ge„maakt, moest ook, en beslissend, het overwicht aan onze „zijde brengen. Vandaar, dat de latere vorderingen zoo „snel en gemakkelijk zijn gegaan; vandaar, dat alle plaats „gehad hebbende of nog te verwachten schokken niets „aanduiden dan de vruchtelooze stuiptrekkingen van een „overwonnen en verbroken geest van tegenstand".

En verder:

„Neen, het is niet bloot aan het wisselvallig geluk „van wapenen, dat de tegenwoordige stand van zaken te „danken is; het is nog minder op eene permanente aan„wending van materiëele dwangmiddelen, dat het behoud „daarvan en de verwachtingen in de toekomst afhankelijk „zijn; er is geen voorbarigheid, geen onvoorzichtigheid „in gelegen, aan de impulsie te gehoorzamen, welke een „gelukkige samenloop van omstandigheden aan het rad „der fortuin gegeven heeft. Ik ga verder: geen eeuw, ook „geen vijf en twintig jaren behoeven aan de onderwerping „van Sumatra besteed te worden; een jaar, de wil alleen „is voldoende om aan het ontwerp in den ruimsten zin „ook zijn volle beslag te geven;"

waarna de schrijver de, hierboven reeds vermelde, inzichten met betrekking tot den handel, de afsluiting der riviermonden aan de Oostkust, behandelt en verder zegt:

„Herhaaldelijk mocht ik reeds trachten te ontvou„wen door welken, uit den aard zelve woelingen, die deze „gewesten zoolang hebben geteisterd, ontsproten samenloop „van omstandigheden het voor den Sumatraan, van welke „partij ook, eene noodzakelijkheid was geworden, zich aan

„het Europeesch gezag, in bestuur, als eenigste redmiddel, „vast te grijpen. De verhouding daaruit geboren, met be„trekking ook tot het huishoudelijke, heeft mij in de ge„legenheid gesteld, meer speciaal aan te toonen, welken „nauwen vereenigingsband wederkeerig belang daarstelde „en welke waarborg daarin gevonden kan worden voor „de bestendigheid van vrede en rust. Ook hierin heeft de „ondervinding van vijf achtereenvolgende jaren mijne „voorspellingen en beschouwingen gerechtvaardigd, al „mocht dit gezegde schijnbaar worden tegengesproken „door de gebeurtenissen van 1841, of den opstand van „Batipoe.

Na oorsprong en toedracht dezer gebeurtenissen — reeds bekend—te hebben behandeld, zegt Michiels:

„Bij de aandachtige beschouwing der oorzaken, die „daartoe aanleiding hadden gegeven, zal gemakkelijk ver„staan worden, dat de gebeurtenissen van 1841, wel verre „van een bewijs op te leveren van voortdurende vijande„lijke en onrustige gezindheid van den Sumatraan in het „algemeen, haren grondslag hadden in den wrevel, welke „de bevestiging van de rust en ons gezag aan oenige „woelgeesten gaf, en in een samenloop van drogredenen, „uitsluitend voor Batipoe van werking. De uitslag heeft „daarom het zegel op ons zedelijk, zoowel als materieel „overwicht gedrukt".

Ten opzichte van zijne verwachtingen, van den beginne af gekoesterd merkt hij op:

„Toen ik in 1837 nogmaals naar deze kust gezon„den werd, kwam ik voor Bondjol aan; wel niet wanho„pende aan het nemen van die plaats, maar met beschou„wingen omtrent de toekomst, niet vleiender dan door „mij in vroegere jaren gekoesterd.

„Al spoedig echter overtuigde mij een blik, gewor„pen op de algemeene gedaante van zaken, van het aan„wezen eener crisis, die wel, bij kwaden afloop, ons totaal „verlies zou kunnen tengevolge hebben, maar ook, en nog „zekerder, bij gelukkigen uitslag eene geheele politieke „hervorming voor Sumatra moest teweeg brengen. De „sleepende wijze, waarop van onze zijde het beleg werd

„voortgezet; de geheel verweerende en flauwe tegenstand „der belegerden; nog meer de zoo onverschillige houding. „door alle binnenlandsche volkeren aangenomen en de in „het oogloopende omstandigheid, dat al onze strijdkrachten „gedurende twee jaren op één punt waren beziggehouden, „zonder dat, niettegenstaande den zoo noodlotigen afloop „der bestorming van 4 December 1836, de minste diversie „werd beproefd, in de ontbloote flanken zoomin als in den „rug onzer legermacht,—dit alles waren zoovele materieele „bewijzen van wederzijdsche zedelijke, zoowel als licha„melijke afmatting. Terwijl wij slechts naar het eindigen „van het beleg haakten om ons uit den neteligen toestand „gered te zien, waren de volkeren van Sumatra er van „lieverlede toe gekomen, om aan de vruchteloosheid van „den tegenstand tegenover onze volharding te twijfelen, „en om althans met lijdzaamheid de beslissing af te wach„ten van het soort van kampgevecht, in het beknopt be„stek der vallei van Alahan Pandjang besloten.

„Bondjol werd genomen, en van dat oogenblik af „begon voor Sumatra een nieuwe tijdkring. Men meene „echter niet, dat, weder bekomen van den schrik voor „onze wapenen en van zijne afmatting hersteld, de Suma„traan opnieuw zou kunnen botvieren aan de woelziekte, „die voorheen bij hem een eigenaardige karaktertrek „scheen te vormen, maar waarvan mogelijk wel een deel „mag worden toegeschreven aan de omstandigheid van „eenen langdurigen burgeroorlog.

Hierna beschrijft Michiels hoe het slechten der versterkingen van de Maleiers, overal; het verdwijnen der wapenfabrieken; het leiden van het goede in de Maleische maatschappelijke instellingen, door zedeloosheid en regeeringloosheid tot nog toe gedrukt; de bescherming tegen een ontzenuwend bestuur van fanatieke priesters en de als vanzelf daarmee gepaard gaande inmenging van het bestuur in maatschappelijke aangelegenheden, hadden geleid tot „het bereiken van deze hoogte, dat het verschil, „het materieel en zedelijke verschil, uitmaakt tusschen „dit en alle vroegere tijdperken van onze vestiging op „Sumatra; een doel, tot welks bereiking geweld van wa„penen wel een blind bijwerktuig is geweest, maar dat,

„eens bereikt zijnde, in zich zelf een beteren waarborg „dan geweld, voor de stabiliteit bevat.

„Onze souvereiniteit wordt meer openbaar erkend, „berust ook op solieder grondvesten dan zelfs op Java, „omdat aldaar het inlandsch bestuur een afzonderlijk ge„heel uitmaakt, waaraan het denkbeeld van zelfstandigheid „zoude kunnen worden gehecht, maar wij hier, zooals ik „vermeen voldoende te hebben bewezen, een integreerend „deel uitmaken van het staatslichaam zelf; een deel, dat „niet gemist kan worden, zonder alles te doen wegvallen „tot een nog verderfelijker staat van regeeringsloosheid dan „voorheen ooit bestaan heeft.

Ten slotte merkte Michiels met betrekking tot onze bemoeienis met het inlandsch bestuur op:

„Ons streven moet niet zijn om onze wetten aan „den Maleier te geven, maar zijne eigene, op zich zelf „voor land en volk meestal zeer doelmatige wetten en „gebruiken eene geregelde werking te verzekeren.

En voorts:

„Alleen de niet-bemoeienis met het inlandsch be„stuur, moet ik rondborstig verklaren, schijnt mij geheel „onmogelijk voor te komen, omdat buiten die bemoeienis „geen inlandsch bestuur bestaat; omdat eene wijze bemid„deling en leiding om zoo te zeggen de volstrekte voor„waarde is van ons politiek bestaan, zooals ze ons ook „alleen de voordeelen kan waarborgen, die uit het bezit „der binnenlanden kunnen verwacht worden.

„Zeker brengt dit de noodzakelijkheid mede van „eenig meer personeel en van eene goede keuze van „ambtenaren, maar dit bezwaar is niet zoo groot als bij „den eersten aanblik zou schijnen. Ook hierin hebben tijd „en omstandigheden eene bemiddelende werking gehad; „de inlander ziet niet meer, zooals voorheen, in elken „kleinen post-commandant den vertegenwoordiger der „Compagnie, en de misslagen, welke door den eenen of „anderen ambtenaar mochten begaan worden, weet hij „zeer wel af te scheiden van 's Gouvernements ware be„doelingen; elkeen weet dan den weg te vinden tot hooger

„beroep.

Wanneer hierboven aan de beschouwingen en uitspraken van den civielen en militairen gouverneur Michiels meer ruimte is gegeven dan voor een, „Overzicht van de geschiedenis" te verwachten was, dan geschiedde zulks, omdat deze man—zooals de oud-minister E. de Waal het uitdrukte,—de grondvester is geweest van den zoo eigenaardig hechten Nederlandsch-Maleischen staat—de Padangsche Boven- en Benedenlanden genaamd—een ware „parel" aan Nederlands kroon, en de juistheid zijner inzichten door de geschiedenis is bewezen.

Tengevolge van de, door den Kolonel Michiels ingediende adviezen, had eene reorganisatie van het bestuur en van de krijgsmacht ter S, W. K. plaats, bestaande in eene nieuwe groepeering der landschappen met terugtrekking van ons bestuur uit de districten Padang Lawas, Tamboesei, Panei en Bila, terwijl de krijgsmacht aanmerkelijk verminderd werd.

Aan den Kolonel Michiels werd bij Gouv. Besluit van 14 September 1843, de titulaire rang van generaalmajoor toegekend.

Zooals Michiels voorspeld had, waren de volgende rustverstoringen niet van schokkenden aard. Ze zullen echter, volledigheidshalve worden behandeld.

Behalve eenige onrust in het Tapanoelische, welke met eene militaire machtsvertooning eindigde had in 1844 een opstand plaats in Pau, nabij Padang, die zich aanvankelijk ernstig liet aanzien en waardoor Padang in staat van beleg werd verklaard; maar na een gevecht in Loeboeq Lintah kwam alles weer tot de gewone rust terug.

Een expeditie naar Soengei Pagoe (zuidelijke districten en naar de III Kota's liepen—althans tijdelijk—gunstig af. Soengei Pagoe moest echter ten tweeden male bezocht worden (luit. kol. van Swieten). Teneinde de regeeringloosheid in dit landschap te doen veranderen in orde en rust, bleef dit landschap tijdelijk bezet. Dat ons bestuur het vertrouwen der hoofden en der bevolking wist te winnen moge blijken uit het feit, dat een maand later de

afgezanten der hoofden te Singkara bij den generaal Michiels kwamen aandringen op annexatie van Soengei Pagoe, omdat alleen daardoor rust en orde zouden kunnen worden verzekerd. Dit geschiedde, en werd door den Gouv. Generaal goedgekeurd. (Augustus 1845).

In Maart 1847 had eene excursie plaats naar de Bàtang Taro districten, waar de opziener van het établissement was overvallen. De geheele beweging was het gevolg van opruierij en werd door den luit.-kol. Van der Hart tot rust gebracht.

In Mei van datzelfde jaar was een opnemingsbrigade onder den 2den luitenant Donleben door Zuid-Niassers aangevallen. Een troepenmacht onder Van der Hart landde in de Lagoendi-baai en werd onwelwillend ontvangen. Bij verder voortrukken naar het binnenland zelfs aangevallen. Na tuchtiging der kampong Hilidjamafae keerden de troepen terug.

In datzelfde jaar waren in Sipirok onlusten uitgebroken naar aanleiding van de invoering der vaccine, die —volgens opruiers — alleen diende om de kinderen een onuitwischbaar teeken van dienstbaarheid aan het Gouvernement te geven. Door troepen uit Padang Sidempoean onder den Kapitein Moltzer en—na terugkomst uit Nias —door troepen onder Van der Hart werden de onrustige elementen tot de orde gebracht.

Een bedreiging van Padang Sidempoean door 70 à 80 „vagebonden" in 1847 en een aanval van onzen post te Singkel door Atjehsche zeeroovers in 1849 verdienen nauwelijks vermelding, evenmin als een opstand in December in 1848 in Priaman, die met een machtsvertooning afliep.

Intusschen werden de voorbereidingen gemaakt voor de 3e Balische expeditie, die geleid zou worden door den generaal Michiels en die daarom als civiel- en militair gouverneur van S. W. K. werd vervangen door den generaal

J. VAN SWIETEN 1849—1858.

Het is bekend, dat de generaal Michiels den 25sten

Mei 1849 bij de 3e Balische expeditie sneuvelde.

De Indische Regeering schreef in het officieel nieuwsblad bij zijn dood:

„Zelden heeft in Nederlandsch-Indië iemand meer „uitgeblonken door dapperheid en roemrijke wapenfeiten; „zelden bezat iemand zoo zeer het vertrouwen der troepen, „die hij steeds tot overwinning voerde; maar zelden heeft „iemand tevens meer schranderheid en doorzicht in daden „van burgerlijk bestuur aan den dag gelegd, zoodat het „in hem twijfelachtig blijft, of hij meer schitterde door „krijgsbeleid, dan uitmuntte door ervaring in de kunsten „des vredes".

De metalen gedenkteekenen op het Waterloo-plein te Batavia en op het Michielsplein te Padang opgericht door de dankbare tijdgenooten, mogen nog in lengte van jaren de herinnering levendig houden aan den man, die zoo groote diensten aan Vaderland en Koloniën bewezen heeft; die de karaktereigenschappen bezat, welke voor een groot man vereischt worden een vaste hand, een vaste wil, bijzonder zelfvertrouwen en die ook, door kennis en beleid, die eigenschappen tot zegen van het hem toevertrouwde gewest wist aan te wenden.

Onder het bestuur van van Swieten was Nias herhaaldelijk het onderwerp nzer staatkundige en militaire bemoeiïngen; ook tegen de Batoe-eilanden moest krachtig worden opgetreden, (1850).

In 1851 deden Toba-Battaks een inval in Gouvernementsgebied en werden getuchtigd.

In 1854 moest de militaire macht optreden in Padang Lawas, waar, na onze verlating, eene regeeringloosheid was ontstaan, die aanleiding gaf tot voortdurende onlusten. Het gevolg was meerdere bemoeienis met Padang Lawas.

In 1855 en 1857 hadden wederom herhaalde onlusten in de Battaklanden plaats; in 1857 werd Singkel wederom door zeeroovers bedreigd.

Al het hierboven vermelde had betrekking of op de geheel of nagenoeg onafhankelijke grensbewoners, of

op de feitelijk even onafhankelijke eilanden. In het rechtstreeks aan ons gezag onderworpen gebied van S. W. K. werd de toestand steeds meer geconsolideerd; de rust bleef ongestoord, de welvaart nam toe.

De generaal Van Swieten stelde dan ook vermindering van troepen voor.

Uit het oude garnizoensbataljon ontstond het 17e bataljon.

Na Van Swieten kwam de generaal S. Meis (1858—1861) onder wiens bestuur eene excursie naar de Mentawei-eilanden plaats had.

Vermeldenswaard is ook een hevige aard- en zeebeving op 16 Februari 1861, die groote verwoestingen aanrichtte te Natal, Siboga, Baros, Singkel (waar het heele etablissement verwoest werd), Poeloe Tello en Lagoendi. In de laatstgenoemde plaats was de bezetting, voorzoover niet met de zee medegevoerd, gevlucht. Uit verschillende omliggende kampongs kwam het volk rooven en plunderen, hetgeen nog van het ingestorte etablissement te rooven was. De bezetting was weerloos, doordat de wapens verloren waren gegaan, en werd zelfs bedreigd door de roovers. Alleen de kampong Fadoro bood hulp. Boodschappers naar Goenoeng Sitoli brachten uitkomst. De kapitein van Heemskerck kwam met prauwen, die de bezetting naar Goenoeng Sitoli overvoerden.

In 1863 werd Zuid-Nias voor dit rooven getuchtigd, waarbij de Kampongs Hilibobo, Orahili en Botohosi werden verbrand.

De generaal Meis [32]) vertrok wegens ziekte naar Holland en werd vervangen door den Jhr. C. A. de Brauw, die slechts kort aanbleef. (tot 1862). Deze „held van Dja-

[32]) Met zijn opvolger, de Brauw, kon hij wel dienen als een schitterend bewijs voor de waarheid der stelling, dat de opleiding tot officier, tijdens het bestaan der militaire school te Semarang, in Indië waarlijk niet voor die in het moederland onderdeed. Beide paarden aan degelijke militaire kennis ook algemeene ontwikkeling, helder doorzicht en hoog plichtbesef; waar zij tot burgerlijk bestuur geroepen werden, stelden zij de verwachtingen der Regeering allerminst te leur.

garaga", die ons gezag op Palembang op hechte grondslagen had gevestigd, heeft zich ter S. W, K. alleen kunnen doen kennen door zijn advies inzake het voorstel tot afschaffing op S. W. K. van de „adat poesaka", het erfrecht der Maleiers, waarbij de erfenis des vaders overgaat op de kinderen van de zusters of op de zusters of broeders of verdere bloedverwanten van moederszijde (Matriarchaat).

Een Staatscommissie had er de aandacht op gevestigd, dat dit recht, met het soekoe-bestuur, nadeelig werkte op de zedelijke en materieele ontwikkeling des lands. Dit erfrecht zou ontleend zijn aan een legende, waarbij een vader geen steun en hulp ondervond van zijne zoons, maar wel van zijne zusters kinderen; zou afkomstig zijn van uit een tijd, waarin de vader van een kind niet met zekerheid was aan te wijzen; zou wellicht zin hebben in een tijd toen de Maleier, met zijn geweer in de hand rondzwierf, zonder iets te doen, gaande van de eene vrouw naar zijn andere, die elk verschillende woonplaatsen hadden. Hij behoefde alleen te werken wanneer hij in de eigen soekoe was en wel ten voordeele van zijn eigen soekoe; voor zijn eigen kinderen werkten de broeders van zijne vrouw. Dit zou aanleiding geven tot luiheid en onverschilligheid. Toen het land rustig werd; vestigden de Maleiers zich vaster, hadden ze behoeffe aan het gezinsleven en vervloekten het erfrecht, waardoor hunne kinderen verstoken bleven van de vruchten van eigen arbeid; enz. enz. en ten slotte zou de Maleische Vrouw, die alleen stond voor de opvoeding harer kinderen en die zoolang mogelijk haar jeugd en schoonheid wenschte te bewaren in concurrentie met hare andere medevrouwen, daarvoor haar toevlucht nemen tot „avortement".

Een warm pleidooi voor de afschaffing van de adat poesaka leverde de toenmalige chef van den staf te Padang, A. J. Andresen. Daartegen pleitte de resident der Bovenlanden H. M. Andrée Wiltens, die beweerde, dat voorstellen van den heer Andresen „op niets meer of minder neerkomen, dan om het gandsche Maleische staatsgebouw te sloopen en op geheel nieuwe grondslagen weer op te trekken", voorts, dat de adat ook hare goede zijde had n.l. onvervreemdbaar bezitsrecht, waardoor armoede voor-

komen werd, dat wellicht het gevolg zou zijn, wanneer het soekoe-eigendom, persoonlijk eigendom werd; dat verder de bevolking hare afschaffing niet verlangde; dat welvaart, rust en tevredenheid onder het volk heerschten en het dus roekeloos zou zijn den goeden gang van zaken, waarvan het ontstaan zooveel opofferingen, volharding en beleid had gevorderd, te verstoren.

Generaal de Brauw gaf ter zake een helder en uitgebreid advies, waarmede de Regeering instemde en waardoor de adat poesaka gehandhaafd bleef. Omtrent dit onderwerp is zeer veel geschreven en getwist. In de Benedenlanden is—omdat de Maleier wellicht veel langer onder ons gezag heeft gestaan en niet meer zoo sterk aan zijne adats hecht—wel eens de wensch geuit om het erfrecht van vader op zoon in te voeren, in de bovenlanden bestaat het oude recht nog in veel sterkere mate. Voor door eigen vlijt verworven goed—dus geen soekoegronden—(artaha) kunnen door den Raad van Justitie eigendomsbewijzen worden afgegeven.

Generaal de Brauw overleed in 1862 te Paja Combo, waar hij tijdelijk, wegens ziekte, verblijf hield. Na hem werd civiel- en militair gezag weder gesplist. De eerste civiele gouverneur was J. F. R. S. van den Bossche; Ridder Nederlandsche Leeuw én Militaire Willemsorde.

Onder dezen gouverneur werd—in 1863—de opiumpacht op S. W. K. afgeschaft. Wegens de misstanden door deze afschaffing ontstaan werd de pacht echter in 1866 weder ingevoerd. In 1864 werd de pacht der pandjeshuizen—tot toen alleen te Padang bestaande,—over geheel S. W. K. ingevoerd. De gouverneur achtte die invoering gewenscht: „omdat daardoor in eene wezenlijke behoefte „zal worden voorzien, en de geldleeners aldaar (op S. W. „K.) niet langer aan de willekeur en kwade practijken „van gewetenlooze woekeraars blootgesteld zullen zijn".

In 1865 moest nogmaals gewapenderhand tegen Singkel,—Radja Gobang— worden opgetreden; wat eindigde met de vlucht van den Radja; waarna de rust te Singkel hersteld werd. Met de—moeilijk te bereiken binnenlanden —trachtte het bestuur zoo min mogelijk aanraking te

krijgen.

In 1866 en 1867 heerschte in de Padangsche Boven en Benedenlanden een veepest, welke der bevolking 80.000 karbouwen 54.000 runderen, d. w. 2/3 van den veestapel, kostte.

Het was in 1866 dat de mijn-ingenieur W. H. de Greve de Ombilinsteenkolenvelden ontdekte [33]). Hij schreef van Sumatra's Westkust:

„Geen land biedt meer vooruitzichten aan voor de „ontwikkeling van den mijnbouw, dan S. W. K. Genoeg„zaam alle metalen of delfstoffen vindt men in ruime „mate en over groote uitgestrektheid in haren bodem: „ijzer, koper, lood, goud, tin, kwikzilver, mangaan, mar„mer, steenkolen komen op tal van plaatsen, soms in aan„zienlijke hoeveelheid voor, terwijl de geognostische bouw „van dat gewest waarborgen geeft dat een grondig onder„zoek vele tot nu toe onbekende vindplaatsen aan het „licht zal brengen; enz. enz.

De Greve wees vier voorname erstdistricten aan:

1e dat van Alahan Pandjang, bevattende kwikzilver, lood, mangaan en goudertsen;

2e dat der XX Kota's, bevattende koper-, lood, ijzer-, goudertsen en marmer;

3e dat der V Kota's, bevattende tinertsafzettingen;

4e dat van Klein-Mandailing, bevattende koper-, lood, ijzer-, goud- en tinertsen;

terwijl het marmer in groote massa's in de Bovenlanden en in de streek tusschen Ophir, Singgalang en Merapi wordt gevonden.

In een rapport in 1870 wees De Greve de Regeering op de beteekenis der Ombilinkolenvelden, waarvan hij den voorraad kolen schatte op 197 millioen ton. Hij zelf verdronk, helaas, bij een tocht over de Kwantan-rivier en het onderzoek werd voortgezet door den ingenieur R. D.

---

[33]) Men wijst te Sawah Loento nog de plek aan, waar de Greve, bij het baden in de rivier, het eerst steenkool ontdekte.

M. Verbeek.

Voor de afvoer der kolen was echter een spoorbaan noodig, die jaren op zich liet wachten, zoolang, dat in 1883 de Kamer van Koophandel te Padang de Regeering nog eens wees op de urgentie om de kolenvelden te exploiteeren. Over den ontdekker schreef dat college o.m.:

„Zoo is het eenvoudige gedenkteeken [34]), door de „Greve's vrienden en vereerders als een dankbare hulde „aan zijne nagedachtenis en aan zijne belangrijke ontdekking, op één der openbare pleinen te Padang opgericht „—en het staat daar tot heden zonder de beteekenis, die „daaraan moest kunnen worden gehecht—veeleer tot een „stomme, doch welsprekende aanklacht tegen het Neder„landsche volk geworden, dat door zijn gebrek aan geest„kracht eene ontdekking van zooveel gewicht tientallen „van jaren onvruchtbaar kon doen blijven".

Eerst in 1887 werd de aanleg van de spoorlijn gedecreteerd en het „plan Cluijsenaers" gevolgd, met de zijlijnen Padang Pandjang—Fort de Kock en Padang—Poeloe Ajer. De ingenieur J. W. IJzerman begon het werk, waarover 6 jaar werd gedaan, totdat in 1894 de lijn kon worden geopend. In 1895 werden gelden toegestaan voor de lijn Fort de Kock—Pajacombo, welke lijn in 1896 werd voltooid.

In verband met het voorgaande wordt even de aandacht gevestigd op de goudmijn „Salida:', op 5 K. M. van de kust en 75 K. M. ten Z. van Padang gelegen. Het zal niet algemeen bekend zijn dat de eerste ontginning van deze mijn plaats had in 1669 (dus nog in den tijd der O. I. Cie), met behulp van Duitsche mijnwerkers. Bij het smelten der ertsen had men echter onvoldoende uitkomsten daar 1600 ponden erts slechts 7 Marken aan goud en zilver opleverden, wat 40 Mark moest zijn.

De, met het opzicht belaste, heer de Wexelt, deed toen het voorstel de zeer rijke ertsen in tonnen verpakt naar Europa te zenden, wat ook geschiedde; doch met wederom ongunstige resultaten en daarom mochten alleen

[34]) Tegenover het Residentiebureau.

de zeer rijke ertsen (f 1620 de ton) worden opgezonden. Tot drie malen toe werden de werkzaamheden gestaakt (uit onkunde en ook eenmaal door een pokken—epidemie). Met de thans zoo verbeterde techniek worden de—vroeger geheel versmade—ertsstukken, nu met voldoende winsten verwerkt. De omtrent deze oude mijn bestaande oude geschriften zijn voor liefhebbers zeer interessant, maar zeer lastig ter lezing te krijgen.

In 1869, tijdens het bestuur van den gouverneur N. A. F. Arriens, moest eene expeditie de orde en rust herstellen op de Mentawei-eilanden.

Onder het bestuur van den gouverneur E. Netscher had de invoering van eene geheel nieuwe regeling van het rechtswezen plaats (1 Nov. 1875), waardoor een einde werd gemaakt aan de eigen rechtspleging der inheemsche bevolking. Hiermede kwam ook het oude „solidariteitsstelsel", te vervallen volgens hetwelk de familie voor den misdadiger, en de soekoe voor de familie boete moesten betalen.

De bevolking was reeds sedert een tiental jaren op deze nieuwe regeling voorbereid, die dan ook door de inlandsche maatschappij zonder bezwaar werd aanvaard

Een tweede belangrijke gebeurtenls was in 1876 de afschaffing der slavernij. Er bestonden ter S. W. K., n. l. toen nog slaven, al of niet geërfd, die al of niet met betaling van losgeld door het gouvernement, werden vrijverklaard. Vele landschappen wenschten geen losprijs, maar alleen geld voor een algemeen bevrijdingsfeest; andere vroegen of lage losprijzen of heelemaal geen schadevergoedingen. Allerwege werd de grootste inschikkelijkheid van de bevolking bij uitvoering van het afschaffingsbesluit ondervonden, Aan losgelden en volksfeesten betaalde het gouvernement f 394,000.

Kielstra schrijft hierover:

„Uit een overzicht der rapporten blijkt, dat in de „Padangsche Bovenlanden, de afschaffing der slavernij „geheel strookte met den van lieverlede hervormden geest „der Maleiers. Op verzoek der hoofden werd zij (de af-

„schaffing) in de garnizoensplaatsen—Fort de Kock, Padang „Pandjang en Fort van der Capellen—begroet met een „saluut van 21 kanonschoten, en alom traden larashoofden „op om, in antwoord op de door den gouverneur gehou„den toespraak, uit naam van allen dank te betuigen voor „de wijsheid en vrijgevigheid van het gouvernement.

„En dat", gelijk de gouverneur het in zijn verslag „uitdrukte, „de hoofden en de eigenaars van onvrije per„sonen bijkans overal eene groote belangeloosheid hadden „aan den dag gelegd, kan wel als bewijs dienen, dat men „de door zoovelen gebezigde qualificatie van „„den inha„ligen Maleier"" niet zonder voorbehoud dient aan te „nemen.

„Het moge zijn—zoo schreef de gouverneur verder „—de wensch om het Gouvernement te believen, of eene „zekere schaamte, dat het Gouvernement zooveel ten koste „zou leggen aan een werk, dat elken Mohammedaan als „eene verdienste wordt aangerekend, zeker is het dat, wat „hun drijfveer zij geweest, de bevolking een groot geldelijk „offer heeft gebracht. Zij heeft de adat op het stuk der „slavernij tot de nauwste grenzen beperkt, en daardoor de „uitgaaf voor het gouvernement zooveel doenlijk ingekrom„pen. . . . En het maakte op alle Europeanen, die de „feesten bijwoonden, een hoogst aangenamen indruk, te „bespeuren hoe zij allerwege en allen met ingenomenheid werden ontvangen en begroet".

In Tapanoeli was de ingenomenheid met de vrijverklaring der slaven minder, omdat aldaar het houden van slaven een grooter bron van inkomsten was. Opruiërs verspreidden het gerucht, dat het Gouvernement de slaven „opkocht" om er soldaten van te maken, terwijl de vrouwen als prostitué's zouden worden gebruikt. De aanwezigheid van den gouverneur en de uitdrukkelijk gegeven verklaringen bij de besprekingen, dat het Gouvernement alleen geld gaf „als schadeloosstelling aan de slaveneigenaren", werkten echter zóó kalmeerend, dat alles goed verliep. De dankbaarheid der vele vrijgelaten slaven was roerend. Een 20.000 slaven waren aldus vrij geworden.

Dat deze belangrijke maatregel ten slotte de alge-

meene tevredenheid der bevolking met ons bestuur geenszins verminderde, bleek uit het feit, dat, toen in Mei en Juni 1872 door zware bandjirs een groot gedeelte van den weg tusschen Padang Pandjang en Kajoe Tanam onbruikbaar was geworden, geheel vrijwillig gemiddeld 5700 heerendienstplichtigen gedurende 24 dagen opkwamen, tegen een tegemoetkoming van één katti rijst per dag, om den weg te herstellen.

Nog een andere maatregel, die van gewicht was, werd in 1874 genomen, toen de verordening op het afstaan van onbebouwde gronden werd afgekondigd. Die gronden, waarop de bevolking, na een nauwkenrig onderzoek geen aan het ontginningsrecht ontleende rechten konden laten gelden, zouden in erfpacht kunnen worden uitgegeven, hetgeen de ontwikkeling der particuliere nijverheid ten goede zou komen.

Langzamerhand werden noodzakelijke wijzigingen gebracht in de regeling van het Europeesch en Inlandsch bestuur en van de koffiecultuur; de schutterij werd eveneens gereorganiseerd; de compagnie Europeanen bleef bestaan, de andere korpsen afgeschaft; alleen de Javanen, —waaronder veel gewezen militairen—werden tot één korps vereenigd onder Europeesche officieren, op gelijken voet als de Europeesche compagnie ingedeeld.

Een overzicht van de geschiedenis van den tijd af, hierboven beschreven, tot heden kan zich bepalen tot de behandeling van slechts enkele marquante feiten.

Eene bevolking, die na zwaren strijd heeft gebukt voor ons gezag; die ondervonden heeft, dat van dat gezag geen misbruik wordt gemaakt; die gezien heeft, dat zijne rechten en gebruiken worden ontzien en daarin alleen wijzingen worden gebracht, wanneer de tijdsomstandigheden zulks vorderen en dan na langdurige, voorafgaande besprekingen; die ondervonden heeft, dat ons gezag haar gebracht heeft tot rust, orde en welvaart; zoo'n bevolking mòèt vertrouwen hebben in ons bestuur, en tevreden zijn.

Wanneer dan tòch rustverstoringen vóórkomen,

moeten deze wel een oorzaak hebben welke ligt buiten de rechtmatige eischen, aan dat volk gesteld.

Dit is dan ook ongetwijfeld het geval met de twee feiten, welke hieronder nader zullen worden behandeld, n. l. de onlusten in het Soloksche in 1885 en de belastingonlusten in 1908; de eenige noemenswaardige rustverstoringen, die na de, hierboven beschreven, tijdperken op S. W. K. hebben plaats gehad.

Het gebeurde toch in 1915 in het Padang Pandjangsche kan als geschiedkundig feit niet in aanmerking komen. Dergerlijke feiten kunnen overal — en altijd — verwacht worden, waar — en zoolang — het domme gedeelte van het volk zich laat medesleepen door de opruiende taal van gewetenlooze leiders, die slechts werken voor eigen voordeel of liever anderen laten werken voor des leiders belang.

Volledigheidshalve dienen hier ook nog genoemd te worden de expeditiën tegen Singa Maharadja, Korintji en Singkel.

Singa Maharadja was een jeugdig heidensch priestervorst, wonende in den omtrek van het Toba-meer (Kampong Bakara), die reeds lang een aanval had aangekondigd op de zendelingen en de Christenbevolking in Silindoeng; en waartegen de zendelingen de hulp van het Gouvernement hadden ingeroepen.

Herhaalde expeditiën werden tegen dezen priestervorst uitgezonden, waarbij hem telkens gevoelige slagen werden toegebracht, maar waarbij hij telkens zelf wist te ontsnappen. Door zijn gezag en de vereering van de Battakkers voor dit priesterhoofd kon Singa Maharadja telkens weer het hoofd opsteken, tot het den kapitein Christoffel in 1906 gelukte hem onschadelijk te maken, waarmede de rust in dat gebied terugkeerde.

De expeditie naar Korintji in 1903 was het gevolg van ophitserij door slechte elementen uit Djambi.

Sinds 1840, na het sluiten van het verbond van

vriendschap, had ons bestuur geen bemoeienis meer met dit landschap gehad tot in 1887 toen de bevolking van Tiga Halai kain de triangulatiepalen in dat gebied vernielde.

Door den onwil der hoofden kon eene grensregeling niet tot stand komen. Bij de onderhandelingen over eene vergadering, tot dat doel te beleggen, werden twee gezanten vermoord. Dit was aanleiding tot eene expeditie, in 1903, die eindigde met eene algeheele onderwerping van Korintji aan ons gezag.

Dat de Korintjiërs hiermede een les hebben gehad, mag afgeleid worden uit het feit, dat zij tijdens de jongste Djambi onlusten, zich daar strikt buiten hebben gehouden en de bescherming door onze troepen hebben gevraagd tegen de, mogelijk in hun gebied vallende, Djambiërs.

In 1904 werd naar aanleiding van een aanval van Atjehers op ons etablissement te Singkel eene expeditie daarheen gezonden.

Waarschijnlijk stond deze aanval in verband met den beroemden tocht van den toenmaligen Overste van Daalen naar de Gajoelanden, waardoor vele Gajoeërs naar het zuiden uitweken.

Ook hier keerde de rust terug, nadat den vijand een gevoeligen slag was toegebracht.

De onlusten in 1885 in het Soloksche waren onmiskenbaar het gevolg van een fanatiek drijven van kortelings uit Mekka teruggekeerde priesters, die het plan hadden gevormd een algemeenen opstand in de Bovenlanden te verwekken.

Deze onlusten verliepen zonder bloedvergieten. De komst onzer troepen was reeds voldoende om de plannen in duigen te doen vallen en nadat 31 belhamels waren gevat en verbannen, was de rust weer teruggekeerd.

Van eene ontevredenheid der bevolking was geen sprake; trouwens uit het verloop van de agitatie bleek, dat de onruststokers met hunne plannen vrijwel alléén stonden.

De belastingonlusten eindelijk, in 1908 waren de laatste—en sinds 1841 ook de belangrijkste—rustverstoring in deze gewesten; de belangrijkste, zoowel om de slachtoffers, die daarbij zijn gevallen, als om het feit, dat op meerdere, van elkaar verwijderde,—plaatsen zich de ontevredenheid heeft geopenbaard.

Dat de Maleier eene buitengewone afkeer van directe belastingen had, was uit de geschiedenis en uit rapporten van Sumatrakenners bekend, maar de billijkheid van het heffen van die belasting zal door geen enkelen weldenkenden Maleier worden ontkend. Er is door meerdere lieden beweerd, dat de Maleier zich bij zijn verzet beriep op het Plakkaat Pandjang, dat „ten vijfde" bepaalde, dat geen directe heffingen zouden worden ingevoerd. C. Lulofs beweert, [35]) dat menschen, die in troebel water trachtten te visschen al hun best hebben gedaan om de bevolking bezwaren op dezen grond tegen de belastingplannen te suggereeren. Behalve nog, dat het Plakkaat de slot clausule heeft, dat geen verandering in het Plakkaat zoude worden aangebracht, „zoolang Gijlieden zelve daartoe geene aanleiding geeft" en de geschiedenis—na 1833—ten volle veranderingen in het Plakkaat rechtvaardigden, is het voor een ieder duidelijk, dat dit Plakkaat werd gegeven in een tijd van heel andere staatkundige toestanden dan in 1908 en dat—zooals Lulofs zegt—het niets-anders is dan „een bestuursprogramma, naar den eisch der omstandigheden te wijzigen en. . . . . gewijzigd". Het zou bovendien niet aan te nemen zijn. dat de Maleier op de volle naleving van het Plakkaat Pandjang gesteld is b. v. dat hij weer koffie moest planten voor het Gouvernement en krijgsvolk moest leveren voor b. v. Nieuw Guinea of elders. En ten slotte waren immers in den loop der tijden reeds meerdere regelingen ingevoerd, die in tegenspraak waren met de bepalingen van het—overigens bij de bevolking van 1908 weinig meer bekende Plakkaat Pandjang; zooals bestuursregelingen, afschaffing der slavernij, erfpachtreglement, enz.; en alle deze nieuwe regelingen waren tot stand gekomen, niet

---

[35]) Tijdschrift voor het Binn. Bestuur; d. d. 27 October 1907.

alleen zonder rustverstoringen, maar met volle instemming en tot tevredenheid van het volk, dat de noodzakelijkheid dezer instellingen inzag.

De oorzaak der onlusten lag dan ook buiten de rechtmatigheid der eischen en wordt toegeschreven aan twee feiten: 1e de haast, waarmede—na afkondiging van het besluit—tot den aanslag der belastingen werd overgegaan om voor dat jaar met de inning der belastingen nog klaar te kunnen komen, waardoor—in strijd met de tot nog toe gevolgde gewoonte—aan het volk niet voldoende was duidelijk gemaakt, wat de bedoelingen der Regeering waren, en 2e nogmaals „de vloek der Oosterlingen", het hitsen der fanatieke elementen onder de priesters, dat duidelijk uitkwam bij alle botsingen tusschen bevolking en militaire macht, waarbij, enkel met messen gewapende, biddende lieden hopeloos waanzinnige aanvallen deden op onze patrouilles, van de modernste wapenen voorzien. Op rekening dezer beide oorzaken komen dan ook de slachtoffers, gevallen bij Tandjong Baroelak, Kamang, Soempoer, Tilatang, Loeboek Aloeng en elders.

Laat de gedenknaald „voor onze gevallen, Kameraden", te Fort de Kock, tevens eene waarschuwing blijven voor het Maleische Volk, om niet lichtzinnig het vertrouwen te verliezen in het Nederlandsche Bestuur, waaronder het tot rust en welvaart is gekomen; waaraan het zoo menigmal bewijzen van dankbaarheid, vertrouwen en aanhankelijkheid heeft gegeven; dat op Sumatra's Westkust die „eigenaardig hechte Nederlandsch-Maleische maatschappij" heeft gesticht, hechter zelfs dan onze verhoudingen op Java, ons oudste Koloniaal bezit; en dat deze gewesten maakte tot: „een ware parel aan „Neerlands Kroon".

Bij het terugblikken op hetgeen in de afgeloopen eeuw in deze gewesten is gebeurd en tot stand gebracht, steken, boven een keur van verdienstelijke werkers aan de welvaart dezer landen, hoog uit de figuren van Raaff, Van den Bosch en Michiels. Wij kunnen de nagedachtenis dezer mannen niet beter eeren dan—elk in zijn werk en naar krachten—hunne taak voort te zetten: de welvaart

van Sumatra's Westkust te bevorderen en het Maleische Volk de rust en tevredenheid te geven, die noodig zijn voor een gestadige, regelmatige ontwikkeling.

Moge een amateur-overzichtschrijver der geschiedenis van deze gewesten, over 100 jaar, als vervolg op dit opstel niets te melden hebben dan grootsche werken des vredes.

7805748